श्रीजगद्गुरुमुरुघराजेन्द्रविद्यापीठग्रन्थमालायाः प्रथमं पुष्पम्

श्वेताश्वतरोपनिषद्वीरशैवभाष्यम्

(कर्णाटकानुवादसहितम्)

(भाष्यकर्ता अनुवादकश्च)

विद्वान् डा. टि. जि. सिद्धप्पाराध्यः, एम्.ए. पि.एच्.डि.

संस्कृताध्यापकः

मानसगङ्गोत्री, मैसूरुविश्वविद्यानिलयः, मैसूरु.

प्रकाशकाः

श्रीबृहन्मठमहासंस्थानाध्यक्षाः

श्रीजगद्गुरुमल्लिकार्जुनमुरुघराजेन्द्रमहास्वामिनः चित्रदुर्गः

Siddhapparadhya, T.G,
Tr.
Swetaswataropani-
shad Veershaiva
bhasyam.

श्रीजगद्गुरुमुरुघराजेन्द्रविद्यापीठग्रन्थमालायाः प्रथमं पुष्पम्

श्वेताश्वतरोपनिषद्वीरशैवभाष्यम्

(कर्णाटकानुवादसहितम्)

(भाष्यकर्ता अनुवादकश्च)

विद्वान् डा. टि. जि. सिद्धप्पाराध्यः, एम्.ए. पि.एच्.डि.

संस्कृताध्यापकः

मानसगङ्गोत्री, मैसूरुविश्वविद्यानिलयः, मैसूरु.

प्रकाशकाः

श्रीबृहन्मठमहासंस्थानाध्यक्षाः

श्रीजगद्गुरुमल्लिकार्जुनमुरुघराजेन्द्रमहास्वामिनः चित्रदुर्गः

प्रथममुद्रणम्—१९६५—१००० प्रतयः

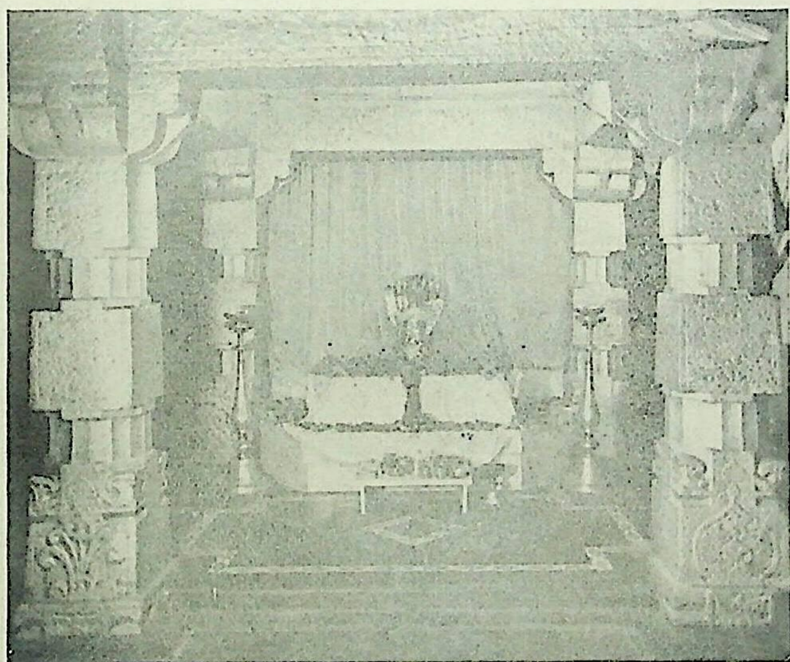
Price Rs. 6-0-0

मुद्रणस्थानम्
तांडवमूर्तिमुद्रणालयः, इर्विन् रोड्, मैसूर्

श्रीगुरुमुरुघेशाय नमः

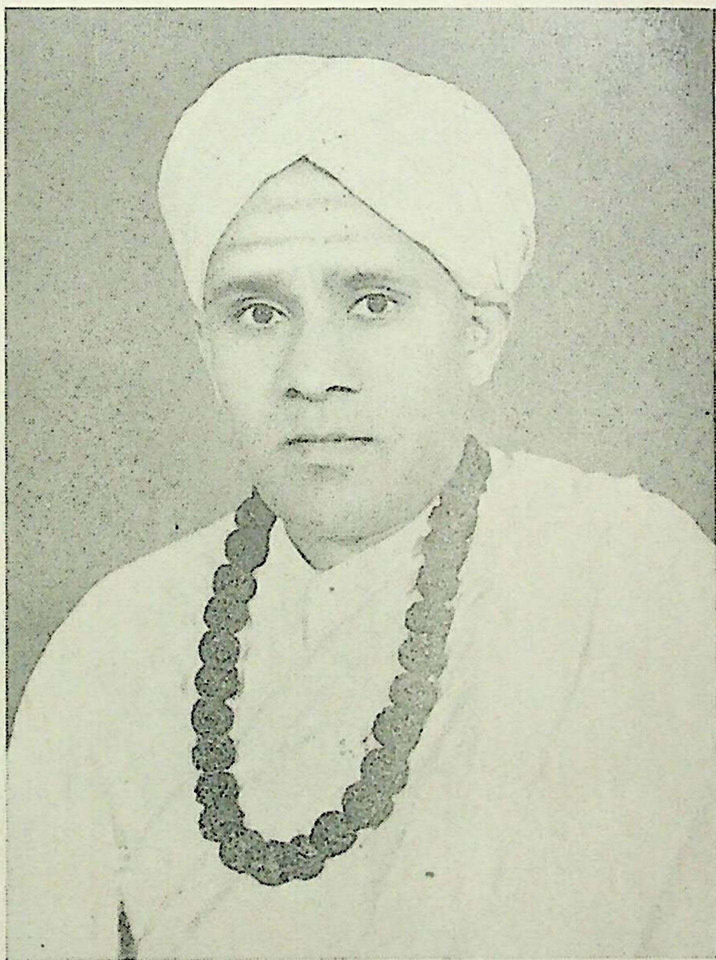
श्रीमदल्लमप्रभुपरंपरागतश्रीमच्चिन्मूलाद्रिश्रीबृहन्मठान्तरालपरिशोभित
शून्यसिंहासनाधीश्वर श्रीमन्निरञ्जनश्रीमुरुघराजेन्द्रमहास्वामिनां
श्रीशिवयोगसमाधिः

जगद्गुरुः श्रीमुरुघेशवर्यः कैवल्यरूपः शिवयोगनिष्ठः ।
श्रीचित्रदुर्गस्थबृहन्मठेऽस्मिन् विराजते लोकहितैषणाय ॥ १ ॥

इदं हि श्वेताश्वतरश्रुतेस्तु व्याख्यानरूपेण मया निबद्धम् ।
भाष्यं पवित्रं मुरुघेशपादपद्मेऽर्प्यते मज्जनकस्य तुष्ट्यै ॥ २ ॥

श्रीगुरुमुरुघेशाय नमः

इदानींतनाः श्रीमच्चिन्मूलाद्रिबृहन्मठाधिपतयः श्रीमन्महाराजनिरञ्जन-
जगद्गुरुश्रीमल्लिकार्जुनमुरुघराजेन्द्रमहास्वामिनः

श्रीः

विषयानुक्रमणिका

एतद्ग्रन्थप्रकाशकानां श्रीसच्चिन्मूलाद्रिबृहन्मठमहापीठाध्यक्षाणां श्रीमन्निरञ्जनजगद्गुरुमल्लिकार्जुनमुरुघराजेन्द्रमहास्वामिनां शुभाशंसनम्

श्रीगुरुमुरुघेशाय नमः ।

महदिदं प्रमोदास्पदं यदियं श्वेताश्वतरश्रुतिः वीरशैवभाष्योपेता, श्रीजगद्गुरुमुरुघराजेन्द्रविद्यापीठग्रन्थमालायां प्रथमतया प्रकाश्यत इति । अस्या ग्रन्थमालाया ग्रथनं गुम्फनं वा संस्कृतादिनैकविधासु भाषासु सर्वमान्यैः प्रमाणग्रन्थैरेव क्रमशः क्रियते । ते च ग्रन्थाः साहित्यसंस्कृति-सौरभान्विता धर्मतत्त्वसुधासम्पूरिताः प्राचीना अर्वाचीनाश्च भवेयुः । सिद्धान्त-प्रतिपादकाः विचारप्रचुरा शान्तिप्रवणाश्चः तादृशा एव ग्रन्था अस्यां मालाया-मवकाशं लभेरन् ।

सम्प्रति वीरशैवदर्शनरीत्या श्वेताश्वतरश्रुतिः यथायोग्यं यथासाध्यं च व्याख्याता वर्तते पं. टी. जी. सिद्धप्पाराध्यमहोदयेन । एतद् व्याख्यानं न तर्ककर्कशं, न वादोपवादविजृम्भितं वा; किन्तु सूत्रवत्स्वल्पाक्षरं असन्दिग्धं अनवद्यं च । वीरशैवसाहित्ये दर्शने च कृतभूरिपरिश्रमाणां अनेकग्रन्थनिर्मातॄणामेतेषां व्याख्याप्रणाली सर्वथा सुलभा सुभगा चेति संस्कृतज्ञैः बाढं विश्वस्यते । ये तु संस्कृतं न जानन्ति तेषां कृते कर्णाटवाण्यां श्रुतिरियं तैरेवानूदिता परिशिष्टे विराजते । एवञ्च समेषां तत्त्वपिपासूनां नितान्तं तुष्टिप्रदोऽयं भाष्यप्रबन्धः ।

सामान्यतः सर्वासु उपनिषत्सु सर्वे सिद्धान्ता उपलभ्यन्ते सूक्ष्म-दृशाम् । प्रकृते श्वेताश्वतरोपनिषदि शक्तिविशिष्टाद्वैतं शिवाद्वैतं वा कथं निरूपितमित्येतदाविष्कृतं भाष्यकृता । तदवश्यं पर्यवलोकनीयं विद्वद्वर्यैः । आगमा इव आम्नाया अपि वीरशैवमतं पोषयन्तीति सर्वोपनिषदामवगाहनेन विस्पष्टं प्रतीयते । अत एव वीरशैवधर्मग्रन्थेषु वचनवाङ्मये च परम-प्रमाणत्वेन वेदागमवाक्यानि उपन्यस्यन्ते । तथैव श्वेताश्वतरश्रुतिरपि वीरशैव-

प्रक्रियाप्रतिपादने समर्थने च सर्वात्मना पुरस्कृता वर्तते । सेयं श्रुतिः इदानीं वीरशैवभाष्यविभूषिता, भाष्यकर्त्रा सप्रश्रयं श्रीगुरुमुरुघेशाय समर्पिता समुल्लसति । प्रागुक्तग्रन्थमालायां विलसिता, समीचीनया सर्वार्पणबद्ध्या निष्पन्ना कृतिरियं श्राद्धालुसम्पादकानां श्रेयसे, सिद्धान्तलिप्सूनां प्रेक्षावतां प्रेयसे च भूयादिति संमोदपुरःसरमाशास्महे ।

चित्रदुर्ग, जगद्गुरुश्रीमल्लिकार्जुनमुरुघराजेन्द्रमहास्वामिनः,
१३–९–६५ श्रीबृहन्मठमहासंस्थानाध्यक्षाः.

ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರುಗಳ ಶುಭಾಶಂಸನದ ಅನುವಾದ

ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಶ್ರುತಿಯು ವೀರಶೈವಭಾಷ್ಯದೊಡನೆ ಬೃಹನ್ಮಠದ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರವಿದ್ಯಾಪೀಠಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಮೊದಲನೆಯದಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಲಿರುವುದನ್ನು ಕಂಡು ತುಂಬ ಸಂತೋಷಗೊಂಡಿದ್ದೇವೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತವೇ ಮೊದಲಾದ ಅನೇಕ ಭಾಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಸರ್ವಸಮ್ಮತವೆನಿಸಿದ ಪ್ರಮಾಣ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಬೇಕೆಂದು ಇಚ್ಛಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆ ಗ್ರಂಥಗಳು ಹಿಂದಿನವೂ ಮತ್ತು ಈಗಿನವೂ ಆಗಿದ್ದು ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಗಳ ಮಾಧುರ್ಯದೊಡನೆ ಧರ್ಮತತ್ತ್ವವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಸುಗಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವಂತಿರುವುವು. ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ವಿಚಾರವಿನಿಮಯದಿಂದ ಓದುಗರಿಗೆ ಶಾಂತಿಯನ್ನು ಬೀರುವಂತಹ ಗ್ರಂಥಗಳು ಮಾತ್ರವೇ ಈ ಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಪಡೆಯುವುವು.

ವೀರಶೈವದರ್ಶನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಶ್ರುತಿಗೆ ಯೋಗ್ಯರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಡಾ|| ಟಿ. ಜಿ. ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾರಾಧ್ಯರು ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆದು ಅನುವಾದದೊಡನೆ ಈ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಈಗ ಪ್ರಕಟಿಸಲಿದ್ದಾರೆ. ಇವರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನದಲ್ಲಿ ತರ್ಕಮಯವಾದ ವಾದೋಪವಾದಗಳ ಜಂಜಾಟವಿಲ್ಲ; ಆದರೆ ಇದು ಸೂತ್ರದಂತೆ ಮಿತವೂ ನಿರ್ದುಷ್ಟವೂ ಆಗಿದ್ದು ಯಾರಿಗೂ ಯಾವ ಸಂದೇಹಕ್ಕೂ ಎಡೆಗೊಡದಂತಿದೆ. ವೀರಶೈವಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲೂ ದರ್ಶನದಲ್ಲೂ ತಕ್ಕಷ್ಟು ಪರಿಶ್ರಮದಿಂದ ಸಾಕಷ್ಟು ಅನುಭವವನ್ನು ಪಡೆದು ಅನೇಕ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿರುವ ಇವರ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನಸರಣಿಯು ಸುಲಭವೂ ಸುಂದರವೂ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಜ್ಞರು ಚೆನ್ನಾಗಿ ಬಲ್ಲರು. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ತಿಳಿಯದವರಿಗಾಗಿ ಕನ್ನಡದಲ್ಲಿ ಅವರೇ ತಮ್ಮ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅನುವಾದಮಾಡಿ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಭಾಷ್ಯವು ತತ್ತ್ವಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣಸಾಧನೆಯ ಮೂಲಕ ಸಂತೋಷವನ್ನುಂಟುಮಾಡಲಿದೆ.

ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಎಲ್ಲಾ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲೂ ಎಲ್ಲಾ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳೂ ಅಡಕವಾಗಿಯೇ ಇವೆ. ಈಗ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತಿನಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವಶತ್ತ್ವವು ಹೇಗೆ ಅಡಗಿವೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದನ್ನು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ತಿಳಿಯಬೇಕು. ಆಗಮಗಳಂತೆ ವೇದಗಳೂ ಸಹ ವೀರಶೈವಮತಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದಲೇ ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ವೀರಶೈವಗ್ರಂಥದಲ್ಲೂ ವಚನವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲೂ ಪರಮಪ್ರಮಾಣವೆನಿಸಿದ ವೇದಾಗಮಗಳ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಉದಾಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ವೀರಶೈವಪ್ರಕ್ರಿಯೆ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳ ಸಮರ್ಥನೆಗೆ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಶ್ರುತಿಯನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಪುರಸ್ಕರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈಗ ಈ ಶ್ರುತಿಯನ್ನು ವೀರಶೈವಭಾಷ್ಯದೊಡನೆ ಶ್ರೀಗುರು ಮುರುಘೇಶನಿಗೆ ಪಂ|| ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾರಾಧ್ಯರು ಸಮರ್ಪಣಮಾಡಿ ತಮ್ಮ ಜನ್ಮವನ್ನು ಪಾವನಗೊಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಕೃತಿಯು ಶ್ರದ್ಧಾಳುಗಳಾದ ಈ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ಶ್ರೇಯಸ್ಸನ್ನೂ, ತತ್ತ್ವಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೆ ಅಭ್ಯುದಯವನ್ನೂ ದೊರಕಿಸಲೆಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಆಶಿಸುತ್ತೇನೆ.

100 Feet Road
Mysore

Sri G. R. Josyer, M.A.
Founder Director,
International Academy of Sanskrit Research,

FOREWORD

The Vedas and Upanishads are to India what the Crown and Sceptre are to an anointed King. They are India's proudest and most ancient possessions. They are the world's oldest intellectual legacies. They are the only composition in the universe invested with Divine origin and almost Divine sanctity. They are said to emanate from God, and are held to be the means for attaining God.

When Europeans first came to know them they roused amazement. Guigault of France exclaimed, "The Rigveda is the most sublime conception of the great highways of humanity." Voltaire called Yajurveda, "The most precious gift for which the West has

been ever indebted to the East." And we have the famous dictim of Max-muller, "I maintain that to everybody who cares for himself, for his ancestors, for history: for his intellectual development, a study of Vedic literature is indispensable."

The Upanishads are 108 in number, amongst which ten known as "Dashopanishads", are famous. They discuss such lofty subjects as Creation, the Universe, man's soul, and the impersonal Almighty force called God, or Rudra, or Parabrahma, who creats, sustains and destroys the Universe. To be saved from life's sorrows and unhappiness, man should realise his relation to God, and fit himself to receive salvation from Him.

Sage Swetashwatara in a concise form explains the problem in the Upanishat which is selected for publication in this volume. Dr. T. G. Siddapparadhya of the Mysore University, is a learned scholar and profound Veerashaiva, provides herein an erudite commentary in Sanskrit, with a lucid translation in Kannada understandable by the public at large. The book is being published under the auspices of the learned and venerable Head of the Murugharajendra Mutt, one of the premier Veerashaiva religious centres of the Karnataka State, and is a valuable contribution to Veerashiva religious literature. I feel happy to congratulate Dr. Siddapparadhya on his tireless endeavour in the holy cause of propagating Veerashaiva literature and philosophy.

16-9-65

G. R. Josyer

ಮುನ್ನುಡಿಯ ಅನುವಾದ

ವೇದಗಳೂ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳೂ ಭರತಖಂಡದ ಪ್ರಜೆಗಳ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಆಸ್ತಿ. ಪ್ರಪಂಚದ ಯಾವ ಜನಾಂಗದಲ್ಲೂ ಅದಕ್ಕೆ ಸಮನವಾದ ಜ್ಞಾನಧನವು ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ಇತರದೇಶಗಳ ಜನರು ಆಯಾಯ ದಿನದ ಊಟಉಪಚಾರಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದರಲ್ಲೇ ಮಗ್ನರಾಗಿದ್ದಾಗ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರು ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಾರ್ಜನೆಯಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗಿ ಮೋಕ್ಷಮಾರ್ಗವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟಿರುವದಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಅವರಿಗೆ ಎಷ್ಟು ಕೃತಜ್ಞರಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾಲದು.

ನವನಾಗರಿಕರೆಂದು ಹೆಮ್ಮೆಪಡುವ ೧೦೦೦ ಕ್ಕೆ ೯೯೯ ಜನ ಈಗಲೂ ಇಂದ್ರಿಯಪರವಶರಾಗಿ ಕಾಮಲೋಭಗಳ ಬಂಧನದಲ್ಲೇ ಜೀವಮಾನವನ್ನು ಕಳೆಯುತ್ತಾರೆ. ಸಾವಿರಾರು ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದೆಯೇ ನಮ್ಮ ಪೂರ್ವಿಕರು ಕಾಮಲೋಭಗಳನ್ನು ದುಃಖಮಯವೆಂದು ತಿಳಿದು ಅವುಗಳಿಂದ ವಿಮುಕ್ತನಾಗಬೇಕಾದರೆ ಗುರುಮುಖೇನ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನನ್ನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ಕಾರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವದು ಒಂದೇ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ, ವೇದಾಂತವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಘೋಷಿಸಿದಾರೆ. ಆ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ತತ್ತ್ವಗಳು ಕಾಲಾನಂತರ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಾಗಿ, ಆ ಸೂತ್ರಗಳಿಗೆ ಮಹಾಮಹಿಮರಾದ ಆಚಾರ್ಯರು ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಮೋಕ್ಷಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು. ಕಲ್ಪಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವೀರಶೈವಪೂರ್ವಾಚಾರ್ಯರು ಇವನ್ನು ಶಿವಯೋಗದಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಇದು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಆಧಾರದ ಮೇಲೆಯೇ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದೆ.

ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಋಷಿಯಿಂದ ಬಂದಿರುವ "ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತು" ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನಾದ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಯಾವ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ಆ ಪರಬ್ರಹ್ಮನ ಕಟಾಕ್ಷವನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಜನನಮರಣಗಳ ದುಃಖದಿಂದ ಮಾನವರು ಪಾರಾಗಬಹುದೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಆರ್ಷೇಯವಾದ ಆ ಉಪನಿಷತ್ತಿಗೆ ಪಂಡಿತವರ್ಯರೂ, ಅನುಭವಿಗಳೂ ಆದ ಡಾಕ್ಟರ್ ಟಿ. ಜಿ. ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾರಾಧ್ಯರು ವೀರಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತರೀತ್ಯಾ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲೇ ಒಂದು ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದು ಅದನ್ನು ಪಂಡಿತರಿಗಾಗಿಯೂ, ಜನಸಮುದಾಯದ ಅವಗಾಹನೆಗಾಗಿ ಅದರ ಸುಲಲಿತವಾದ ಕನ್ನಡ ಅನುವಾದವನ್ನೂ ಈ ಗ್ರಂಥದಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಪ್ರಶಸ್ತಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗೆ ಉತ್ತೇಜನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿರುವ ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಶ್ರೀ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರಪೀಠದ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರುಗಳವರ ವಿದ್ಯಾಭಿಮಾನವೂ ಧರ್ಮಶ್ರದ್ಧೆಯೂ ಅಭಿನಂದನೀಯವು. ಇದರಿಂದ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರುಗಳವರೂ ಡಾ॥ ಸಿದ್ದಪ್ಪಾರಾಧ್ಯರವರೂ ವೀರಶೈವಜನಾಂಗದ ಕೃತಜ್ಞತೆಗೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿರುವರು.

ಮೈಸೂರು. ಜಿ. ಆರ್. ಜೋಸ್ಯರ್.

भूमिका

भारतीयसाहित्यक्षेत्रे वेदानां स्थानं असाधारणं दृश्यत इत्यत्र न कस्यापि विवादः। न तावन्मात्रमेव, विश्वसाहित्यक्षेत्र एव तेषां स्थानं असाधारणमित्येव वक्तव्यम्। "वेदा :खलु अपौरुषेयाः" इति भारतीयानामुद्घोषः। 'तस्य महतो भूतस्य निश्वसितमेतत्' इत्यादिषु वेदानां साक्षात् परमात्मसकाशादेवाविर्भावः स्पष्टं प्रतिपाद्यते। अतश्च वेदसाहित्यं देवसाहित्यमित्येव संजातम्। तत एव तद्भाषाया अपि देवभाषा इति प्रवादः परिदृश्यते। सर्वभाषामूलत्वात् माधुर्याच्च तस्यास्तन्नाम युज्यते ॥

एतादृशे वेदसाहित्ये उपनिषदां स्थानं तु अनिर्वचनीयं इति विदुषः जानन्त्येव। उपनिषदां तु 'वेदान्ताः' इत्यप्यस्ति व्यवहारः। वेदानामन्तिमो भाग एव वेदान्तपदस्यार्थः। वेदानामन्तिमो भाग इत्युक्ते वेदानां अन्तः यत्र पर्यवसानं तत्प्रतिपादकत्वादस्य 'वेदान्तः' इति संज्ञा जाता। वेदानां सर्वेषां च परमं तात्पर्यं परब्रह्मण्येव। 'वेदैश्च सर्वैरहमेव वेद्यः' इति चाह भगवान् गीतायाम्। एतादृशपरब्रह्मप्रतिपादकानां वेदान्तानां उपनिषच्छब्देन व्यवहारो दृश्यते। उप समीपे निषीदति इति व्युत्पत्त्या अस्य भागस्य ब्रह्मसमीपवर्तित्वं बोध्यते। ब्रह्मसमीपवर्तित्वं नाम साक्षादेव ब्रह्मप्रतिपादकत्वमेव। तथा च साक्षाद्ब्रह्मप्रतिपादकाः वेदभागा एव वेदान्तशब्देन, उपनिषच्छब्देन च व्यवह्रियन्ते ॥

एताश्चोपनिषदो दिव्योपदेशेन मानवस्य यथार्थां वस्तुस्थितिं प्रदर्शयन्त्यः परमार्थतत्त्वदर्शनसाधनत्वात् दर्शनशब्देन च व्यवह्रियन्ते। एतादृशेषु दर्शनेषु अध्यात्मदर्शनमेव सर्वश्रेष्ठं, यतः तदेव दर्शनं मानवस्य संसारबन्धात् मोचनोपायं साक्षादेव वदति। 'अध्यात्मविद्या विद्यानां' इति च भगवान् गीतायां वदति। अध्यात्मदर्शने च प्रस्थानत्रयमस्ति, उपनिषत्प्रस्थानं गीताप्रस्थानं, सूत्रप्रस्थानं चेति। शरीराभिमानेन भोग एव विलीनोपि जीवः गुरूपदेशेन स्वप्रकृतिमेव परिवर्तयन् योगनिष्ठो भवति। स्वस्मिन्निर्लि-

क्तया निवसतः परमेश्वरस्य च स्वरूपं विदित्वा तदुपासनेन तस्य प्रसाद-मधिगच्छति दासभूतो जीवः। एवं च सः भोगं प्रसादरूपेणोपयुञ्जन् स्वदेहेन्द्रियादिकं परमेश्वरसेवायै विनियुञ्जंश्च हृदयस्थं परमेश्वरं प्रस्थातुकामः संपद्यते। एवं तस्य प्रस्थाने साधनानि त्रीणि प्रसिद्धानि वर्तन्ते॥

अत एव श्रीशंकराचार्यादिभिः प्रस्थानत्रयभाष्यं विरचितम्। एषु त्रिष्वपि उपनिषत्प्रस्थानमेव सर्वस्याप्याधारभूतम्। सूत्रप्रस्थानस्य हि उपनिषद एव विषयभूताः। उपनिषदामर्थनिर्णयार्थं अपेक्षिततर्कप्रतिपादकान्येव ब्रह्मसूत्राणि। अत एव तेषां उपनिषद एव विषयभूताः। गीतायाः साक्षात् भगवदुपदिष्टत्वेऽपि तस्याः महाभारतान्तर्गतत्वेन इतिहासान्तर्गतत्वेन च पौरुषेयत्वमेव सम्मतं, नापौरुषेयत्वम्। उपनिषदस्तु अपोरुषेया इति सर्वसम्मतम्। अतः ब्रह्मसूत्रापेक्षया गीतायाः, तदपेक्षया उपनिषदां च श्रेष्ठत्वं वक्तव्यम्। अतश्च अध्यात्मदर्शने उपनिषदां स्थानमेव सर्वश्रेष्ठम्। एवंच अध्यात्म-दर्शनस्य वेदान्तदर्शनं इत्येव व्यवहारः। वेदान्तदर्शने द्वैतऽद्वैत विशिष्टाद्वैत-शक्तिविशिष्टाद्वैतादिप्रभेदसत्त्वेऽपि सर्वेषां साधारणं तु नाम वेदान्तदर्शन-मित्येव। एवं अस्य दर्शनस्यैव वेदान्तनाम्ना प्रवृत्तत्वात् वेदान्तानां अर्थात् उपनिषदामेव सर्वश्रेष्ठत्वं निर्णीतं भवति॥

एतादृश्यः उपनिषदः यद्यप्यनेकाः सन्ति, तथापि सर्वैरपि संप्रतिपन्न-तया कतिपया एव प्रसिद्धा वर्तन्ते। तत्र प्रथमप्रसिद्धिः ईश–केन–कठ–प्रश्न–मुण्डक–माण्डूक्य–तैत्तिरीय–ऐतरेय–छान्दोग्य-बृहदारण्यकनाम्ना प्रसिद्धानां दशानामेव। श्रीशङ्कराचार्यादयोऽपि इमां उपनिषदं अङ्गीकृतवन्त एव। रामानुजाचार्यैरपि बहुषु स्थलेषु एतदुपनिषद्वाक्यानि प्रमाणतया उपन्य-यन्ते। अतः एतदुपनिषत्प्रामाण्ये कस्यापि विप्रतिपत्तेर्नावकाशः।

एवं सर्वेषां सामान्यतः प्रमाणभूतापि इयमुपनिषत् विशिष्य शैवानां अत्यंतं आदरणीया वर्तते। अस्यां हि उपनिषदि शिवस्यैव परब्रह्मत्व-मुपदिश्यते। यद्यपि कुत्रचित् शिवपदस्थाने देवपदप्रयोगेण पाठभेदः, शंकर-

भाष्यादिष्वपि दृश्यते 'ज्ञात्वा शिवं' इति स्थाने 'ज्ञात्वा देवं' इत्यादिरीत्या। तथापि—'एको हि रुद्रो न द्वितीयाय तस्थे' 'यदा तमस्तन्न दिवा न रात्रिः न सन्नचासच्छिव एव केवलः' 'विश्वाधिको रुद्रो महर्षिः' इत्यादीनि सर्वसंप्रतिपन्नानि वाक्यानि अत्र दृश्यन्ते। एतान्येव वाक्यानि शैवमतस्य मूलप्रमाणभूतानि। अतः इयं उपनिषत् इतरापेक्षया शैवानामत्यन्तं आदरणीयेत्यत्र न कस्यापि संशयावकाशः॥

एवं शिवस्य परब्रह्मत्वकथनेऽपि सर्वदेवात्मकत्वमप्यास्यमेव हृदयङ्गमतया प्रतिपाद्यत इत्ययं विषयोऽत्र गमनार्हः। "तदेवाग्निस्तदादित्यस्तद्वायुस्तदु चन्द्रमाः। तदेव शुक्रं तद्ब्रह्म तदापस्तत्प्रजापतिः॥" (४-२) इत्येवं परशिवस्य सर्वात्मकत्वप्रतिपादनेनेयं श्रुति सर्वदेव समन्वयं साधयति। तथैवोपासकानां स्वरूपविवेचनावसरे पुंस्त्रीदेहान्तर्गतस्य, तथैव युववृद्धान्तर्गतस्य च जीवस्य भेदमगणयन्तीयं श्रुतिस्सर्वेषमपि जीवानां स्वान्तरङ्गस्थेश्वरे सामरस्यरूपं योगं बोधयति। अस्य च शिवयोगस्य सर्वेऽपि जीवा योग्या एव वर्तन्त इत्ययमंशो गमनीयः॥

वीरशैवानामत्यन्तादरणीयाया अस्या उपनिषदस्तु इतरैः भाष्यं विरचितं दृश्यते। किन्तु तन्मतसम्बन्धि भाष्यं तु नाद्यावधि किञ्चित्परिदृश्यते। इदं तु अतीव शोचनीयमेव। इमां न्यूनतां परिहर्तुमेव अयं प्रयत्नः विशिष्य कृतः तत्त्वजिज्ञासूनां प्रमोदाय॥

अस्या उपनिषदः एतन्नाम्नः कारणं तु अत्रैवान्ते दृश्यते—'तपःप्रभावात् योगप्रभावाच्च ब्रह्म ह श्वेताश्वतरोऽथ विद्वान्। अत्याश्रमिभ्यः परमं पवित्रं प्रोवाच सम्यक् ऋषिसंघजुष्टम्' इति। श्वेताश्वतरो नाम महर्षिः ब्रह्मज्ञानी सन् लोकहितायेदमुपदिष्टवान्। अतःश्च अस्या उपनिषदः तन्नाम्नैव व्यवहारः। अत्र 'अत्याश्रमिभ्यः' इत्यस्य संन्यासिभ्यः इत्यर्थः इतरभाष्यकाराणां सम्मतः। 'अन्त्याश्रमिभ्यः' इत्यपि केषांचित् पाठः इत्यपि भाति। सांप्रदायिकास्तु वीरशैवाः—अत्याश्रमिपदेन आश्रममतीता वीरशैवा एव विव-

क्षिता अत्रेति वदन्ति । तेषां दृष्ट्या तु इयमुपनिषत् वीरशैवानामेवासाधारण-तयान्वेति । 'चातुर्वर्ण्यं मया सृष्टं गुणकर्मविभागशः' इत्यादिप्रमाणानुरोधेन गुणकर्मनिबन्धनवर्णाश्रमव्यवस्थायाः वीरशैवसम्मतत्वं मया ग्रन्थान्तरे बहुधा प्रतिपादितमेव । अतः अर्थद्वयमपि भवितुमर्हत्येवेति मदाशयः । एवं चेयं श्रुतिः न केवलमन्त्याश्रमिभ्यः परन्तु अत्याश्रमिभ्यः सर्वेभ्योऽपि वीरशैवेभ्यश्च आदरणीयैव । वीरशैवास्तु आश्रमधर्मानाचरन्तोऽपि शिवयज्ञानुष्ठानसमये तानुल्लंघयन्ति ; रजस्वलादिसूतककालेऽपि शिवयज्ञं नित्यविधित्वेनाचरंते । अतस्त अत्याश्रमिण उच्यन्ते । तेभ्यस्सर्वदा शिवज्ञानं शिवार्चनं चोपदिशतीयं श्रुतिः । परंतु शिवपारम्यप्रतिपादनपरत्वे तु स्पष्टान्येव वाक्यानि दृश्यंते । अतः अस्याः तादृशशैवमतानुगुणं भाष्यं तु अत्यंतमावश्यकमित्यत्र तु न विप्रतिपत्ते-रवकाशः । अतः इदं भाष्यं सर्वेषां–विशिष्य वीरशैवानां–अत्यंत आदरणीयं स्यादित्यहं भावयामि । तेन च मदीयं परिश्रमं सार्थकं करोतु भगवानिति च तमेव परमशिवं प्रार्थये ॥

वीरशैवदर्शनरीत्या श्वेताश्वतरश्रुतिरधुना व्याकृतेत्युक्तौ वीरशैवदर्शन-स्वरूपं किमिति प्रश्न उदेति । इतरदर्शनानीव वीरशैवदर्शनमपि आत्मदर्शनाय अत्युत्तमं साधनं संपद्यते । अत्रापि सिद्धान्तः संप्रदायश्चेति द्वौ भागौ वर्तेते । सिद्धान्तः शक्तिविशिष्टाद्वैतमिति, संप्रदायस्तु षट्स्थलोपासनमार्ग इति च व्यवह्रियेते । तौ द्वावपि मिळित्वा दर्शनाभिधानं भजेते । श्वेताश्वतरश्रुतौ द्वयोरप्युपस्थितिरस्ति वेति परिशील्या । प्रथमं सिद्धान्तसंप्रदायस्वरूपे विवेच-नीये । सिद्धान्ते तावत् शक्तेः शक्तिविशिष्टशिवस्य च अद्वैतं सामरस्यं साध्यते । परशिवब्रह्मणैव जगद्व्यापारोऽत्र निरुह्यः । अतस्तस्मिन्नेतत्कार्य-निर्वहणसामर्थ्यमप्यावश्यकम् । एतत्सामर्थ्यमेव शक्तिविशेष इति परिगण्यते । एतया शक्त्या विशिष्टत्वादेव सः पतिः, प्रभुः, महादेवः इत्यादिव्यवहार-योग्यः सञ्जातः । तथापीयं शक्तिः शिवप्राणभूता तदधीना सती तत्सम्तोपाय बहिर्विकास्य प्रपञ्चाकारेण परिणमते । परिणामदशायां शिवस्य शक्तेश्च

भेदः । अमूर्तः शिवः त्रिमूर्त्यवस्थां, अमूर्ता च शक्तिर्लक्ष्मीसरस्वतीपार्वत्यवस्थां च भजते । एवं चामूर्तस्थितौ शिवशक्त्योरभेदस्य सत्त्वेऽपि जगद्व्यापार-निर्वाहाय शक्तिविशिष्टः शिव एव भिन्नरूपतया परिणमते । एवं कार्य-निर्वाहाय भिन्नयोः शिवशक्त्योः अद्वैतप्रतिपादनात् वीरशैवसिद्धान्तः शक्ति-विशिष्टाद्वैतमित्यभिधीयते । तथैव चित्तशक्तिविशिष्टस्य शिवांशस्य जीवस्य चिच्छक्तिविशिष्टेन शिवेन सह सामरस्यरूपस्याद्वैतस्य प्रतिपादनात् अस्य दर्शनस्यैतन्नाम अन्वर्थं भवति । जीवः शिवांशोऽपि चिच्छक्तिसङ्कोचरूपया मायाऽपरनामधेयया चित्तशक्त्या विशिष्टः तदपहृतैश्वर्यः स्वयं संकुचितशक्तिको वर्तते । एवं प्रकृत्या विभिन्नो जीवः गुरुणा दर्शितमार्गः निरन्तरोपासनेन शिवं ज्ञात्वा स्वीयं वास्तवं शिवभावमनुभवति । एवं तयोरद्वैतप्रतिपादना-द्वीरशैवसिद्धान्तस्य शक्तिविशिष्टाद्वैतमिति नाम अन्वर्थं वर्तते । उपासननै-रन्तर्येण त्रिगुणात्मिका जीवप्रकृतिः सच्चिदानन्दात्मिकतया परिणमते । तदा जीवः स्वीयां वास्तवीं स्थितिमधिगच्छति । एवमेव शिवपरिणामभूतस्य प्रपञ्चस्य शिवस्य च वास्तविकाद्वैतप्रतिपादनात् वीरशैवसिद्धान्तः भेदाभेदात्मक इति विश्रुतः । अत्र बद्धावस्थायां जीवस्य शिवाद्भेदो यथा सत्यस्तथा बुद्धाव-स्थायां तयोरभेदोऽपि सत्य एवेत्यङ्गीकृतः । " जीवः सत्यं जगत्सत्यं शिवः सत्यं स्वभावतः । तयोरभेमः सत्यं वा क्रिमिभ्रमरयोरिव " ॥ इत्येवं वीरशैवसिद्धान्तविवेचनं कृतमनुभविभिः ॥

अयं सिद्धान्तः श्वेताश्वतरश्रुतौ निरूपितो न वेत्यंशः परिशीलनीयः । इयं श्रुतिः ब्रह्मजिज्ञासयैवारभ्यते महर्षिणा । " ब्रह्मणो जगतश्च कः संबन्धः । कथं वयं ब्रह्मणि संबद्धास्तिष्ठामः ? " इत्येवमारब्धेयं श्रुतिः जगतः जीवस्य च स्वरूपं सम्यक् परिशीलयति । परमात्मशक्त्यैव तत्सन्तोषाय सर्वोऽपि जगद्व्या-पारो निरूह्यत इति समाधानमभिधत्ते श्रुतिरियम् । परमात्मनि स्वाभाविकतया सच्चिदानन्दरूपिणी शक्तिर्विलसति । तस्यां सः सदा रमते । अयं विषयः 'पराऽस्य शक्तिः' इत्यस्मिन्मन्त्रे श्रूयते । सैव शक्तिस्त्रिगुणात्मिका सती माये-

त्युच्यते । जगद्व्यापारनिर्वाहाय इयमेव शक्तिरुपयुज्यते शिवेन । आत्मानन्दानुभवाय चिद्रूपा पराशक्तिरुपयुज्यते । एवं शिवशक्त्योर्भेदप्रतिपादनात् शक्तिविशिष्टाद्वैतदर्शनं वीरशैवसम्मतमित्यनुभवात् ज्ञायते । एतादृशाद्वैतप्रतिपादिकेयं श्रुतिस्तथैव विवरणमपेक्षत एव । परमात्मनिष्ठा चिच्छक्तिरेव संकुचिता त्रिगुणात्मिकतया परिणता माया, चित्तं, प्रकृतिरिति च व्यवह्रियते । एवं चित्तशक्तिविशिष्टस्य जीवस्य चिद्विशिष्टेन शिवेन अद्वैतप्रतिपादनात्, चित्तस्य चिद्रूपेण परिणामाय उपासनविधानात्, मानवजीवनं प्रसादपूर्णं कर्तुं षट्स्थलोपासनमार्गस्य चोपदेशात् श्वेताश्वतरश्रुतिर्वीरशैवदर्शनरीत्या व्याख्यानं अवलंबत एव । मानवदेहं देवालयं कृत्वा तथैव शिवं विज्ञायार्चयितुं तत्प्रसादं अनुभवितुं च सदवकाशं सर्वेभ्यः साधकेभ्यः परिकल्पयतीयं श्रुतिः । वीरशैवदर्शनस्यापि ध्येयं तदेवेत्यनेकवारमुल्लिखितमितरग्रन्थेषु ॥

एवं चास्यां श्रुतौ साधकजीवस्य मनोनैर्मल्यसंपादनद्वारा हृदयस्थेश्वरविज्ञानेन तस्मिन्सामरस्यरूपो योग उपदिश्यते । तथापि अल्पज्ञस्य अल्पशक्तस्य अणोर्जीवस्य सर्वज्ञेन सर्वशक्तेन विभुना परमात्मना हृदयस्थत्वचेतनत्वसाम्येन योगः संभवेद्वा न वेत्ययं विचार आलोचनीयः । श्रुतिस्तु तयोर्योगमुपदिशति । भगवती श्रुतिस्सर्वेषां प्रमाणभूता न केनापि व्याहन्येत । स च योगः चिज्जातीययोः जीवपरमयोरिहैव निर्मलहृदयेऽधिगन्तव्य इत्यपि श्रुतिर्वदति । एवं चायं शिवयोगः कथं लभ्य इत्यत्र जीवस्य शिवज्ञानमेव प्रधानसाधनतया निर्दिष्टम् । ज्ञानमात्रेणायं योगो न लभ्यते किन्तु तज्ज्ञानं त्रिविधोपासनेन समन्वेतव्यमित्यपि श्रुत्यैव विहितत् । तद्योजनं तदनुसन्धानं तद्भाव इति त्रिविधमुप्युपासनमत्र विधीयते । तेन ज्ञानसमन्वितेनोपासनेन शिवयोगोऽत्रैव प्रसादकायेऽनुभूतव्य इति श्रुतेरादेशः । अयं च संपूर्णतया विश्वासविषय एव । अल्लमप्रभुरपीमं विषयं पर्यालोचयति । “वन्यो रसालः क्व च कोकिलः क्व तथापि सञ्जायत एव संगः । महीध्रधात्रीलवणोदसारौ संबन्धमैतां किल नैकदेश्यौ ॥ गुहेशलिङ्गस्य ममापि सङ्गः कथं

कुतो वेति न शङ्कनीयम् ॥ ” इति । रसालकोकिलयोः भिन्नजातीययो-र्भिन्नदेशस्थयोर्यद्यपि संङ्गस्सञ्जायते । तथैव लवणधात्रीफलयोरपि संबन्ध-स्सञ्जायते । एवमेव जीवस्य परमात्मनश्च भिन्नस्वभावयोः सामरस्यमवश्यं संभवत्येव । परमात्मनस्तु तत्संबन्धिनि जीवेऽव्याजं वात्सल्यं सदा वर्तत एव । जीवो यदि विश्वासपूर्वं परमात्मानमाह्वयति तदा सः तदाह्वानं शृणोत्येव । “ विश्वासपूर्वं यदि वाह्वयेत तदा कुतो नोत्तरयेच्च देवः । विश्वासहीनो यदि देवमाह्वयेत् सद्यः: पतेत्तत्कृतनिग्रहांकुशः ” इति बसवार्यः साधके आत्मविश्वासस्यावश्यकतां सम्यक् निर्दिशति । एवं च साधकः स्वहृदये पूर्णं विश्वस्य तत्रत्य एव परमेश्वरे स्वीयं चित्तं विन्यस्य तल्लीनमनःप्रसारः बाह्यान् व्यवहारान् तत्प्रीत्यर्थमेव निर्वहन् यदि वर्तेत तदा तस्य मनः प्रसन्नं भवेदेव । तदैव रागद्वेषादिकं परिहियेत । एवं निष्कल्मष एव हृदये गुहेशोऽवश्यं ज्ञायेत । अयमेव योगोऽस्यामुपनिषदि प्रतिपादितो मानवकल्याणाय ॥

तथा च अस्यां श्रुतौ सिद्धान्तस्य निरूपितत्वेऽपि तत्प्राप्त्युपायभूतः संप्रदायोऽप्यत्र निबद्धो न वेत्यंशोऽपि गमनार्हं एव । साधनमार्गाचरणेनैव सिद्धांतः सर्वस्यापि स्वाधीनो भवेत् । अत एव तयोरैकरूप्यमावश्यक-मित्यभिज्ञा वदन्ति । तदानीमेव सिद्धान्तः वीर्यवत्तरो भवेत् । साधन-सिद्धान्तयोरैकमत्याभावे स सिद्धान्तः अनुपादेय एव भवेत् । निर्वीर्यस्य तस्यानुसरणेनापि मानवः शान्तिं न लभेत । वीरशैवदर्शनस्येदं वैशिष्ट्यं यतस्तत्र समुचितमैकरूप्यं विलसति सिद्धान्तसंप्रदाययोः । षट्स्थलोपासन-रूपः संप्रदायः षट्स्थलात्मकेन शिवेन सह सामरस्यरूपमैक्यं अविरळोपासन-द्वारा साधयतीति सर्वानुभवसिद्धम् । इदं च षट्स्थलोपासनं प्रधानतस्त्रिविधो-पासनरूपं श्वेताश्वतरश्रुतौ स्पष्टमुपदिश्यते । त्रिविधोपासनं “ तास्यभिध्याना-द्योजनात् तत्त्वभावाद्भूयश्चांते विश्वमायानिवृत्तिः ” इत्यस्मिन् मंत्रे स्पष्टमेव विधीयते । परशिवस्य नित्यसंपर्काय बाह्ये शरीरे धारणरूपं योजनं, हस्तपीठे तदीयमर्चनं चैकविधमुपासनं संपद्यते । तदेव वीरशैव-

संप्रदाये इष्टलिङ्गस्य धारणमर्चनमिति च कथ्यते । अनन्तरं हृदये प्राणरूपेण विराजमानस्य ईश्वरस्य निर्मलेन मनसा अनुसन्धानं प्राणलिङ्गार्चनमिति वीरशैवसंप्रदायेऽभिधीयते । तदपि श्रुतावस्यां स्पष्टमुपदिश्यत एव । तथा च जीवः प्राणलिङ्गानुभवेन तमेव सर्वत्र बहिरंतश्च पश्यन् तत्तत्कालिकं सर्वं सुखदुखादिकं शिवप्रसादभावनया स्वीकुर्वन् स्वीयदेहे शिरसि विराजमानेन भावलिङ्गेन समरसतया विलीनोऽमृतः संपद्यते । इदमेवास्मिन् संप्रदाये भावलिङ्गार्चनमिति कथ्यते । इदं च त्रिविधार्चनं शिवजीवयोः सामरस्यं साधयति । शिवलीलाविनोदभूमित्वात् जीवस्य शिवाङ्गमिति व्यवहारोऽत्र दृश्यते । अयं अङ्गनामको जीवः दीक्षायां स्वीयं प्राणलिङ्गं गुरोस्सकाशात् नित्यार्चनाय धारणाय च बहिः परिगृह्णाति । तस्य नित्यसंपर्केण जीवः शिवयोगं लभत एव । अयमेव योगः श्वेताश्वतरोपनिषदि सम्यक् प्रतिपादितः ॥

अयं च योगः शिवज्ञानमेवावलंभते । " तमेव विदित्वाऽतिमृत्युमेति नान्यः पन्था विद्यतेऽयनाय " इत्याद्यनेकैर्वाक्यैः शिवज्ञानादेव जीवस्य उद्धारो निर्दिश्यते । यतः शिव एव संसारमोक्षस्थितिबन्धहेतुः, यतश्च सूर्यचन्द्रादिप्रकाशस्सर्वोऽपि तदधीन एव स्यात् यतश्च " तत्सवितुर्वरेण्यम् " इति अस्यामेव श्रुतौ सूर्यप्रकाशादपि परशिवप्रकाशाधिक्यं उपदिश्यते ततश्शिवः एव सर्वैराश्रयणीयः । सर्वसाक्षिणं केवलममूर्तं सर्वत्रोदासीनवदासीनं शिवं विहाय न कोऽपि जीवः स्वतन्त्रतया वसेत्, यत्किञ्चिदपि कर्म कुर्याच्च । तेन विना तृणमपि न चलति । अतो जीवस्सर्वदा शिवमेवानुसरेत् । तत एव तस्य मलपाशविच्छेदः संभवेत् । एवमन्तर्बाह्यार्चनेन मानवः केवलः आत्मकामस्सन् देहभेदे शिवमये प्रसादकाये विश्वैश्वर्यं नाम परिपूर्णताख्यं स्वातन्त्र्यं विन्दते । इयं श्रुतिः साधकस्यैतादृशं महत्तरं फलं साधनायोपदिशति । इदं च विश्वैश्वर्यं " नित्यमेवात्मसंस्थं ज्ञेयं नातः परं वेदितव्यं च किञ्चित् " इत्युपदिश्यतेऽत्र । एतस्मात् परं ज्ञेयं ध्येयं गम्यं च सारवद्वस्तु न कुत्रापि वर्तते । सर्वे मानवास्तादृशं विश्वैश्वर्यं लब्ध्वा अमृता भवन्त्विति श्वेताश्वतर-

महर्षेराशयः । "शृण्वन्तु विश्वे अमृतस्य पुत्राः" इति विशालभावनया सर्वान् साधकानाहूय तेषां दृष्टिं तदन्तरङ्गस्थेश्वरे प्रसारयति महर्षिः । साधकः सर्वाणि भयावहानि संसारस्रोतांसि ब्रह्मोडुपेनैव प्रतरेतेति श्रुतेरुपदेशः ॥

जीवस्य बन्धमोक्षव्यवस्थापि सुगमया रीत्या अत्र सज्जीकृता वर्तते । "अनीशश्चात्मा बध्यते भोक्तृभावात् ज्ञात्वा देवं मुच्यते सर्वपाशैः" इत्येकस्मिन्नेव मन्त्रे बन्धस्य मोक्षस्य च कारणं प्रत्येकतया निर्दिशति श्रुतिः । बन्धस्य कारणं भोक्तृभावः, मोक्षस्य तु शिवज्ञानमित्येतत्समुचितमेव भाति । "भोक्तारं यज्ञतपसाम्" इति देहे परमशिव एव सर्वफलभोक्तेति गीतायां निर्णीतम् । एतस्यां परिस्थितौ यदि जीवः स्वात्मानं भोक्तारं भावयेत् तदा सोऽवश्यं दुःखभाग्भवत्येव । एतद्दुःखपरिहारायैव सः सर्वाणि फलानि तदानीमेव हृदयस्थायेश्वराय भक्त्या समर्पयेत् । एतादृशस्यार्पणस्य तु साधकः प्रथमं हृदये विश्वसेत्; तत्र गोप्यतया विराजमानं शिवं जानीयाच्च । एवं यः जानाति, सः तदातदा समागतानि इन्द्रियसुखानि ईश्वरायैव भक्त्या समर्पयति । "न विश्वसन्त्येव जनास्तु देवं तथापि तं नित्यमुपाह्वयन्ति । कर्तुं च विश्वासमपारयन्तस्तथापि मोहाद्विचरन्ति मन्दाः ॥ विश्वासपूर्वं यदि वाह्वयेत तदा कुतो नोत्तरयेश्च देवः ।" इत्येवं बसवार्यः मानवमात्मनि विश्वसितुं तथैव स्वस्मिन् निगूढं वसन्तमीश्वरं ज्ञातुं च प्रेरयति । "करी यथा दर्पण एव लीयते तथा त्वमेवेह निलीयसे मयि" इत्येतादृशो दृढो विश्वासः वर्धिष्णूनां सर्वेषामावश्यकः । "कुतः स्म जाताः? जीवाम केन? केन च अधिष्ठिताः सुखदुःखेषु वर्तामहे?" एवंविधाः प्रश्नाः एतच्छ्रुत्यनुसारेण सर्वैरवश्यं प्रष्टव्याः स्वेष्वेव । एतेषां प्रश्नानां समाधानविज्ञानेन साधकानां जीवितसमस्यैव परिह्रियते । एतां समस्यां परिहर्तुं शिवयोगिनो ध्यानयोगं अनुगताः देवात्मशक्तिमेव कारणमित्यजानन् । सैव शक्तिः स्वगुणैर्निगूढा सती चित्रविचित्रकार्यकारिणी विश्वमावृणोतीति ते शिवयोगिनोऽजानन् । इयमेव शक्तिर्मायेति कथ्यतेऽस्यां श्रुतौ । मायापतिरीश्वरस्तु सर्वात्मकस्सर्वाधारो मायया

सकलमपि जगद्व्यापारं निर्वाहयन् स्वयमात्मारामो वर्तते । अयमेव देवः पञ्चभूतेषु निवसन्नपि अद्वितीयतया विश्वाधिकतया च विराजते । तादृशः शिवः अंगुष्ठमात्रस्सन् सदा जनानां हृदये निविष्ट इति श्रुतिरुपदिशति । सः भावरूपेण शिरसि, प्राणरूपेण हृदये, इष्टरूपेण भ्रूमध्ये विलसति । तत्रैव जीवः भ्रूमध्यस्थेष्टलिङ्गाय देहादिसाधनानि भक्त्या विनियुज्य देहाभिमान-त्यागेन त्यागांगमिति, प्राणलिंगाय सर्वं समर्प्य तेन सहैव तत्प्रसादं भुञ्जन् भोगांगमिति, एवं क्रमेण शिरोविराजमानेन भावलिंगेन समरसभावमापन्नो योगांगमिति च व्यवह्रियते । एतादृशं त्रिविधमेव लिंगमंगं चेकैकं द्विविधं भूत्वा आहत्य षड्लिंगान्यंगानि च संपद्यन्ते । तान्येव च षडिन्द्रियेषु स्थित्वा षड्विधतां भजन्ते । इन्द्रियस्थानि तान्येव षडङ्गानि इन्द्रियफलानि तदानीमेव तत्रत्येभ्य षड्लिंगेभ्यो यदि भक्त्या समर्पयेयुस्तदा अंगनामको जीवः सदा तृप्तस्सुखी च संपद्यते । अयमेव वीरशैवदर्शने षट्स्थलोपासनमार्ग इति ब्रह्मवादिभिर्भाव्यते । लिंगस्थलाभिधस्य शिवस्य च देहे क्रियमाणो लीलाविनोद एव षट्स्थलसंप्रदाय इति कथ्यते ॥

प्रापञ्चिको मानवः इन्द्रियेभ्य आगतानि सुखदुःखानि स्वार्थदृष्ट्या स्वीकृत्य भुनक्ति । शिवज्ञानी तु स्वेन सह सर्वेष्वपीन्द्रियेषु समवस्थितायेश्व-राय सर्वमपि समर्प्य तदेव तत्प्रसादरूपेण भुनक्ति । अयमेव प्रसादजीवी द्वितीयं देहं लभत इत्यस्यां श्रुतौ निर्दिश्यते । गुरूपदिष्टमार्गेण यो निरन्तरं शिवं चिन्तयति भावयति अर्चयति च स एव अत्रैव देहे अमृतो भवितुं अर्हतीति श्रुतिः प्रतिशृणोति । सर्वव्यापकः परमशिव एव चर्मवत् यस्य देहमावृणोति तस्य दुःखान्तो भविष्यतीत्यन्ते श्रुतिः प्रतिजानीते । एतस्या अभयस्थितेश्च कारणं तु निष्कामभावनया कर्माचरणं, हृदयस्थानां सर्व-संशयानां दूरीकरणं चेति श्रुत्यैव निर्दिश्यते " यदा सर्वे प्रमुच्यन्ते कामा येऽस्य हृदि स्थिताः । अथ मर्त्योऽमृतो भवत्यत्र ब्रह्म समश्नुते ॥ " इति । एवं सर्वान्कामान् यः स्वप्रभौ ईश्वर एव विनियोजयति स हृदयशुद्धिं लभत एव ।

सोऽस्मिन्नेव जगति द्वितीयं जन्म लभते। इदमेव दिव्यजीवनं संपद्यते। तदा तस्य इच्छाज्ञानक्रियाशक्तयः पूर्णव्याप्तिं भजन्ते। अयमेव शक्तिविकास इत्यनुभविभिः कथ्यते। अनेन शक्तिविकासेन मानवः लोककल्याणाय निर्लिप्ततया निवसति। एतादृशं पावनं जीवनं निर्वोढुमुपदिशतीयं श्रुतिस्सर्वेषां साधकानाम्॥

वीरशैवदर्शनरीत्येदं भाष्यं प्रकटितमप्यनेन किं प्रयोजनं वीरशैवाना-मितरेषां वेत्ययं प्रश्नोऽद्य परिशीलनीयः। वीरशैवास्तु स्वसिद्धान्ततत्त्वं किं शक्तिविशिष्टाद्वैतं उत शिवाद्वैतमिति पर्यालोचन एव मग्नाः। इतरे तु किं वीरशैवभाष्यावलोकनेनेति भावयेयुः। एव च मदीयः श्रमः विफलो भवेदिति संशयो मां बाधते। तथापीमं मूल एवोत्पाटयति श्रुतिरियम्। सैव स्पष्टं वदति "यस्य देवे परा भक्तिर्यथा देवे तथा गुरौ। तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशन्ते महात्मनः॥" इति। देवे तत्प्रकाशके गुरौ च यस्य परा निष्कामा कर्तव्यनिष्ठा भक्तिस्तस्यैवेदं भाष्यं यथार्थमर्थं प्रकाशयति। एतादृशा वीरशैवाः सिद्धान्ततत्त्वस्य किं नामेति शुष्कं विचारमेव कुर्वन्तः कालं न यापयन्ति। यदेव शिवाद्वैतं तदेव शक्तिविशिष्टाद्वैतम्। नाम्नि न विप्रति-पत्तिः। शिवाद्वैतपदं साधकस्य परिणतावस्थां शिवैक्यस्थितिं च सूचयति। तदपि सम्मतमेव। विवेकिभिस्तत्र नाग्रहः क्रियते। तथापि शक्तिविशिष्टा-द्वैतपदं स्पष्टार्थकं सत् साधकस्य शिवैक्यस्थितावपि शक्तिविकासरूपं शक्ति-वैशिष्ट्यं सूचयति। बद्धावस्थायामपि जीवस्य शक्तिवैशिष्ट्यं आसीत्। तदानीं शक्तेः सङ्कोचस्तेनानुभूयमान आसीत्। चेतननिष्ठाः इच्छाज्ञानक्रियशक्तयः चित्तात्मकैस्त्रिगुणैराच्छादिता आणवमायेयकार्मिकरूपा मलास्सञ्जाताः। तैरा-वृतो जीवः संसारीति व्यवह्रियमाण आसीत्। एवं च संकुचितशक्तेर्वैशिष्ट्यं साधकस्य संसारदशायामप्यासीत्। जीवस्य साक्षात्परमात्मचेतनांशत्वात् तदीयायाः चित्तशक्तेश्च चिच्छक्तिपरिणामाच्च तस्य त्रिविधोपासनबलात्, षडिन्द्रियेष्वपि षट्स्थलात्मकस्य शिवस्य सान्निध्यानुभवात् तन्निरन्तरसंपर्केण

तदीयं मधुरं बान्धव्यं स्वस्मिन् प्रवर्धयन् साधकः जीवभावं शक्तिसङ्कोचं च क्रमशः परिहाय विकसितसर्वशक्तिकः शिवभावमनुभवति । एवं च शिवभावमापन्नस्साधकः सिद्धो भवति । तस्मिन्नपि शक्तिवैशिष्ट्यं शक्तिविकासरूपेण वर्तत एव । अत एवानुभविभिः "शक्तिसङ्कोचो जीवभावः शक्तिविकासः शिवभाव" इत्युच्यते । एवं चित्तशक्तिविशिष्टस्य जीवस्य चिच्छक्तिविशिष्टेन शिवेन सहाद्वैतप्रतिपादनात् वीरशैवसिद्धान्तस्य शक्तिविशिष्टाद्वैतपदं सुगममित्यनुभविभिः प्रयुज्यमानं सत् व्यवह्रियते । शिवभावमापन्ने सिद्धेऽनुभूयमाना स्थितिरपि शक्तिविकास एव ॥

अयं च विकासस्सिद्धे एवं परिदृश्यते । आणवमलस्थाने इच्छाशक्तिस्सर्वहिताभिलाषरूपा भासते । मायेयमलस्थाने ज्ञानशक्तिः सर्वहितविवेचनरूपा विवर्धते । कार्मिकमलस्थाने क्रियाशक्तिस्सर्वहितसाधिका परिदृश्यते । एवमैक्यदशायां सिद्धे दृश्यमाना शक्तिविकासरूपा अवस्था शक्तिविशिष्टाद्वैतपदेन स्पष्टं प्रतिपाद्यते । एतादृशं शक्तिविकासमधिगन्तुं ये हृत्पूर्वकमभिलषन्ति ते तु न कदापि निरर्थके विवादे कालं यापयंति । ये त्वहङ्काराभिमानवशंगतास्त एव भक्तिशून्याः दुर्भावनयैवं विवदन्ते । ते त्वात्मकल्याणलोककल्याणयोः साधनेन स्वीयं जीवनं यथा सांत्वयन्तु तथा तान् शुभया बुद्ध्या स्मृत्या च तदन्तरङ्गस्थः शिवः संयुनक्त्विति प्रार्थये ॥

तथा च वीरशैवेतरेषामपि शक्तिविकासरूपं शिवैक्यमभिलषितमेव । सर्वे च साधक शक्तिसङ्कोचदशायामेव वर्तन्ते । शक्तिविकासाय तैरपि यथामति यथाशक्ति च प्रयतितव्यमेव । कथं ते प्रयतेरन्नित्ययमेवांशः भाष्ये सम्यक् प्रकटितः । तत्परिचयाय भाष्यावलोकनं सर्वेषामप्यावश्यकमेव । वीरशैवभाष्यं किमर्थमवलोकनीयमिति यस्याग्रहः सः न किञ्चिदप्युत्तमं फलं लभते । परंतु वीरशैवपदं न केवलं जातिवाचकं किन्तु धर्मवाचकमिति भाष्ये तत्रतत्र प्रतिपादितमेव । कः स धर्म इत्युक्तौ देहे विराजमानस्य परमात्मनः नित्यसंपर्काधिगम एव । धर्मपदमपि सर्वाधारपरमात्मबोधकमेव ।

सोऽस्मिन्नेव जगति द्वितीयं जन्म लभते। इदमेव दिव्यजीवनं संपद्यते। तदा तस्य इच्छाज्ञानक्रियाशक्तयः पूर्णव्याप्तिं भजन्ते। अयमेव शक्तिविकास इत्यनुभविभिः कथ्यते। अनेन शक्तिविकासेन मानवः लोककल्याणाय निर्लिप्ततया निवसति। एतादृशं पावनं जीवनं निर्वोढुमुपदिशतीयं श्रुतिस्सर्वेषां साधकानाम्॥

वीरशैवदर्शनरीत्येदं भाष्यं प्रकटितमप्यनेन किं प्रयोजनं वीरशैवाना-मितरेषां वेत्ययं प्रश्नोऽद्य परिशीलनीयः। वीरशैवास्तु स्वसिद्धान्ततत्त्वं किं शक्तिविशिष्टाद्वैतं उत शिवाद्वैतमिति पर्यालोचन एव मग्नाः। इतरे तु किं वीरशैवभाष्यावलोकनेनेति भावयेयुः। एव च मदीयः श्रमः विफलो भवेदिति संशयो मां बाधते। तथापीमं मूल एवोत्पाटयति श्रुतिरियम्। सैव स्पष्टं वदति "यस्य देवे परा भक्तिर्यथा देवे तथा गुरौ। तस्यैते कथिता ह्यर्थाः प्रकाशन्ते महात्मनः॥" इति। देवे तत्प्रकाशके गुरौ च यस्य परा निष्कामा कर्तव्यनिष्ठा भक्तिस्तस्यैवेदं भाष्यं यथार्थमर्थं प्रकाशयति। एतादृशा वीरशैवाः सिद्धान्ततत्त्वस्य किं नामेति शुष्कं विचारमेव कुर्वन्तः कालं न यापयन्ति। यदेव शिवाद्वैतं तदेव शक्तिविशिष्टाद्वैतम्। नाम्नि न विप्रति-पत्तिः। शिवाद्वैतपदं साधकस्य परिणतावस्थां शिवैक्यस्थितिं च सूचयति। तदपि सम्मतमेव। विवेकिभिस्तत्र नाग्रहः क्रियते। तथापि शक्तिविशिष्टा-द्वैतपदं स्पष्टार्थकं सत् साधकस्य शिवैक्यस्थितावपि शक्तिविकासरूपं शक्ति-वैशिष्ट्यं सूचयति। बद्धावस्थायामपि जीवस्य शक्तिवैशिष्ट्यं आसीत्। तदानीं शक्तेः सङ्कोचस्तेनानुभूयमान आसीत्। चेतननिष्ठाः इच्छाज्ञानक्रियशक्तयः चित्तात्मकैस्त्रिगुणैराच्छादिता आणवमायेयकार्मिकरूपा मलास्सञ्जाताः। तैरा-वृतो जीवः संसारीति व्यवह्रियमाण आसीत्। एवं च संकुचितशक्तेर्वैशिष्ट्यं साधकस्य संसारदशायामप्यासीत्। जीवस्य साक्षात्परमात्मचेतनांशत्वात् तदीयायाः चित्तशक्तेश्च चिच्छक्तिपरिणामाच्च तस्य त्रिविधोपासनबलात्, षडिन्द्रियेष्वपि षट्स्थलात्मकस्य शिवस्य सान्निध्यानुभवात् तन्निरन्तरसंपर्केण

तदीयं मधुरं बान्धव्यं स्वस्मिन् प्रवर्धयन् साधकः जीवभावं शक्तिसङ्कोचं च क्रमशः परिहाय विकसितसर्वशक्तिकः शिवभावमनुभवति । एवं च शिवभावमापन्नस्साधकः सिद्धो भवति । तस्मिन्नपि शक्तिवैशिष्ट्यं शक्तिविकासरूपेण वर्तत एव । अत एवानुभविभिः " शक्तिसङ्कोचो जीवभावः शक्तिविकासः शिवभाव " इत्युच्यते । एवं चित्तशक्तिविशिष्टस्य जीवस्य चिच्छक्तिविशिष्टेन शिवेन सहाद्वैतप्रतिपादनात् वीरशैवसिद्धान्तस्य शक्तिविशिष्टाद्वैतपदं सुगममित्यनुभविभिः प्रयुज्यमानं सत् व्यवह्रियते । शिवभावमापन्ने सिद्धेऽनुभूयमाना स्थितिरपि शक्तिविकास एव ॥

अयं च विकासस्सिद्धे एवं परिदृश्यते । आणवमलस्थाने इच्छाशक्तिस्सर्वहिताभिलाषरूपा भासते । मायेयमलस्थाने ज्ञानशक्तिः सर्वहितविवेचनरूपा विवर्धते । कार्मिकमलस्थाने क्रियाशक्तिस्सर्वहितसाधिका परिदृश्यते । एवमैक्यदशायां सिद्धे दृश्यमाना शक्तिविकासरूपा अवस्था शक्तिविशिष्टाद्वैतपदेन स्पष्टं प्रतिपाद्यते । एतादृशं शक्तिविकासमधिगन्तुं ये हृत्पूर्वकमभिलषन्ति ते तु न कदापि निरर्थके विवादे कालं यापयंति । ये त्वहङ्काराभिमानवशंगतास्त एव भक्तिशून्याः दुर्भावनयैवं विवदन्ते । ते त्वात्मकल्याणलोककल्याणयोः साधनेन स्वीयं जीवनं यथा सांत्वयन्तु तथा तान् शुभया बुद्ध्या स्मृत्या च तदन्तरङ्गस्थः शिवः संयुनक्त्विति प्रार्थये ॥

तथा च वीरशैवेतरेषामपि शक्तिविकासरूपं शिवैक्यमभिलषितमेव । सर्वे च साधक शक्तिसङ्कोचदशायामेव वर्तन्ते । शक्तिविकासाय तैरपि यथामति यथाशक्ति च प्रयतितव्यमेव । कथं ते प्रयतेरन्नित्ययमेवांशः भाष्ये सम्यक् प्रकटितः । तत्परिचयाय भाष्यावलोकनं सर्वेषामप्यावश्यकमेव । वीरशैवभाष्यं किमर्थमवलोकनीयमिति यस्याग्रहः सः न किञ्चिदप्युत्तमं फलं लभते । परंतु वीरशैवपदं न केवलं जातिवाचकं किन्तु धर्मवाचकमिति भाष्ये तत्रतत्र प्रतिपादितमेव । कः स धर्म इत्युक्तौ देहे विराजमानस्य परमात्मनः नित्यसंपर्काधिगम एव । धर्मपदमपि सर्वाधारपरमात्मबोधकमेव ।

तादृशः धर्मस्वरूपस्य शिवस्य अन्तर्बहिरनुभव एव वीरशैवधर्मः । एतदनुभव-वान् सर्वदा निर्यलस्सन् निष्कामभावनस्यैव सर्वमपि व्यवहारं निर्वहन् सर्वेष्वपि शिवमेव पश्यन् शत्रुमपि मित्रतया प्रीणयन् देशहितार्थमेव कर्मनिरतो भवति । एतादृशं समदर्शनं लब्ध्वा सार्वजनिकं कल्याणं साधयन् शिवयोगी वीरशैव इति परिगण्यते । सर्वे जनाः चतुर्वर्णजाता अपि एवं रीत्या वीरशैवा भवन्त्विति वीरशैवदार्शनिका निरीक्षन्ते । एवं रीत्या स्थितान् अत्रिगौतम-बादरायणादीन् महर्षीन् वीरशैवानित्येव भावयति श्रीनीलकण्ठशिवाचार्यः क्रियासारे । अतो वीरशैवपदं न केवलं लिङ्गधारिषु किन्तु देहान्तर्लिङ्ग-विज्ञानिषु सर्वेष्वपि स्पष्टमन्वेति । हृदयस्थं प्राणलिङ्गमेव गुरुणा स्वोद्धाराय बहिरनुगृहीतं स्वस्य प्राणरूपमिष्टलिङ्गमिति ये न भावयन्ति ते वीरशैवजा-त्युत्पन्ना अपि वीरशैवा भवितुं नार्हन्ति । तैर्धृतं लिङ्गं वेण्वन्तरस्थितमश्मैवेति शरणाः स्पष्टं वदन्ति । अतः साधका आग्रहपरवशा यथा न भवेयुस्तथा बहिरन्तश्च शिवभावनां दृढतया निर्धार्य एतादृशेन धारणेन वीरशैवा भवन्तु सर्वेषामेवं भवितुमवकाशः सहजतया वर्तत एव । अतस्सर्वेषामपि भाष्यमिदं सद्विनियोगाय भवेदिति दृढं विश्वसिमि । सर्वेषां हृदयावरकाज्ञानतमःपरि-हारायेदं भाष्यं संपद्यत इति भावये । मानवेषु सौहार्दमुपदिशता ऋङ्मन्त्रेण शिवानुभवसुखाय तान् प्रेरयता प्रभुवचनेन चेयं भूमिका परिसमाप्यते ॥

"सङ्गच्छध्वं संवदध्वं सं वो मनांसि जानताम्" ।

"बीजे स्थितं वृक्षफलं हि सूक्ष्मं किं भोक्तुमर्हं परिदृश्यतेऽद्य ।
स्वात्यंबुनिष्ठाः किमु सूक्ष्ममुक्ता हारात्मतां प्राप्य गळे नियोज्याः ॥
पयःस्थितं किं घृतमाशयाप्यते इक्षुस्थितं किं गुडमीक्ष्यतेऽक्ष्णा ।
स्वस्मिंस्थितं यच्छिवतत्त्वमेतत् स्मृतिक्षणेनैव मतौ स्फुरेत्किम् ॥
विचिन्त्य विज्ञाय प्रमथ्य भूयः प्रयोगतश्चैव प्रसाद्य नित्यम् ।
तत्त्वानुभावैकसुखेऽभिषङ्गः निष्णातभक्तं शरणं विहाय ।
अन्यैश्च किं साधयितुं हि शक्यं गुहेश्वराश्रावय भृत्यवार्ताम्" ॥

ಭೂಮಿಕೆಯ ಅನುವಾದ

ಭಾರತೀಯ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ವೇದಗಳ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳು ಹೆಚ್ಚಿನವೆನಿಸಿವೆ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಅದಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ, ವಿಶ್ವಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿಯೇ ಅವುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಮಹತ್ವವೂ ಅಸಾಧಾರಣವಾದ ಸ್ಥಾನವೂ ಇರುವುದಾಗಿಯೇ ಹೇಳಬೇಕು. ಈ ವೇದಗಳನ್ನು ಅಪೌರುಷೇಯವೆಂದು ಭಾರತೀಯರು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರಿರುವರು. "ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನಾದ ಪರಮಾತ್ಮನ ನಿಟ್ಟುಸಿರೇ ಈ ವೇದಗಳು" ಎಂಬ ಆರ್ಯೋಕ್ತಿಯಿಂದ ಪರಮಾತ್ಮನಿಂದಲೇ ನೇರವಾಗಿ ಇವು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿದವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನ್ನು ದೇವಸಾಹಿತ್ಯವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದಕ್ಕಾಗಿಯೇ ವೇದಭಾಷೆಯನ್ನು ದೇವಭಾಷೆ ಎಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಎಲ್ಲಾ ಭಾಷೆಗಳಿಗೂ ಆಶ್ರಯವಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ಮಾಧುರ್ಯದಿಂದಲೂ ಅದಕ್ಕೆ ಆ ಹೆಸರು ಸಲ್ಲುತ್ತದೆ. ಇಷ್ಟು ಪವಿತ್ರವಾದ ವೇದಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದೇ ಕಷ್ಟವೆಂದು ವಿದ್ವಾಂಸರು ಭಾವಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಈ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಗೆ 'ವೇದಾಂತ' ಗಳೆಂಬ ಹೆಸರಿದೆ. ವೇದಗಳ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವೆಂಬುದೇ ಈ ಪದದ ಅರ್ಥ. ವೇದಗಳ ಕೊನೆಯ ಭಾಗವನ್ನು ವಿಶದವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದರಿಂದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಗೆ ಈ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಎಲ್ಲ ವೇದಗಳ ಮುಖ್ಯೋದ್ದೇಶವು ಪರಮಾತ್ಮನಲ್ಲಿಯೇ ಅಡಗಿದೆ. "ವೇದಗಳೆಲ್ಲದರಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಬಹುದಾದ ವಸ್ತುವೇ ನಾನು" ಎಂದು ಭಗವಂತನೇ ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಇಂತಹ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ವೇದಾಂತಗಳನ್ನು ಉಪನಿಷತ್ತೆಂದು ವ್ಯವಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. 'ಉಪ–ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ನಿಷತ್–ನೆಲಸಿರುವುದು' ಎಂಬ ವ್ಯುತ್ಪತ್ತಿಯಿಂದ ಈ ಭಾಗಕ್ಕೆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿರುವಿಕೆ ಎಂದು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತದೆ. ಪರಮಾತ್ಮನ ಸಾಮೀಪ್ಯವೆಂದರೆ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ನೇರವಾಗಿ ತಿಳಿಸುವುದೆಂದರ್ಥ. ವೇದಗಳು ಬೇರೆ ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ವಿವರಿಸುತ್ತ ಪರಮಾತ್ಮನ ಬಗ್ಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸದೇ ಇದ್ದರೂ ವೇದಾಂತಗಳು ಮೊದಲಿಂದ ಕೊನೆಯವರೆಗೂ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನೇ ಉದ್ದೇಶಿಸಿ ನೇರವಾಗಿ ಅವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನೂ ಅವನಿಗೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ, ಹಾಗೆಯೇ ಅವನಿಗೂ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಇರುವ ಸಂಬಂಧವನ್ನೂ ನಿರೂಪಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಉಪನಿಷತ್ತೆಂದು ಕರೆದದ್ದು ಯುಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ.

ಈ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ದಿವ್ಯೋಪದೇಶದಿಂದ ಮಾನವನಿಗೆ ಅವನ ನಿಜಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಪರಮಾತ್ಮನಿಗೂ ಅವನಿಗೂ ಇರುವ ಬಾಂಧವ್ಯವನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಡುವುದರಿಂದ ಅವನ್ನು ದರ್ಶನವೆಂದೂ ವ್ಯವಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಈ ದರ್ಶನಗಳಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದರ್ಶನವೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಹೆಚ್ಚಿನದು. ಪ್ರಪಂಚದ ವಸ್ತುಗಳೆಲ್ಲವನ್ನು ಕಾಣುವುದಕ್ಕಿಂತಲೂ

ಆತ್ಮಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಕಾಣುವುದೇ ಮಾನವನಿಗೆ ಸಂಸಾರಪಾಶದಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಗೆ ನೇರವಾದ ಉಪಾಯವೆಂದು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ತಿಳಿಸುತ್ತಿವೆ. ಆತ್ಮದರ್ಶನದಿಂದ ಸರ್ವದರ್ಶನವೂ ಆಗುವುದೆಂದು ಉಪನಿಷತ್ತು ಉದ್ಘೋಷಿಸಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ 'ಏಕವಿಜ್ಞಾನೇನ ಸರ್ವವಿಜ್ಞಾನ' ಶ್ರುತಿಯೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ "ಎಲ್ಲ ವಿದ್ಯೆಗಳಿಗಿಂತಲೂ ಅಧ್ಯಾತ್ಮವಿದ್ಯೆಯೇ ಹೆಚ್ಚಿನದು" ಎಂದು ಭಗವಂತನು ಗೀತೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ್ದು ಅನ್ವರ್ಥವೆನಿಸಿದೆ. ಈ ಅಧ್ಯಾತ್ಮದರ್ಶನದಲ್ಲಿಯೂ ಉಪನಿಷತ್ಪ್ರಸ್ಥಾನ, ಗೀತಾಪ್ರಸ್ಥಾನ, ಸೂತ್ರಪ್ರಸ್ಥಾನ ಎಂದು ಮೂರುಬಗೆಯ ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳು ಪ್ರಸಿದ್ಧವೆನಿಸಿವೆ. ಶರೀರವೇ ತಾನೆಂದು ಅಭಿಮಾನಿಸಿ ಭೋಗದಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತನಾಗಿರುವ ಜೀವನು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಜುಗುಪ್ಸೆಪಡುತ್ತ ಗುರುವಿನ ಉಪದೇಶದಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೇ ಬದಲಾಯಿಸಿಕೊಂಡು ಭೋಗವನ್ನು ಭಗವಂತನ ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಹಿತವಾಗಿಯೂ ಮಿತವಾಗಿಯೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಯೋಗಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ನಿರತನಾಗುವನು. ತನ್ನೊಳಗೆ ತನಗಾಗಿ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ನೆಲಸಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವನನ್ನು ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ನೆನೆಯುತ್ತ ಅವನು ನೀಡಿದ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಅವನಿಗೆ ದಾಸನಾಗುವ ಜೀವನು ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಆ ಪರಮಾತ್ಮನ ಸೇವೆಗೆ ವಿನಿಯೋಗಿಸುತ್ತ ಹೃದಯದೊಳಗೆ ನೆಲಸಿರುವ ಪರಮಾತ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಪ್ರಯಾಣಮಾಡಲು ಉದ್ಯುಕ್ತನಾಗುವನು. ಹೀಗೆ ಅವನ ಗಮನವನ್ನು ಹೃದಯದ ಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಅವನ ಪ್ರಸ್ಥಾನ=ಪ್ರಯಾಣಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಲು ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳು ಸಾಧನವೆನಿಸಿವೆ. ಈ ಮೂರು ಇಲ್ಲದೇಇದ್ದರೆ ಜೀವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಇಂದ್ರಿಯಸುಖಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಮೈಮರೆತು ಭೋಗಜೀವಿಯೇ ಆಗಿದ್ದು ಯೋಗಮಾರ್ಗವನ್ನೇ ಕೈಬಿಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಭೋಗತ್ಯಾಗದಿಂದ ಯೋಗಾನಂದವನ್ನು ಮಾನವನು ಅನುಭವಿಸಲು ಸದವಕಾಶವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಪ್ರಸ್ಥಾನತ್ರಯದ ಜ್ಞಾನವು ಅವನಿಗೆ ಅನಿವಾರ್ಯವೆನಿಸಿದೆ.

ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಈ ಮೂರು ಪ್ರಸ್ಥಾನಗಳಿಗೂ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡಗಿರುವ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿರುವರು. ಈ ಮೂರರಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ಪ್ರಸ್ಥಾನವೇ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೂಲವೆನಿಸಿದೆ. ಸೂತ್ರಪ್ರಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳೇ ವಿಷಯವೆನಿಸಿವೆ. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಯೋಗ್ಯತೆಗನುಗುಣವಾಗಿ ಉಪದೇಶವು ಬಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅಲ್ಲಿ ಸಮನ್ವಯವೂ, ವಿರೋಧಪರಿಹಾರವೂ ಆವಶ್ಯಕವೆನಿಸಿವೆ. ಈ ಬಗೆಯ ವಿರೋಧವನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ಸಮನ್ವಯದ ಮೂಲಕ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನು ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಬೇಕಾದ ಯುಕ್ತಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳು ಹೊರಟಿವೆ. ಸೂತ್ರಗಳು 'ಲಕ್ಷಣ'ವೆನಿಸಿದರೆ, ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಅದರ ಸಮನ್ವಯಕ್ಕಾಗಿ ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಉದಾಹರಣಗಳೆನಿಸುತ್ತವೆ. ಗೀತೆಯಂತೂ ನೇರವಾಗಿ ಭಗವಂತನ ಉಪದೇಶವೇ ಆಗಿದ್ದರೂ ಅದು ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸೇರಿ ಇತಿಹಾಸವೆನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು

ಪೌರುಷೇಯವೆಂದೇ ಭಾವಿಸಲಾಗಿದೆ. "ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಅಪೌರುಷೇಯ" ವೆಂಬುದಂತೂ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮ್ಮತವೆನಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರಗಳಿಗಿಂತ ಗೀತೆಯೂ, ಗೀತೆಗಿಂತ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳೂ ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂದು ಅನುಭವಿಗಳು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳ ಸ್ಥಾನವೇ ಹೆಚ್ಚಿನದೆಂಬುದು ನಿರ್ವಿವಾದ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮದರ್ಶನವನ್ನು 'ವೇದಾಂತದರ್ಶನ' ವೆಂದು ವ್ಯವಹರಿಸಿದ್ದು ಯುಕ್ತವೆನಿಸಿದೆ. ಈ ವೇದಾಂತದರ್ಶನದಲ್ಲಿ ದ್ವೈತ, ಅದ್ವೈತ, ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ, ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತ ಮೊದಲಾದ ಪ್ರಭೇದಗಳಿದ್ದರೂ ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ವೇದಾಂತವೆಂಬ ಹೆಸರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಎಲ್ಲ ದರ್ಶನಗಳಿಗಿಂತಲೂ ವೇದಾಂತದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಈ ಹೆಸರು ಅನ್ವರ್ಥವೆನಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಎಷ್ಟು ಶ್ರೇಷ್ಠವೆಂಬುದು ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತದೆ.

ಇಂತಹ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ಅನೇಕವಿವೆ; ಆದರೂ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಒಪ್ಪಿರುವ ಕೆಲವು ಮಾತ್ರ ಪ್ರಸಿದ್ಧವೆನಿಸಿವೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಈಶ, ಕೇನ, ಕಠ, ಪ್ರಶ್ನ, ಮುಂಡಕ, ಮಾಂಡೂಕ್ಯ, ತೈತ್ತಿರೀಯ, ಐತರೇಯ, ಛಾಂದೋಗ್ಯ, ಬೃಹದಾರಣ್ಯಕ ಎಂದು ಹತ್ತು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು ವಿಶ್ರುತವಾಗಿವೆ. ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರೇ ಮೊದಲಾದವರು ಈ ಹತ್ತನ್ನೇ ಅಂಗೀಕರಿಸಿರುವರು. ಆದರೂ ಅವರು ಈ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತನ್ನೂ ಸಹ ಅಂಗೀಕರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರೂ ಸಹ ಅನೇಕ ಸ್ಥಳಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಪ್ರಮಾಣವೆಂದು ಉದಾಹರಿಸಿರುವರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತು ಪ್ರಮಾಣವೆಂಬಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ವಿರೋಧಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಎಲ್ಲ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳೂ ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪ್ರಮಾಣವೆನಿಸಿದ್ದರೂ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತು ಶೈವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಆದರಣೀಯವೆನಿಸಿದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಶಿವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೇ ನಿರ್ದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಕೆಲವು ಕಡೆ 'ಶಿವ' ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಬದಲಾಗಿ 'ದೇವ' ಎಂಬ ಪದವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಶಾಂಕರಭಾಷ್ಯ ಮೊದಲಾದ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. 'ಜ್ಞಾತ್ವಾ ಶಿವಂ' ಎಂಬಲ್ಲಿ 'ಜ್ಞಾತ್ವಾ ದೇವಂ' ಎಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಆದರೂ "ಏಕೋ ಹಿ ರುದ್ರೋ ನ ದ್ವಿತೀಯಾಯ ತಸ್ಥೇ" ಎಂದೂ, "ಯದಾ ತಮಸ್ತನ್ನ ದಿವಾ ನ ರಾತ್ರಿರ್ನ ಸನ್ನ ಚಾಸಚ್ಛಿವ ಏವ ಕೇವಲಃ", "ವಿಶ್ವಾಧಿಕೋ ರುದ್ರೋ ಮಹರ್ಷಿಃ" ಎಂದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಒಪ್ಪಿಗೆಯಾಗುವಂತಹ ವಾಕ್ಯಗಳು ಇಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿವೆ. ಈ ವಾಕ್ಯಗಳೇ ಶೈವಮತಕ್ಕೆ ಮೂಲಪ್ರಮಾಣವೆನಿಸಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತು ಶೈವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತೋಪಕಾರಕವೆನಿಸಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಇಲ್ಲಿ ಶಿವನನ್ನೇ ಪರಮಾತ್ಮನೆಂದು ಹೇಳಿದ್ದರೂ ಅವನೇ ಸರ್ವದೇವಮಯನೆಂಬುದನ್ನೂ ಸಹ ಹೃದಯಂಗಮವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿರುವ ವಿಷಯವು ಇಲ್ಲಿ ಗಮನಾರ್ಹವೆನಿಸಿದೆ. "ತದೇವಾಗ್ನಿಸ್ತದಾದಿತ್ಯಸ್ತದ್ವಾಯುಸ್ತದು ಚಂದ್ರಮಾಃ। ತದೇವ

ಶುಕ್ರಂ ತದ್ಬ್ರಹ್ಮ ತದಾಪಸ್ತತ್ಪ್ರಜಾಪತಿಃ" ಹೀಗೆ ಶಿವನೇ ಅಗ್ನಿ, ಆದಿತ್ಯ, ವಾಯು, ಚಂದ್ರ, ನೀರು, ಬ್ರಹ್ಮ, ಇಂದ್ರ ಮೊದಲಾದ ದೇವತೆಗಳೂ, ಹಾಗೆಯೇ ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ ವಸ್ತುವೂ ಆಗಿರುವನೆಂದು ತಿಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಯಾವಾಗಲೂ ಸಮನ್ವಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೇ ಬೋಧಿಸುವುದಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಉಪಾಸಕರ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿಸುವಾಗಲೂ ಗಂಡುಹೆಣ್ಣುಗಳ ಮತ್ತು ಮುದುಕಯುವಕರ ದೇಹಗಳೊಳಗೂ ನೆಲಸಿರುವ ಜೀವನಿಗೆ ಭೇದವಿಲ್ಲವೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತ ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಜೀವರಿಗೆ ತಮ್ಮ ಅಂತರಂಗದಲ್ಲಿ ಗೋಪ್ಯವಾಗಿ ನೆಲಸಿರುವ ಶಿವನೊಡನೆ ಸಮರಸವಾಗಿ ಬೆರೆಯುವುದನ್ನು ಬೋಧಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಶಿವಯೋಗಕ್ಕೆ ಜೀವರೆಲ್ಲರೂ ಯೋಗ್ಯರೆನಿಸಿರುವರೆಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಒತ್ತಿಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶೈವರಿಗೆ ಅತ್ಯಂತಪ್ರಿಯವಾದ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿಗೆ ಬೇರೆಯವರು ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆದಿರುವಾಗ ಶೈವಮತಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಭಾಷ್ಯ ಒಂದು ಈವರೆವಿಗೂ ಕಂಡು ಬಂದಿಲ್ಲದಿರುವುದು ಬಹಳ ಶೋಚನೀಯವೆನಿಸಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ನ್ಯೂನತೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಈಗ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿಗೆ ಈ ಹೆಸರಿಡಲು ಕಾರಣವನ್ನು ಅದರಲ್ಲಿಯೇ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. "ತಪಃಪ್ರಭಾವಾತ್ ಯೋಗಪ್ರಭಾವಾಚ್ಚ ಬ್ರಹ್ಮ ಹ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಽಥ ವಿದ್ವಾನ್। ಅತ್ಯಾಶ್ರಮಿಭ್ಯಃ ಪರಮಂ ಪವಿತ್ರಂ ಪ್ರೋವಾಚ ಸಮ್ಯಕ್ ಋಷಿಸಂಘಜುಷ್ಟಮ್॥" ಎಂಬಲ್ಲಿ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತನ್ನು ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರನೆಂಬ ಮಹರ್ಷಿಯು ಲೋಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಉಪದೇಶಿಸಿದನೆಂದು ತಿಳಿದುಬರುತ್ತದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇದನ್ನು ಅದೇ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಬಂದಿರುವ 'ಅತ್ಯಾಶ್ರಮಿಭ್ಯಃ' ಎಂಬ ಪದವು ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದೆಂದು ಬೇರೆ ಭಾಷ್ಯಕಾರರು ತಿಳಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅಂತ್ಯಾಶ್ರಮಿಗಳಿಗೆ ಇದು ಅನ್ವಯಿಸುವುದೆಂದು ಕೆಲವರು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಸಾಂಪ್ರದಾಯಿಕವೀರಶೈವರಾದರೋ ಈ ಅತ್ಯಾಶ್ರಮಿಪದವು ಆಶ್ರಮಧರ್ಮವನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸಿರುವ ವೀರಶೈವರಿಗೇ ಅನ್ವಯಿಸುವುದೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಅವರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದಂತೆ ಈ ಶ್ರುತಿಯು ವೀರಶೈವರಿಗೇ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. 'ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯಂ ಮಯಾ ಸೃಷ್ಟಂ ಗುಣಕರ್ಮವಿಭಾಗಶಃ' ಎಂಬಲ್ಲಿ ಗುಣಕರ್ಮಗಳಿಗನುಗುಣವಾಗಿ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಣಗಳನ್ನು ಏರ್ಪಡಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಹೇಳಿರುವುದು ವೀರಶೈವರಿಗೆ ಎಷ್ಟರಮಟ್ಟಿಗೆ ಅನ್ವಯಿಸುವುದೆಂಬುದನ್ನು ಗೀತಾಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ನಿರೂಪಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂತ್ಯಾಶ್ರಮಿ ಮತ್ತು ಅತ್ಯಾಶ್ರಮಿ ಎಂಬ ಎರಡು ಅರ್ಥಗಳೂ "ಅಂತ್ಯಾಶ್ರಮಿ" ಎಂಬ ಪದಕ್ಕೆ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತವೆ ಎಂಬುದೇ ನನ್ನ ಆಶಯ. ಹೀಗೆ ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಅಂತ್ಯಾಶ್ರಮಿಗಳಿಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಅತ್ಯಾಶ್ರಮಿಗಳೆನಿಸಿದ ವೀರಶೈವರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆದರಣೀಯವೆನಿಸಿದೆ. ವೀರಶೈವರು ಆಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳನ್ನಾಚರಿಸಿದರೂ ಸಹ ನಿತ್ಯಯಜ್ಞವೆನಿಸಿದ ಶಿವಪೂಜೆಗೆ ಮಾತ್ರ ಆಶ್ರಮಧರ್ಮಗಳನ್ನು ಅತಿಕ್ರಮಿಸುತ್ತಾರೆ.

ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಅತ್ಯಾಶ್ರಮಿಗಳೆನಿಸಿದ್ದಾರೆ. ಅವರು ಯಾವಾಗಲೂ ಶಿವಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾಡುತ್ತಲೇ ಇರಬೇಕೆಂದೂ, ಶಿವಯೋಗಕ್ಕೆ ಎಂದಿಗೂ ಭಂಗವುಂಟಾಗಬಾರದೆಂದೂ ಈ ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತಿದೆ. ರಜಸ್ವಲೆಯಾದ ಹೆಂಗಸೂ ಸಹ ಶಿವಯಜ್ಞವನ್ನು ಆ ಕಾಲದಲ್ಲೂ ನಡೆಸಲೇಬೇಕೆಂಬ ನಿರ್ಬಂಧವಿದೆ. ಆಕೆ ಆಗ ಸಹಜವಾಗಿ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯಳಾಗಿದ್ದರೂ ಶಿವಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಾಡಲೇಬೇಕು. ಹೀಗೆ ಶಿವನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಅನೇಕ ವಾಕ್ಯಗಳು ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬಂದಿವೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಇದಕ್ಕೆ ವೀರಶೈವಮತಕ್ಕನುಗುಣವಾದ ಭಾಷ್ಯವು ಆವಶ್ಯಕವೆನಿಸಿತ್ತು. ಈಶ್ವರನು ಆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಈಗ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವನು.

ಈಗ ಇಂತಹ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆದರೂ ಇದರಲ್ಲಿ ವೀರಶೈವದರ್ಶನವು ಅಡಗಿದೆಯೇ ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆ ಹುಟ್ಟುತ್ತದೆ. ಬೇರೆ ದರ್ಶನಗಳಂತೆ ವೀರಶೈವದರ್ಶನವೂ ಸಹ ಆತ್ಮದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅತ್ಯುತ್ತಮವಾದ ಸಾಧನವೆನಿಸಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯೂ ಸಹ ಸಿದ್ಧಾಂತ, ಸಂಪ್ರದಾಯ ಎಂದು ಎರಡು ಭಾಗಗಳಿವೆ. ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವೆಂದೂ, ಸಂಪ್ರದಾಯವನ್ನು ಷಟ್ಸ್ಥಲೋಪಾಸನವೆಂದೂ ವ್ಯವಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇವೆರಡೂ ಸೇರಿ ಒಂದು ದರ್ಶನವೆನಿಸಿವೆ. ಈ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ಅವಕಾಶವಿದೆಯೇ ಎಂಬ ಅಂಶವನ್ನು ಈಗ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಮೊದಲು ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯ ಇವುಗಳ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಲಾಗುವುದು. ಸಿದ್ಧಾಂತಭಾಗದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಗೂ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಶಿವನಿಗೂ ಅದ್ವೈತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ಶಿವನೇ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವನೆಂದು ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಅದನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುವ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವೂ ಆವಶ್ಯಕವೆನಿಸಿದೆ. ಈ ಸಾಮರ್ಥ್ಯವನ್ನೇ ಶಕ್ತಿವಿಶೇಷವೆಂದು ಪರಿಗಣಿಸಿದೆ. ಈ ಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಶಿವನನ್ನು ಪತಿ, ಪ್ರಭು, ಮಹಾದೇವ ಎಂದು ಮುಂತಾಗಿ ವ್ಯವಹರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಾರನಿರ್ವಾಹಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿಯು ಅನಿವಾರ್ಯವೆನಿಸಿದ್ದರೂ ಇದು ಅವನಿಗೆ ಅಧೀನವೆನಿಸಿ ಅವನ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಹೊರಗೆ ಬಂದು ಪ್ರಪಂಚದ ಆಕಾರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಶಿವನ ಪ್ರಾಣವೆನಿಸಿ ಅವನಲ್ಲಿಯೇ ಅನನ್ಯಭಾವದಿಂದ ನೆಲಸಿರುವ ಶಕ್ತಿಯು ಜಗದ್ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದಾಗ ಅದಕ್ಕೂ ಶಿವನಿಗೂ ಭೇದವುಂಟಾಗುವುದು ಸಹಜ. ಶಿವನು 'ಶಿವ ಏವ ಕೇವಲಃ' ಎಂದು ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವಂತೆ ನಿರಾಕಾರನೆನಿಸಿದ್ದರೂ ತ್ರಿಮೂರ್ತಿಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ನಿರಾಕಾರವೆನಿಸಿದ ಶಕ್ತಿಯು ಲಕ್ಷ್ಮಿ, ಸರಸ್ವತಿ, ಪಾರ್ವತಿ ಎಂಬ ಆಕಾರಗಳನ್ನು ತಾಳುವುದು. ಹೀಗೆ ಅಮೂರ್ತಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಶಕ್ತಿಯರಿಗೆ ಅಭೇದವಿದ್ದರೂ ಜಗತ್ತಿನ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಶಿವನೇ ಭಿನ್ನರೂಪದಿಂದ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಭಿನ್ನರೆನಿಸಿದ ಶಿವಶಕ್ತಿಯರಿಗೆ ಅದ್ವೈತವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವುದರಿಂದ ವೀರಶೈವ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶಿವಶಕ್ತಿಯರಿಗೆ

ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವಂತೆಯೇ ಚಿತ್ತಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿರುವ ಶಿವಾಂಶನಾದ ಜೀವ ನಿಗೆ ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿರುವ ಶಿವನೊಡನೆ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಹೇಳುವುದರಿಂದಲೂ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವೆಂಬ ಹೆಸರು ವೀರಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಅನ್ವರ್ಥವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಜೀವನು ಶಿವಾಂಶನಾದರೂ ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಯ ಸಂಕೋಚವೆನಿಸಿದ ಚಿತ್ತಶಕ್ತಿಯೊಡನೆ ನೆಲಸಿರುವನು. ಈ ಚಿತ್ತವನ್ನು ಪ್ರಕೃತಿ, ಮಾಯೆ ಎಂದೂ ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಇದು ಜೀವನ ಸರ್ವಜ್ಞತ್ವ ಮೊದಲಾದ ಐಶ್ವರ್ಯಗಳನ್ನು ಅಪಹರಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನ ಶಕ್ತಿ ಸಹಜವಾಗಿ ಸಂಕೋಚಗೊಂಡಿದೆ. ಹೀಗೆ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಶಿವನಿಂದ ಭಿನ್ನನಾದರೂ ಜೀವನು ಗುರುವಿನಿಂದ ತನ್ನ ಮುಂದಿನ ದಾರಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು ನಿರಂತರೋಪಾಸನದಿಂದ ಶಿವನೊಡನೆರಸಿ ತನ್ನ ವಾಸ್ತವವಾದ ಶಿವಭಾವವನ್ನು ಅನು ಭವಿಸುತ್ತಾನೆ. ಹೀಗೆ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಅದ್ವೈತವನ್ನು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸುವುದರಿಂದ ವೀರಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವೆಂಬ ಹೆಸರು ಯುಕ್ತವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳೆನಿಸಿದ ಜೀವನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಶಿವನ ನಿರಂತರೋಪಾಸನ ದಿಂದ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುತ್ತದೆ. ಆಗ ಜೀವನಿಗೆ ತನ್ನ ವಾಸ್ತವ ವಾದ ಶಿವಭಾವವು ತನ್ನಲ್ಲಿಯೇ ವಿಕಾಸವಾಗುವುದು. ಹೀಗೆ ಮಾನವೀಪ್ರಕೃತಿಯೇ ದೈವೀಪ್ರಕೃತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಲು ಜೀವನು ತನ್ನ ಶಿವಭಾವವನ್ನು ಅನುಭವಿಸ ತೊಡಗುವುದು ಸಹಜ. ಇದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಪರಿಣಾಮವೆನಿಸಿದ ಪ್ರಪಂಚಕ್ಕೂ ಶಿವನಿಗೂ ಶರೀರಭಾವದಿಂದ ಭೇದವಿದ್ದರೂ ವಾಸ್ತವವಾಗಿ ಅಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಸು ವುದರಿಂದ ವೀರಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತವು ಭೇದಾಭೇದಮತವೆನಿಸಿದೆ. ಹೀಗೆ ಬದ್ಧಾವಸ್ಥೆ ಯಲ್ಲಿ ಜೀವನಿಗೆ ಶಿವನಿಂದ ಭೇದವು ಹೇಗೆ ಸತ್ಯವೋ ಹಾಗೆಯೇ ಬುದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಅಭೇದವೂ ಸತ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. "ಜೀವನೂ ಸತ್ಯವೇ; ಜಗತ್ತೂ ಸತ್ಯವೇ; ಶಿವನೂ ಸತ್ಯವೇ; ಕ್ರಿಮಿಯು ಭ್ರಮರವಾಗುವಂತೆ ಜೀವನು ಶಿವನಾಗು ವುದೂ ಸತ್ಯವೇ. ಹಾಗೆಯೇ ಐಕ್ಯದಶೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವಜೀವರಿಗೆ ಸಂಭವಿಸುವ ಅಭೇದವೂ ಸತ್ಯವೇ". ಹೀಗೆ ವೀರಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಅನುಭವಿಗಳು ವಿವೇಚನೆಮಾಡಿದ್ದಾರೆ.

ಈ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತು ನಿರೂಪಿಸುತ್ತದೆಯೇ ಇಲ್ಲವೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಈಗ ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಬ್ರಹ್ಮಜಿಜ್ಞಾಸೆ ಯಿಂದಲೇ ಆರಂಭವಾಗಿದೆ. "ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೂ ಜಗತ್ತಿಗೂ ಸಂಬಂಧವೇನು? ನಾವು ಹೇಗೆ ಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುವೆವು?" ಈ ಬಗೆಯ ಪ್ರಶ್ನೆಗಳಿಂದ ಆರಂಭವಾಗುವ ಶ್ರುತಿಯು ಮುಂದೆ ಜಗತ್ತಿನ ಮತ್ತು ಜೀವನ ಸ್ವರೂಪಸಂಬಂಧಗಳನ್ನು ವಿವೇಚನೆ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಶಿವನು ತನ್ನ ಶಕ್ತಿಯಿಂದಲೇ ತನ್ನ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಜಗತ್ತಿನ ವ್ಯವಹಾರಗಳೆಲ್ಲವನ್ನೂ ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂಬ ಸಮಾಧಾನವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿ ಸುತ್ತದೆ. ಶಿವನಲ್ಲಿ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದರೂಪವಾದ ಶಕ್ತಿಯು ಸಹಜವಾಗಿ ನೆಲಸಿದೆ. ಆದರಲ್ಲಿ ಅವನು ಯಾವಾಗಲೂ ರಮಿಸುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಅವನನ್ನು ಸದಾಶಿವನೆಂದು

ಅನುಭವಿಗಳು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಹೀಗೆ ಶಿವನಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿಯು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವೆನಿಸಿರುವುದನ್ನು "ಪರಾsಸ್ಯ ಶಕ್ತಿ" ಎಂಬ ಶ್ರುತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ. ಅದೇ ಶಕ್ತಿಯು ತ್ರಿಗುಣ ಮಯವೆನಿಸಿ ಚಿತ್ರವಿಚಿತ್ರವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸುವುದರಿಂದ ಮಾಯೆ ಎನಿಸುತ್ತದೆ. ಜಗದ್ವ್ಯಾಪಾರಗಳನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಶಿವನು ಇದೇ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿ ಕೊಳ್ಳುತ್ತಿರುವನು ; ಆದರೆ ಆತ್ಮಾನಂದಾನುಭವಕ್ಕೆ ಚಿದ್ರೂಪವೆನಿಸಿದ ಪರಾಶಕ್ತಿ ಯನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನು. ಶಿವಶಕ್ತಿಯರಿಗೆ ಶಿವ–ಮಾಯೆ ಎಂಬ ರೂಪ ದಿಂದ ಭೇದವಿದ್ದರೂ, ಶಿವ–ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿ ಎಂಬ ರೂಪದಿಂದ ಅಭೇದವಿರುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವು ಸರ್ವಮಾನವರಿಗೂ ಸಮ್ಮತಿಸುವುದೆಂದು ಅನುಭವಿಗಳು ಹೇಳು ತ್ತಾರೆ. ಹೀಗೆ ಭೇದವಿದ್ದರೂ ಅಭೇದವನ್ನು ತಿಳಿಸುವ ಚಾತುರ್ಯವನ್ನು ಬ್ರಹ್ಮ ವಾದಿಗಳು ತಿಳಿದು ಅನುಭವಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಶ್ರುತಿಗೆ ವಿವರಣವು ಅವಶ್ಯಕವೆನಿಸಿದೆ. ಶಿವನಲ್ಲಿರುವ ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಯೇ ಚೈತನ್ಯಾಂಶವನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಮಾಯೆ, ಚಿತ್ತ, ಪ್ರಕೃತಿ ಎನಿಸಿರುವುದಾಗಿ ಹಿಂದೆಯೇ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಚಿತ್ತವು ಚಿದ್ರೂಪದಿಂದ ಪರಿ ಣಮಿಸಲಿಕ್ಕೂ, ಜೀವನು ಶಿವನಾಗಲಿಕ್ಕೂ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಉಪಾಸನವನ್ನು ಈ ಶ್ರುತಿಯೇ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಮಾನವಜೀವನವು ಪ್ರಸಾದಮಯವಾಗಲಿಕ್ಕೂ ಶ್ರುತಿಯು ಸಾಧಕವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೀರಶೈವದರ್ಶನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಈ ಈ ಶ್ರುತಿಗೆ ವಿವರಣವು ಅವಶ್ಯಕವೆನಿಸಿದೆ. ಮಾನವದೇಹವನ್ನು ದೇವಾಲಯ ವೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಶಿವನನ್ನು ತಿಳಿದು ಅರ್ಚಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಅವನ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಸದವಕಾಶವನ್ನು ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಸಾಧಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಕಲ್ಪಿಸಿದೆ. ವೀರಶೈವದರ್ಶನದ ಗುರಿಯೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಮನೋನೈರ್ಮಲ್ಯವನ್ನು ದೊರಕಿಸುವ ಮೂಲಕ ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಈಶ್ವರನನ್ನು ತಿಳಿಸಿ ಅವನೊಡನೆ ಸಮರಸವಾಗಿ ಬೆರೆ ಯಲು ಶಿವಯೋಗವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸಲಾಗಿದೆ. ಆದರೂ ಅಲ್ಪಜ್ಞನೂ, ಅಲ್ಪ ಶಕ್ತನೂ, ಅಣುವೂ ಆದ ಜೀವನಿಗೆ ಸರ್ವಜ್ಞನೂ, ಸರ್ವಶಕ್ತನೂ, ವಿಭುವೂ ಆದ ಶಿವನೊಡನೆ ಯೋಗವು ಸಂಭವಿಸಬಹುದೇ ಎಂಬ ವಿಚಾರವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಆಲೋಚಿಸ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭೇದವಿದೆಯಾದರೂ ಇಬ್ಬರೂ ಚೇತನರೆನಿಸಿ ಒಂದೇ ಕಡೆ ಅಂದರೆ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವುದರಿಂದ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಯೋಗವು ದೊರಕಬಹುದೇ ಎಂಬುದೇ ಈಗಿನ ಪ್ರಶ್ನೆಯಾಗಿದೆ. ಶ್ರುತಿಯಂತೂ ಅವರಿಬ್ಬ ರಿಗೂ ಯೋಗವನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಶ್ರುತಿಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಪ್ರಮಾಣವೆನಿಸಿ ದ್ದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಪುರಸ್ಕರಿಸಲೇಬೇಕು. ಈ ಯೋಗವು ಜಿಜ್ಞಾಸಿಗೆ ಸೇರಿದ ಇವರಿಬ್ಬರಿಗೂ ಇಲ್ಲಿಯೇ ನಿರ್ಮಲಹೃದಯದಲ್ಲಿಯೇ ದೊರಕಬೇಕೆಂದು ಶ್ರುತಿಯೇ ತಿಳಿಸಿದೆ; ಆದರೆ ಈ ಯೋಗ ಹೇಗೆ ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಎಂಬಲ್ಲಿ ಜೀವನಿಗೆ ಶಿವನ

ಜ್ಞಾನವನ್ನೇ ಪ್ರಧಾನಸಾಧನವೆಂದು ಇಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಲಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನವಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಈ ಯೋಗವು ಲಭಿಸಲಾರದೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಶ್ರುತಿಯೇ ಆ ಜ್ಞಾನದೊಡನೆ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಉಪಾಸನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದೆ. ಶಿವನನ್ನು ಒಳಗೆ ಧ್ಯಾನಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಹೊರಗೆ ಧರಿಸಿ ಅರ್ಚಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಇದರಿಂದ ಶಿವನೊಡವೆರಸಿ ವ್ಯವಹರಿಸಬಹುದೆಂದೂ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಉಪಾಸನವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ. ತದಭಿಧ್ಯಾನ, ತದ್ಯೋಜನ, ತದ್ಭಾವ ಈ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಉಪಾಸನವನ್ನು ಸಾಧಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಶ್ರುತಿಯು ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿದೆ. ಹೀಗೆ ಜ್ಞಾನದೊಡಗೂಡಿದ ಉಪಾಸನದಿಂದ ಇಲ್ಲಿಯೇ ಪ್ರಸಾದಕಾಯದಲ್ಲಿ ಶಿವಯೋಗವನ್ನು ಸಾಧಕನು ಅನುಭವಿಸಬೇಕೆಂಬುದೇ ಶ್ರುತಿಯ ಉಪದೇಶ. ಇದು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ವಿಶ್ವಾಸದ ವಿಷಯ. ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಇದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದಾನೆ. "ಎತ್ತಣ ಮಾಮರ, ಎತ್ತಣ ಕೋಗಿಲೆ? ಎತ್ತಣಿಂದೆತ್ತ ಸಂಬಂಧವಯ್ಯ! ಬೆಟ್ಟದ ನೆಲ್ಲಿಯಕಾಯಿ ಸಮುದ್ರದೊಳಗಣ ಉಪ್ಪು ಎತ್ತಣಿಂದೆತ್ತವಯ್ಯ ಸಂಬಂಧ! ಗುಹೇಶ್ವರಲಿಂಗಕ್ಕೆಯೂ ಎನಗೆಯೂ ಎತ್ತಣಿಂದೆತ್ತ ಸಂಬಂಧವಯ್ಯ!" ಹೀಗೆ ಭಿನ್ನಜಾತಿಯ ಕೋಗಿಲೆ ಮಾವಿನ ಮರಗಳು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವಕ್ಕೆ ಹೇಗೋ ಯೋಗವು ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ನೆಲ್ಲಿಯಕಾಯಿ ಬೆಟ್ಟದಲ್ಲಿದ್ದು, ಉಪ್ಪು ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅವೆರಡಕ್ಕೆ ಹೇಗೋ ಸಂಬಂಧವು ಹೊಂದುತ್ತದೆ. ಅದರಂತೆ ಜೀವಪರಮಾತ್ಮರು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸ್ವಭಾವದವರಾಗಿದ್ದರೂ ಅವರಿಗೂ ಯೋಗವು ಸಂಭವಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಅನೌಚಿತ್ಯವೇನೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಶಿವನಿಗಾದರೋ ತನ್ನ ಸಂಬಂಧಿಯಾದ ಜೀವನಲ್ಲಿ ಅವ್ಯಾಜವಾದ ಪ್ರೇಮವಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಜೀವನು ತನ್ನ ಬಂಧುವಾದ ಶಿವನನ್ನು ವಿಶ್ವಾಸದಿಂದ ಕರೆದರೆ ಆ ಕರೆಯನ್ನು ಅವನು ಕೇಳದೇ ಇರಲಾರನು. "ನಂಬದೆ ನೆಚ್ಚದೆ ಬರದೆ ಕರೆವರು; ನಂಬಲರಿಯರು ಲೋಕದ ಮನುಜರು. ನಂಬಿ ಕರೆದರೆ ಓ ಎನ್ನನೇ ಶಿವನು, ನಂಬದೆ ನೆಚ್ಚದೆ ಬರಿದೆ ಕರೆವನ ಕೊಂಬ ಮೆಟ್ಟಿಕೂಗೆಂದ ಕೂಡಲಸಂಗಮದೇವ" ಹೀಗೆ ಮಹಾತ್ಮ ಬಸವಣ್ಣನು ಮಾನವನಿಗೆ ತನ್ನ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಪೂರ್ಣವಿಶ್ವಾಸವಿಟ್ಟು ಅಲ್ಲಿರುವ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ರಮಿಸುತ್ತಲೇ ಹೊರಗಿನ ವ್ಯವಹಾರಗಳನ್ನು ಅವನ ಪ್ರೀತಿಗಾಗಿಯೇ ನಡೆಸಬೇಕೆಂದು ತಿಳಿಸಿರುವನು. ಇದರಿಂದ ಮಾನವನ ಮನಸ್ಸು ಪ್ರಸನ್ನವಾಗುವುದು; ಆಗಲೇ ರಾಗದ್ವೇಷಗಳು ದೂರ ಸರಿಯುವುವು. ಹೀಗೆ ನಿಷ್ಕಲ್ಮಷವಾದ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಗುಹೇಶ್ವರನನ್ನು ಸಾಧಕರು ಅವಶ್ಯಕವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲೇಬೇಕೆಂದೂ, ಇದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಪಾಶವು ತೊಲಗುವುದೆಂದೂ ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಯೋಗವನ್ನು ಮಾನವಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಶ್ರುತಿಯು ಉಪದೇಶಿಸಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಯೋಗರೂಪವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತವನ್ನು ನಿರೂಪಿಸಿದ್ದರೂ ಅದನ್ನು ದೊರಕಿಸುವ ಉಪಾಯವನ್ನು ಇದು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆಯೋ ಎಂಬ

ಅಂಶವನ್ನು ಈಗ ಪರಿಶೀಲಿಸಲಾಗುವುದು. ಈ ಉಪಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದೇ ಸಂಪ್ರದಾಯವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದಕ್ಕೂ ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೂ ಸಾಮರಸ್ಯವಿದ್ದರೆಯೇ ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವು ವೀರ್ಯವತ್ತರವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಹೊಂದಿಕೆ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಆ ಸಿದ್ಧಾಂತವೇ ಯಾರಿಗೂ ರುಚಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಇಂತಹ ನಿರ್ವೀರ್ಯವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತ ವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುವವನಿಗೆ ಶಾಂತಿಯೇ ದೊರೆಯಲಾರದು. ವೀರಶೈವದರ್ಶನದಲ್ಲಾ ದರೋ ಸಿದ್ಧಾಂತಸಂಪ್ರದಾಯಗಳಿಗೆ ಏಕರೂಪತೆಯು ನೆಲಸಿರುವುದೇ ಒಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಷಟ್ಸ್ಥಲಾತ್ಮಕನಾದ ಜೀವನು ಷಟ್ಸ್ಥಲಾತ್ಮಕನಾದ ಶಿವನಿಗೆ ಷಡ್ವಿಷಯಗಳನ್ನು ಷಡ್ವಿಧಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸುತ್ತ ಷಡ್ವಿಧಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತಲೇ ಶಿವನೊಡನೆ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವನೆಂಬುದನ್ನೇ "ಷಟ್ಸ್ಥ ಲೋಪಾಸನ"ವೆಂಬ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಬೋಧಿಸುತ್ತಲಿದೆ. ಆರು ಬಗೆಯಾಗಿರುವ ಜೀವನು ತನ್ನೊಳಗೆ ಆ ಆರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಆರು ಬಗೆಯಾಗಿರುವ ಶಿವನಿಗೆ ಆರು ಬಗೆಯ ಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಆರು ಬಗೆಯ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸುವುದೇ ಷಟ್ಸ್ಥಲೋಪಾಸನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ತ್ರಿವಿಧೋಪಾಸನದಲ್ಲಿಯೇ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತ ರೋಪನಿಷತ್ತು ಅಡಗಿಸಿದೆ. ಈ ಮೂರು ಬಗೆಯ ಉಪಾಸನವೇ ಮತ್ತೆ ಒಂದೊಂದು ಎರಡೆರಡಾಗಿ ಆರು ಬಗೆಯಾಗುತ್ತದೆ. " ತಸ್ಯಾಭಿಧ್ಯಾನಾದ್ಯೋಜನಾತ್ತತ್ತ್ವ ಭಾವಾದ್ಭೂಯಶ್ಚಾಂತೇ ವಿಶ್ವಮಾಯಾನಿವೃತ್ತಿಃ " ಎಂಬ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಮಹರ್ಷಿಯು ತ್ರಿವಿಧೋಪಾಸನವನ್ನು ವಿಧಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಜೀವನಿಗೆ ಶಿವನ ನಿರಂತರ ಸಂಪರ್ಕವಿರ ಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಹೊರಗೆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಆ ಶಿವನನ್ನು ಧರಿಸುವುದೇ ಯೋಜನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನು ವೀರಶೈವ ಸಂಪ್ರದಾಯವು ಇಷ್ಟಲಿಂಗಧಾರಣವೆಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಹಾಗೆಯೇ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುವ ಆ ಈಶ್ವರನನ್ನೇ ನಿರ್ಮಲಹೃದಯದಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸುವುದೇ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗಾರ್ಚನವೆಂದು ವೀರಶೈವಸಂಪ್ರದಾಯವು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನೂ ಸಹ ಶ್ರುತಿಯೇ ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಸಿದೆ. ಹೀಗೆ ಜೀವನು ಪ್ರಾಣದಂತೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ಶಿವ ನನ್ನು ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಅನುಭವಿಸುತ್ತ ಆಯಾ ಕಾಲದ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಶಿವನ ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತ ಶಿರಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಶೋಭಿಸುವ ಭಾವಲಿಂಗದೊಡನೆ ಸಮರಸವಾಗಿ ಬೆರೆತು ಅಮೃತನಾಗುವನು. ವೀರಶೈವಸಂಪ್ರದಾಯವು ಇದನ್ನು ಭಾವಲಿಂಗಾರ್ಚನವೆಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಈ ತ್ರಿವಿಧೋಪಾಸನವೇ ಲಿಂಗಾಂಗಸಾಮ ರಸ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸುತ್ತದೆ. ದೇಹದಲ್ಲಿರುವ ಶಿವನು ಮಹಾಪ್ರಕಾಶನೂ, ಸರ್ವಾ ಧಾರನೂ ಆದ್ದರಿಂದ ಲಿಂಗವೆನಿಸಿ ಸರ್ವರಿಗೂ ಉಪಾಸ್ಯನೆನಿಸಿರುವನು. ಆ ಶಿವನ ಅಂಶನೇ ಆಗಿರುವ ಜೀವನ ಅಲ್ಪಪ್ರಕಾಶನೂ ಅಲ್ಪಶಕ್ತಿಕನೂ ಆಗಿ ಉಪಾಸಕನೆನಿ ಸಿರುವನು; ಹಾಗೆಯೇ ಶಿವನ ಲೀಲಾವಿನೋದಕ್ಕಾಶ್ರಯನಾದ್ದರಿಂದ ಅಂಗನೆನಿ ಸಿರುವನು. ಇಂತಹ ಜೀವನು ಗುರುವಿನ ಕರುಣೆಯಿಂದ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣಲಿಂಗವನ್ನು ಹೊರಗೆ ಅರ್ಚನೆಗಾಗಿ ಪಡೆಯುವನು. ಇದು ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯವಾದ್ದರಿಂದ ಇಷ್ಟ

ಲಿಂಗಹೆನಿಸುವುದು. ಇವರ ನಿತ್ಯಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಪ್ರಾಣಾಲಿಂಗದ ಅನುಭವ ಸಹಜವಾಗುವುದು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಮುಂದೆ ಅವನು ಭಾವರೂಪದಿಂದ ಎಲ್ಲರೊಳಗೂ ನೆಲಸಿರುವ ಶಿವನನ್ನೇ ಕಾಣತೊಡಗುವನು. ಹೀಗೆ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟಪ್ರಾಣಭಾವನೆನೆನಿಸಿದ ಶಿವನ ನಿರಂತರೋಪಾಸನದಿಂದ ಜೀವನು ಯೋಗಿಯಾಗುವನು.

ಶಿವನ ಉಪಾಸನದಿಂದಲೇ ಜೀವನಿಗೆ ಈ ಬಗೆಯ ಹೆಸರು ಸಹಜವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಜೀವನು ತನ್ನ ಇಷ್ಟದೈವವೆನಿಸಿದ ಶಿವಲಿಂಗದ ಸೇವೆಗೆ ದೇಹೇಂದ್ರಿಯಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತ ಅವುಗಳ ಮೇಲಿನ ಅಭಿಮಾನವನ್ನು ತ್ಯಾಗಮಾಡುವುದರಿಂದ ತ್ಯಾಗಾಂಗ (ತ್ಯಾಗಿ) ಎನಿಸುವನು. ಹಾಗೆಯೇ ಅವನು ಪ್ರಾಣಲಿಂಗದೊಡನೆ ಸಕಲಭೋಗ್ಯವಸ್ತುಗಳನ್ನು ಮಿತವಾಗಿ ಭೋಗಿಸುವುದರಿಂದ ಭೋಗಾಂಗ (ಭೋಗಿ) ಎನಿಸುವನು. ಹೀಗೆಯೇ ಭಾವಲಿಂಗದೊಡನೆ ಬೆರೆಯುವುದರಿಂದ ಅವನು ಯೋಗಾಂಗ (ಯೋಗಿ) ಎನಿಸುವನು. ಹೀಗೆ ಜೀವನು ತ್ಯಾಗದಿಂದಲೇ ಯೋಗಿಯಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ತ್ಯಾಗವಿಲ್ಲದವನು ಯೋಗಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸಲಾರನು. ಈ ಬಗೆಯ ಯೋಗವನ್ನು ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಶ್ರುತಿಯು ಸಾಧಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಉಪದೇಶಿಸಿದೆ. ಇದೇ ಶಿವಯೋಗವನ್ನೇ ವೀರಶೈವಸಂಪ್ರದಾಯವು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದೆ. ಹೀಗೆ ಯೋಗಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿಸಿರುವುದರಿಂದ ಈ ಶ್ರುತಿಯು ವೀರಶೈವಸಂಪ್ರದಾಯಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿದೆ ಎಂಬುದು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಅಂಗಲಿಂಗರೇ ಆರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲೂ ನೆಲಸಿ ಆಯಾ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒದಗುವ ಸುಖದುಃಖಗಳನ್ನು ಆಗಲೇ ಅಂಗನು ಲಿಂಗಕ್ಕೆ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಲೂ, ಲಿಂಗನು ಅದನ್ನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವುವೇ ಷಟ್ಸ್ಥಲೋಪಾಸನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಲೋಕವ್ಯವಹಾರವೆಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಜನರು ತಿಳಿಯಲಿ, ತಿಳಿಯದಿರಲಿ, ಲೋಕದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವುದೆಲ್ಲವೂ ಷಟ್ಸ್ಥಲಾತ್ಮಕನಾದ ಶಿವನ ಲೀಲೆಯೇ ಆಗಿದೆ. ಜನರು ಕಂಡದ್ದು ಮುಟ್ಟಿದ್ದು ಕೇಳಿದ್ದು ರುಚಿಸಿದ್ದು ಮೂಸಿಸಿದ್ದು ಭಾವಿಸಿದ್ದು ಇದೆಲ್ಲವೂ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ದೇಹದಲ್ಲೂ ಜೀವನು ಶಿವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಲೂ ಶಿವನು ಸ್ವೀಕರಿಸುತ್ತಲೂ ಇರುವುದೇ ಆಗಿದೆ. ಆದರೆ ಯಾರು ಇದನ್ನು ಅರಿತಿರುವರೋ ಅವರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಇದು ಕಾಯಕವೆನಿಸುವುದು. ಅರಿತವರಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಯೋಗಮಾರ್ಗವೆನಿಸುವುದು, ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ಶಿವನ ಪ್ರಸಾದವು ದೊರಕುತ್ತದೆ. ಯಾರು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಲಿಂಗಾಂಗಗಳ ಬೆಸುಗೆಯನ್ನು ತಿಳಿದಿಲ್ಲವೋ ಅವರಿಗೆ ಇದೆಲ್ಲವೂ ಭೋಗಜೀವನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ವಿಷಯಾಸಕ್ತಿಯು ಪಶುಭಾವನೆಯು ಬೆಳೆಯುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಮಾನವರು ಯೋಗದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನೂ, ಆವಶ್ಯಕತೆಯನ್ನೂ ತಿಳಿಯಬೇಕಾದರೆ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತನ್ನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ಓದಬೇಕೆಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಮಹರ್ಷಿಯು ನಮಗೆ ಹುಟ್ಟಿಸಿರುವನು. ಇದನ್ನು ಯೋಗದರ್ಶನವೆಂದು ಕರೆಯುವ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಯೋಗದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಈ ಶ್ರುತಿಯು ಯೋಗವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದು ಪತಂಜಲಿಯ ಅಷ್ಟಾಂಗಯೋಗದಪ್ರಕ್ರಿಯೆಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ನೀಡಿರುವುದೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡುವುದಲ್ಲದೆ ಅದರ ಪರಿಣಾಮವೆನಿಸಿದ ಶಿವಯೋಗದ ಕಡೆಗೆ ತನ್ನ ಗಮನವನ್ನು ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿದೆ. ಇಂತಹ ಶಿವಯೋಗವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ವಿವರಿಸಿ ಅದಕ್ಕೆ ಶಿವಜ್ಞಾನವೇ ಮುಖ್ಯವಾದ ಅವಲಂಬನವೆಂಬುದನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ. ದೇಹದೊಳಗೆ ಸಹಜವಾಗಿ ಶಿವಜೀವರು ಇಬ್ಬರೂ ನೆಲಸಿದ್ದು ಜೀವನು ದೇಹದಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನಿಸಿಕೊಂಡಿರುವಾಗ ಅವನಿಗೆ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಅವ್ಯಕ್ತವಾಗಿ ನೆಲಸಿರುವ ಶಿವನ ಜ್ಞಾನವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಶಿವಯೋಗದ ವಾಸನೆಯೇ ಅಂಟಲಾರದು. ಶಿವನನ್ನು ತಿಳಿಯದೇ ಇದ್ದರೆ ಜೀವನು ತಾನೇ ಸ್ವತಂತ್ರಿಸಿ ಮೆರೆಯಲಾರಂಭಿಸುವುದು ಸಹಜ. ತನಗೆ ಶಿವನು ಪತಿ ಎಂಬುವನ್ನು ಜೀವನು ತಿಳಿದರೆಯೇ ಜೀವನಿಗೆ ಶಿವಯೋಗದ ಬಯಕೆ ಉಂಟಾದೀತು; ಮುಂದೆ ಅದನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಅವನು ತ್ರಿವಿಧೋಪಾಸನವನ್ನು ಮಾಡಿಯಾನು. ಹಾಗೆ ಮಾಡಲು ಅವನಿಗೆ ಶಿವಜ್ಞಾನವೇ ಇಲ್ಲದಿದ್ದರೆ ಅವನು ಅಹಂಕಾರಮಮಕಾರಗಳಿಂದ ಮರೆಯುತ್ತ ಶಿವಯೋಗವನ್ನೇ ಗಮನಿಸಲಾರನು. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಶ್ರುತಿಯು ಶಿವಯೋಗಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನದ ಅವಲಂಬನವನ್ನು ಒತ್ತಿ ಹೇಳಿದೆ. "ತಮೇವ ವಿದಿತ್ವಾಽತಿಮೃತ್ಯುಮೇತಿ ನಾನ್ಯಃ ಪಂಥಾ ವಿದ್ಯತೇಽಯನಾಯ" ಹೀಗೆ ಅನೇಕ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಜೀವನು ಉದ್ಧಾರವಾಗಬೇಕೆಂಬುದನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸುತ್ತದೆ. ಶಿವನೇ ಜೀವನ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಗಳಿಗೂ, ರಕ್ಷಣಕ್ಕೂ ಕಾರಣವೆನಿಸಿರುವನೆಂದೂ, ಶಿವನ ಪ್ರಕಾಶದಿಂದಲೇ ವಿಶ್ವವೆಲ್ಲವೂ ಶೋಭಿಸುತ್ತಿರುವುದೆಂದೂ, ಸೂರ್ಯನ ಪ್ರಕಾಶಕ್ಕೂ ಶಿವಪ್ರಕಾಶವೇ ಅವಲಂಬನವೆಂದೂ, ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸಿ ಅವನೇ ಸಾಧಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಆಶ್ರಯನಾಗಲರ್ಹನೆಂಬುದನ್ನು ದೃಢಪಡಿಸಿದೆ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರಲ್ಲೂ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿದ್ದರೂ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನೂ ಉದಾಸೀನನೂ ಆಗಿ ಕೈವಲ್ಯಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಆತ್ಮಾರಾಮನಾಗಿರುವ ಸ್ವಪ್ರಕಾಶ ಶಿವನನ್ನು ತೊರೆದರೆ ಯಾವ ಜೀವನು ತಾನೆ ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ಬಾಳಿಯಾನು? ಮತ್ತು ಲೋಕದಲ್ಲಿ ವ್ಯವಹರಿಸಿಯಾನು? ಆದ್ದರಿಂದ ಜೀವನು ಯಾವಾಗಲೂ ಶಿವನನ್ನೇ ಅನುಸರಿಸಬೇಕೆಂದು ಶ್ರುತಿ ವಿಧಿಸಿದೆ. ಅವನಿಂದಲೇ ಇವನಿಗೆ ಪಾಶವು ತೊಲಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಒಳಗೂ ಹೊರಗೂ ಶಿವನನ್ನು ಅರ್ಚಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಸಾಧಕನು ಈ ದೇಹದಲ್ಲಿದ್ದರೂ ಅದಕ್ಕೆ ಅಂಟದಂತೆ ಕೈವಲ್ಯಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವನು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ಬೇರೆ ದೇಹವೇ ದೊರಕುವುದೆಂದು ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ಶಿವಮಯವಾದ ಪ್ರಸಾದಕಾಯವೆಂದು ಅನುಭವಿಗಳು ಕರೆಯುತ್ತಾರೆ. ಇದರಿಂದ ಸಾಧಕನಿಗೆ ಬರುವ ಫಲವನ್ನು ವಿಶ್ವೈಶ್ವರ್ಯವೆಂದು ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸಿದೆ. "ತಸ್ಯಾಭಿಧ್ಯಾನಾತ್ತೃತೀಯಂ ದೇಹಭೇದೇ ವಿಶ್ವೈಶ್ವರ್ಯಂ ಕೇವಲ ಆಪ್ತಕಾಮಃ" (1-11) ಹೀಗೆ ಶ್ರುತಿಯು ಸಾಧಕನಿಗೆ ದೊರಕುವ ಯೋಗದ ಫಲವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಇದು ಅವನಿಗೆ ಮೂರನೆಯ ಫಲವೆನಿಸಿದೆ.

ಸರ್ವಪಾಶತ್ಯಾಗ ಮತ್ತು ಜನ್ಮಮೃತ್ಯುವಿಯೋಗ ಇವೆರಡು ಫಲಗಳ ಜೊತೆಗೆ ಮೂರನೆಯ ದೇಹದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೈಶ್ವರ್ಯವೆಂಬ ಮೂರನೆಯ ಫಲವನ್ನು ಶ್ರುತಿ ತಿಳಿಸಿವೆ. ಇವೇಯೇ ಜೀವನಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯದ ಕೊನೆಯ ಹಂತ; ಪರಿಪೂರ್ಣತೆಯ ಶಿಖರ. ಇದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಸಾಧಿಸಬೇಕೆಂದೂ ಇದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಅಡಗಿದೆ ಎಂದು ಇದನ್ನು ಪಡೆದಮೇಲೆ ಬೇರೆ ಏನನ್ನೂ ಪಡೆಯಬೇಕಾಗಿಲ್ಲವೆಂದೂ ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸಿದೆ. ಮಾನವರೆಲ್ಲರೂ ಇದನ್ನು ಪಡೆದು ಅಮೃತರಾಗಲೆಂದು ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರ ಮಹರ್ಷಿಯ ಬಯಕೆ. "ಶೃಣ್ವಂತು ವಿಶ್ವೇ ಅಮೃತಸ್ಯ ಪುತ್ರಾಃ" ಎಂದು ಮಹರ್ಷಿಯು ವಿಶಾಲಭಾವನೆಯಿಂದ ಸಾಧಕರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಕರೆದು ಅವರ ಗಮನವನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಈಶ್ವರನಕಡೆಗೆ ತಿರುಗಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸಾಧಕನು ಭೀಕರವಾದ ಸಂಸಾರಪ್ರವಾಹಗಳನ್ನು ಶಿವನೆಂಬ ದೋಣಿಯಿಂದಲೇ ದಾಟಬೇಕೆಂದು ಮಹರ್ಷಿಯು ಉಪದೇಶಿಸಿರುವುದು ಯುಕ್ತವೆನಿಸಿದೆ.

ಜೀವನ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಗಳ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸುಗಮವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿಯು ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದೆ. "ಅನೀಶಶ್ಚಾತ್ಮಾ ಬಧ್ಯತೇ ಭೋಕ್ತೃಭಾವಾತ್ ಜ್ಞಾತ್ವಾ ದೇವಂ ಮುಚ್ಯತೇ ಸರ್ವಪಾಶೈಃ" ಎಂಬ ಒಂದೇ ಮಂತ್ರದಲ್ಲಿ ಬಂಧಮೋಕ್ಷಗಳೆರಡಕ್ಕೂ ಕಾರಣವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ತಿಳಿಸಿದೆ. "ಭೋಕ್ತೃಭಾವವೇ ಬಂಧದ ಕಾರಣ ಶಿವಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಅದರ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗುವುದು" ಹೀಗೆ ಸ್ಪಷ್ಟಪಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಜೀವನು ಕರ್ಮಫಲವನ್ನು ಭೋಗಿಸುತ್ತ ಬದ್ಧನಾಗದೆ ಅದನ್ನು ಶಿವನಿಗೆ ಆಗಾಗಲೇ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತ ಮುಕ್ತನಾಗುವ ವಿಧಾನವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಮನವರಿಕೆ ಮಾಡಿದಂತಾಗಿದೆ. ದೇಹದೊಳಗೆ ಜೀವನ ಕರ್ಮಗಳಿಗೆ ಸಾಕ್ಷಿಯಾಗಿ ಶಿವನಿರುವುದನ್ನು ಜೀವನು ತಿಳಿದು ಆಗಾಗಲೇ ಕರ್ಮಫಲಗಳನ್ನು ಶಿವನಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುತ್ತ ಬಂದರೆ ನಿತ್ಯ ಸುಖಿಯಾಗುವನು. ಹಾಗೆ ತಿಳಿಯದೆ ಎಲ್ಲವನ್ನು ತಾನೇ ಭೋಗಿಸತೊಡಗಿದ್ದರೆ ಶಿವದ್ರೋಹದ ಅಪರಾಧಕ್ಕೆ ಗುರಿಯಾಗಿ ಕಳ್ಳನೆನಿಸುವನು. ಇಂತವನಿಗೆ ಈ ದೇಹವೇ ಕಾರಾಗೃಹವಾಸವೆನಿಸಿರುವುದು ಸಹಜ. ಇದರಿಂದ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಗಲು ಅವನಿಗೆ ಶಿವಜ್ಞಾನವೇ ದಿವ್ಯೌಷಧ. ಅವನು ಮಾಡುವ ಪ್ರತಿಯೊಂದು ಕರ್ಮವನ್ನು ಶಿವಸೇವೆ ಎಂದು ಶ್ರದ್ಧೆಯಿಂದ ನಡೆಸುವುದೇ ಇದಕ್ಕೆ ಅವನು ಆಚರಿಸುವ ಪಥ್ಯವಾಗಿದ್ದರೆ ಔಷಧವು ಬೇಗನೆ ಫಲವನ್ನು ಕೊಡಬಲ್ಲದು. ಶಿವಜ್ಞಾನವೆಂಬ ಔಷಧವು ಶಿವಸೇವೆ ಎಂಬ ಪಥ್ಯದಿಂದ ಭವಪಾಶವೆಂಬ ರೋಗವನ್ನು ಬೇಗನೆ ಪರಿಹರಿಸಬಲ್ಲದು; ವಿಶ್ವೈಶ್ವರ್ಯವೆಂಬ ಆರೋಗ್ಯವನ್ನು ದೊರಕಿಸಬಲ್ಲದು. ಇದೆಲ್ಲವೂ ತ್ರಿವಿಧೋಪಾಸನದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ದೊರಕುವ ಶಿವನ ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಶ್ರುತಿಯು ಭಾವಿಸಿದೆ. ಇದರಿಂದ ಆರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲೂ ಶಿವನು ಆರುಬಗೆಯಾಗಿ ನೆಲಸಿರುವನೆಂಬ ಅರಿವುಂಟಾಗುವುದು. ಇದನ್ನೇ ಷಟ್ಸ್ಥಲೋಪಾಸನವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯೆಗಳ ಸಮನ್ವಯದೃಷ್ಟಿಯೇ ಈ ಷಟ್ಸ್ಥಲೋಪಾಸನವೆನಿಸಿದೆ. ಇದು ವೀರ

ಶೈವನ ನಿತ್ಯಜೀವನದ ಉಸಿರು. ಇದನ್ನು ತಿಳಿದು ಆಚರಿಸುವವರೆಲ್ಲರೂ ವೀರ ಶೈವರೇ; ಅಮೃತಪುತ್ರರೇ. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲರೂ ಆಗಲೆಂಬುದೇ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಮಹ ರ್ಷಿಯ ಹಿರಿಯ ಆಶೆ. ಇವೆಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೂಲವೇ ಆತ್ಮವಿಶ್ವಾಸ. ಇದಿಲ್ಲದವನೇ ರೋಗಿ; ದುಃಖಿ; ಕಪಟಿ. ಇಂತವನು ಭೂಮಿಗೆ ಭಾರವೆನಿಸುವನು. "ಕರಿಯು ಕನ್ನಡಿಯೊಳಗೆ ಅಡಗಿದಂತೆ ದೇವನು ನಮ್ಮೊಳಗೆ ನೆಲಸಿರುವಾಗ ನಾವು ಏಕೆ ಬಡವ ರಾದೇವು? ರೋಗಿಗಳಾದೇವು?" ಎಂದು ತಿಳಿದು ನಂಬಿದವನಿಗೆ ಭಯಶೋಕ ಮೋಹಗಳು ಹೇಗೆ ಬಂದಾವು? ಇಂತಹ ದಿವ್ಯಸಂದೇಶವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಈ ವಿಶಾಲಭಾವನೆಯ ಹಿನ್ನೆಲೆಯನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಅರಿಯ ಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ತ್ರಿವಿಧೋಪಾಸನವೇ ದಿವ್ಯಸಂಜೀವಿನಿ ಎನಿಸಿದೆ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಶಿವನನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವನಿಗಾಗಿ ಎಲ್ಲ ವ್ಯವಹಾರ ಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದೇ ವೀರಶೈವಧರ್ಮದ ಷಟ್ಸ್ಥಲೋಪಾಸನಮಾರ್ಗವೆನಿಸಿದೆ. ಇದನ್ನು ಹಿಂದೆ ಬ್ರಹ್ಮವಾದಿಗಳು ಮನಗಂಡಿದ್ದರು. ಶಿವ ಜೀವರು ದೇಹದ ಆರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಲ್ಲೂ ಸಹಜವಾಗಿ ನೆಲಸಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿರುವುದನ್ನೇ ಆ ಜ್ಞಾನಿಗಳು ಷಟ್ಸ್ಥಲೋಪಾಸನವೆಂದು ಕರೆದಿರುವರು. ಇದ್ದದ್ದನ್ನು ಇದ್ದ ಹಾಗೆ ಭಾವಿಸಿ ತಿಳಿದು ಆಚರಿಸುವವನೇ ಬಾಳಿನ ರಹಸ್ಯವನ್ನು ಮನಗಾಣುವನು. ಅವನೇ ನಿತ್ಯ ಸುಖಿ ಎನಿಸುವನು. ಎಲ್ಲರೂ ಹೀಗೆ ಆಗಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲೆಂಬುದೇ ಶ್ರುತಿಯ ದಿವ್ಯೋಪದೇಶ. ಇದನ್ನು ನಿರಂತರಸಾಧನದಿಂದ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕು.

ಪ್ರಪಂಚದ ಜನರು ಇಂದ್ರಿಯಗಳಿಂದ ಬರುವ ಸುಖ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಸ್ವಾರ್ಥ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಭೋಗಿಸುವರು. ಶಿವಜ್ಞಾನಿಯಾದರೋ ಅವನ್ನು ಶಿವನ ಪ್ರಸಾದವೆಂದು ಅನುಭವಿಸುವನು. ಇಂತಹ ಪ್ರಸಾದಜೀವಿಯು ಇಲ್ಲಿಯೇ ಎಲ್ಲರಂತೆ ಇದೇ ದೇಹದಲ್ಲಿ ಬಾಳುತ್ತಿದ್ದರೂ ಎರಡನೆಯ ಜನ್ಮವನ್ನೂ ಮತ್ತು ದೇಹವನ್ನೂ ಪಡೆಯುವನು. ಅವನು ಎಲ್ಲರಂತೆ ಉಂಡು ತಿಂದು ಮಲಗಿ ಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆಯು ತ್ತಿದ್ದರೂ ಅವನ ಬಾಳಿನ ರೀತಿಯೇ ಬೇರೆಯಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಇದೇ ಅಮೃತಜೀವನ ಇಂತಹ ದಿವ್ಯಜೀವಿಗೆ ಆಕಾಶವೇ ಹೊದಿಕೆಯಾಗುವುದು. ಯಾರಿಗೆ ಚರ್ಮವು ಹೊದಿಕೆಯೋ ಅವನೇ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ನರಳುವನು; ಆದರೆ ಆಕಾಶವನ್ನೇ ಹೊದ್ದು ಕೊಂಡಿರುವವನಿಗೆ ದುಃಖವೇ ಇರುವುದಿಲ್ಲ. ರೋಗ ರುಜಿನಗಳೆಲ್ಲವೂ ಅವನಿಗೆ ಶಿವನ ಪ್ರಸಾದವೇ ಆಗತೊಡಗುವುವು. ಪ್ರಸಾದಿಗೆ ದುಃಖದ ವಾಸನೆಯೇ ಇರುವು ದಿಲ್ಲ. ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಸಂಶಯಕ್ಕೆಡೆಯಿಲ್ಲದಂತಿದ್ದು, ಕರ್ಮಗಳನ್ನು ಫಲಾಪೇಕ್ಷೆ ಯಿಲ್ಲದೆ, ವೈಯಕ್ತಿಕಭಾವನೆಯಿಲ್ಲದೆ ಈಶ್ವರನ ಸೇವೆ ಎಂದು ನಡೆಸುತ್ತ ಬಂದರೆ ಎಲ್ಲರೂ ಅಮೃತರಾಗಲು ಸಾಧ್ಯವಿದೆ ಎಂಬುದನ್ನು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರುವುದೇ ಶ್ವೇತಾಶ್ವ ತರೋಪನಿಷತ್ತಿನ ದಿವ್ಯೋಪದೇಶವೆನಿಸಿದೆ. ತಾಯ್ತಂದೆಗಳಿಂದ ಪಡೆದ ಜನ್ಮವು ನಮ್ಮನ್ನು ಭೋಗದ ಕಡೆಗೆ ಒಯ್ದರೆ ಶ್ರುತಿಯು ನಮ್ಮ ಗಮನವನ್ನು ದಿವ್ಯಜ್ಞಾನಿ

ಯಾದ ಗುರುವಿನ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆದು ದೇಹದೊಳಗೆ ನೆಲಸಿರುವ ಶಿವನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಮಾಡಿಸಿಕೊಟ್ಟು ಅವನ ಅನುಭವದಿಂದ ನಮಗೆ ಬಾಳಿನಲ್ಲಿ ಹೊಸಬೆಳಕನ್ನು ದೊರಕಿಸಲಿದೆ. ಇದೇ ನಮಗೆ ಈಗ ಆಗಬೇಕಾಗಿರುವ ಶಕ್ತಿವಿಕಾಸ. ದೇಹವೆಂಬ ಸೆರೆಮನೆಯ ವಾಸದಿಂದ ನಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯು ಸಂಕೋಚಗೊಂಡಿದೆ. ಇದರಿಂದ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ಸ್ವಾರ್ಥತೆ, ವ್ಯಾಮೋಹ, ಅಹಂಕಾರಗಳು ಬೆಳೆದು ತಾಂಡವವಾಡುತ್ತಿವೆ. ಇವು ತೊಲಗಿ ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛಾ ಜ್ಞಾನ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಗಳು ವಿಕಾಸವಾಗಬೇಕಾಗಿವೆ. ನಮ್ಮ ಇಚ್ಛೆ ಸ್ವಾರ್ಥತೆಯ ಕಿಲುಬನ್ನು ತೊರೆದು ವಿಶಾಲವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ನಾಡಿನ ಹಿತದ ಬಯಕೆಯೇ ನಮ್ಮ ಗುರಿಯಾಗಬೇಕು. ವಿಶ್ವವನ್ನು ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಪ್ರೀತಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಜ್ಞಾನ ಶಕ್ತಿಯು ಬೆಳೆಯಬೇಕು. ಕರ್ತವ್ಯನಿಷ್ಠೆಯಿಂದ ಸರ್ವರ ಹಿತವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಷ್ಟರ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿ ನಮ್ಮಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಬೇಕು. ಶಕ್ತಿವಿಕಾಸವೇ ದಿವ್ಯಜೀವನವೆನಿಸುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಬಾಳುತ್ತ ಸಾಧಕರೆಲ್ಲರೂ ಅಮೃತಪುತ್ರರಾಗಲೆಂಬುದೇ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಮಹರ್ಷಿಯ ಬಯಕೆ. ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮವೂ ಮಾನವರಿಗೆ ಇದನ್ನೇ ಬೋಧಿಸುತ್ತಿದೆ. "ಸರ್ವಜೀವರಿಗೆ ಲೇಸನ್ನೇ ಬಯಸುವುದು ಬಾಳಿನ ಗುರಿ" ಎಂದು ವೀರಶೈವಧರ್ಮವು ಜಗತ್ತಿಗೆ ಸಾರುತ್ತಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಶ್ರುತಿಯು ವೀರಶೈವದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಯುಕ್ತವಾಗಿ ಹೊಂದುವ ಪ್ರಯುಕ್ತ ಇದನ್ನು ಅದಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಇಲ್ಲಿ ವಿವರಿಸಲಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಸಾಧಕರೆಲ್ಲರೂ ಮನಗಂಡು ಅಮೃತಪುತ್ರರಾಗಲೆಂದು ಆಶಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಈ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆದು ಅನುವಾದದೊಡನೆ ಈಗ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದರೂ ವೀರಶೈವರಿಗಾಗಲೀ, ಇತರ ಸಾಧಕರಿಗಾಗಲೀ ಇದರಿಂದ ಪ್ರಯೋಜನವೇನೆಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯನ್ನು ಈಗ ಪರಿಶೀಲಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ವೀರಶೈವರು ತಮ್ಮ ಸಿದ್ಧಾಂತ ತತ್ತ್ವವು ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವೋ ಅಥವಾ ಶಿವಾದ್ವೈತವೋ ಎಂಬ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ನಿರತರಾಗಿರುವರು. ಅವರಿಗೆ ಈ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ನೋಡುವ ಇಚ್ಛೆಯೇ ಹುಟ್ಟುವುದಿಲ್ಲ. ಬೇರೆಯವರು ವೀರಶೈವಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಏಕೆ ನೋಡಬೇಕೆಂದು ಭಾವಿಸಿ ಉದಾಸೀನರಾಗುವರು. ಇಂತಹ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಭಾಷ್ಯವೇಕೆ ಬೇಕು ಎಂಬ ಸಂಶಯವು ತಲೆದೋರುವುದು ಸಹಜ. ಆದರೆ ಈ ಸಂಶಯವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯೇ ಪರಿಹರಿಸಿದೆ. "ಯಾರಿಗೆ ದೇವನಲ್ಲಿಯೂ, ಅವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಿಳಿದ ಗುರುವಿನಲ್ಲಿಯೂ ಜೀವಂತ ವಿಶ್ವಾಸವಿದೆಯೋ, ಅವರನ್ನು ಆಶ್ರಯಿಸಿ ತನ್ನ ಪಾಶವನ್ನು ನೀಗಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಇಚ್ಛೆ ಇದೆಯೋ ಅಂತವನಿಗೆ ಮಾತ್ರವೇ ಈ ಬಗೆಯ ಉದಾತ್ತ ತತ್ತ್ವಗಳು ಅರ್ಥವಾಗುತ್ತವೆ" ಎಂದು ಶ್ರುತಿಯೇ ತಿಳಿಸಿದೆ. ದೇಹದೊಳಗೆ ಶಿವಜೀವರು ನೆಲಸಿ ವ್ಯವಹರಿಸುತ್ತಿರುವುವಂತೂ ಸಹಜ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯುವುದು ಪ್ರತಿಯೊಬ್ಬ ಸಾಧಕನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಇದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ವೀರಶೈವರು, ಇತರರು ಎಂಬ ಭೇದಭಾವನೆಯೇ ಇಲ್ಲ. ಅವರವರ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವ ಶಿವತತ್ತ್ವವನ್ನು

ತಿಳಿಯಲು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಅಧಿಕಾರವಿದೆ. ಆ ಶಿವನು ಸರ್ವವ್ಯಾಪಕನೆನಿಸಿ, ಜೀವನು ಪರಿಮಿತನೂ ಸಂಕುಚಿತನೂ ಆಗಿರುವುದನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಯಾರಿಗೆ ಅವಕಾಶವಿಲ್ಲ. ಹೀಗೆ ಶಿವನು ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟನಾಗಿರುವಂತೆಯೇ ಜೀವನೂ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟನೇ ಆಗಿರುವ ನೆಂಬ ಅಂಶವು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದದ್ದೇ ಆಗಿದೆ. ಶಿವನ ಶಕ್ತಿ ಚಿದ್ರೂಪವಾದರೆ ಜೀವನ ಶಕ್ತಿ ಚಿತ್ತ ಅಥವಾ ಪ್ರಕೃತಿ ಅಥವಾ ಮಾಯೆ ಎನಿಸಿದೆ. ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿ ಅಥವಾ ಪರಾ ಶಕ್ತಿಯು ಸಚ್ಚಿದಾನಂದವೆನಿಸಿದ್ದರೆ ಚಿತ್ತಶಕ್ತಿಯು ಸತ್ತ್ವರಜಸ್ತಮೋಗುಣ ವೆನಿಸಿದೆ. ಶಿವ ಜೀವರಿಬ್ಬರೂ ಚೇತನರೇ ಅವರೂ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟರಾದ್ದರಿಂದಲೇ ಅವರಿಗೆ ಭೇದವು ಸಹಜವಾಗಿ ನೆಲಸಿದೆ. ಅವರ ಭೇದವು ಕಲ್ಪಿತವಲ್ಲ; ಆಕಸ್ಮಿಕ ವಲ್ಲ; ಅದರೆ ಪ್ರಾಕೃತಿಕವಾದದ್ದು; ಶಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಬಂದಿರತಕ್ಕದ್ದು. ಶಿವನ ಚಿತ್ಪ್ರಕೃತಿಯೇ ಜೀವನ ಚಿತ್ತಪ್ರಕೃತಿ ಎನಿಸಿದೆ. ಹೀಗೆ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಭೇದ ವಿರುವುದರಿಂದಲೇ ಆ ಭೇದವನ್ನು ನಿರಂತರೋಪಾಸನದಿಂದ ತೊಲಗಿಸಿ ಅವರಿಗೆ ಯೋಗವನ್ನು ಶ್ರುತಿಯು ಬೋಧಿಸಿದೆ. ತ್ರಿವಿಧೋಪಾಸನದಿಂದ ಭೇದವು ಕ್ರಮ ವಾಗಿ ತೊಲಗಿ ಅಭೇದವು ಸಂಘಟಿಸುತ್ತದೆ. ಇದನ್ನೇ ಶ್ರುತಿಯಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವೈಶ್ವರ್ಯ ವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಜೀವನು ಸಂಸಾರದಶೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವನ ಚೇತನಾಂಶವೇ ಹೊರತು ಶಿವನೇ ಅಲ್ಲ. ಅವನು ಶಿವನೇ ಆಗಿದ್ದಿದ್ದರೆ ಅವನಿಗೆ ಶಿವನ ಉಪಾಸನವೇ ಬೇಕಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೂ ಅವನು ಶಿವಾಂಶನೆಂಬುದನ್ನು ಗುರುವಿನಿಂದ ತಿಳಿದು ತನ್ನೊ ಳಗೆ ತನಗಾಗಿ ನೆಲಸಿರುವ ಶಿವನನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸುವನು. ಈ ಪ್ರಯ ತ್ನವೇ ತ್ರಿವಿಧೋಪಾಸನ ಮತ್ತು ಷಟ್ಸ್ಥಲ್ಲಲೀಲೆ. ಹೀಗೆ ಜೀವನು ಶಿವನಿಂದ ಸಹಜವಾಗಿ ಭಿನ್ನನಾಗಿದ್ದರೂ ಭಕ್ತಿಯ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಶಿವನಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾಗ ತೊಡಗುವನು. ಜೀವನನ್ನು ಮಾಯೆ ಎನಿಸಿದ ಚಿತ್ತಶಕ್ತಿಯ ಸಂಕೋಲೆಯಿಂದ ಬಿಡಿಸಲು ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಯೇ ಭಕ್ತಿ ಎನಿಸಿ ಅವನಿಗೆ ನೆರವಾಗುವುದು. ಇದು ಅವನಿಗೆ ಪಶ್ಚಾತ್ತಾಪದಿಂದಲೂ, ಶಿವಾನುಗ್ರಹದಿಂದಲೂ ದೊರಕುವ ದಿವ್ಯಪ್ರಸಾದ. ಇದರ ಪ್ರಭಾವದಿಂದ ಅವನು ಆತ್ಮಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಗಿದೆ.

ಹೀಗೆ ಜೀವನಿಗೆ ಚಿತ್ತಶಕ್ಥಿಯು ಚಿತ್‌ಶಕ್ತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಅವನು ಶಿವನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವಾಗಿದೆ. ಸಂಸಾರದಶೆಯಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿವೈಶಿಷ್ಟ್ಯದಿಂದ ಸಹಜ ವಾಗಿದ್ದ ಭೇದವು ತೊಲಗಿ ಚಿತ್ತವೇ ಚಿದ್ರೂಪವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದಾಗ ಜೀವನು ಶಿವ ನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಯಾವ ಅಡ್ಡಿಯೂ ಇಲ್ಲ. ಮಾನವೀಪ್ರಕೃತಿಯು ದೈವೀಪ್ರಕೃತಿಯಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಜೀವನು ಶಿವನಾಗಲಿಕ್ಕೆ ಶಕ್ಯವಿಲ್ಲ. ಸತ್ತ್ವಗುಣವು ಸದ್ರೂಪ ವಾಗಿಯೂ, ರಜೋಗುಣವು ಚಿದ್ರೂಪವಾಗಿಯೂ, ತಮೋಗುಣವು ಆನಂದರೂಪ ವಾಗಿಯೂ ಪರಿಣಮಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಆಗಲೇ ಅವನಿಗೆ ಇಚ್ಛಾಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾಶಕ್ತಿಗಳು ವಿಕಾಸಗೊಳ್ಳಲಿವೆ. ಇವು ಮೂರೂ ಸಂಕುಚಿತಗಳಾಗಿ ಆಣವ, ಮಾಯೀಯ, ಕಾರ್ಮಿಕವೆಂಬ ಮಲಗಳಾಗಿರುವಾಗ ಜೀವನನ್ನು ಯಾರು ತಾನೇ ಶಿವನೆಂದು ಕರೆ

ವಾರು? 'ಮಲಾವೃತಃ ಸಂಸಾರೀ' ಎಂದು ಶಿವಸೂತ್ರವು ಜೀವನನ್ನು ಬದ್ಧಪಶು ವೆಂದು ಕರೆದಿದೆ. ಇವನಿಗೆ ಪಾಶವಿಮೋಚನೆಯಾಗದ ಹೊರತು ಇವನು ಬುದ್ಧನಾಗ ಲಾರನು. ಇವನಿಗೆ ಶಿವಯೋಗವು ಲಭಿಸಬೇಕಾದರೆ ಮೊದಲು ಪಾಶವು ತೊಲಗಿ ಗುಣಗಳ ವಿಕಾಸವಾಗಬೇಕಾಗಿದೆ. ಅವನಿಗೆ ಬದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಚಿತ್ತಶಕ್ತಿಯೂ, ಬುದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿಯೂ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರುವುದರಿಂದ ಸಂಸಾರ ಮೋಕ್ಷ ಗಳೆಂಬ ಎರಡು ಅವಸ್ಥೆಗಳಲ್ಲೂ ಶಕ್ತಿವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವಿದ್ದೇ ಇದೆ. ಆದರೆ ಹಿಂದಿನ ಪ್ರಕೃತಿ ಬುದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಸತ್ಪರಿಣಾಮವನ್ನು ಹೊಂದಿರುವುದರಿಂದ ಅವನ ಇಚ್ಛಾಜ್ಞಾನ ಕ್ರಿಯೆಗಳು ವಿಶಾಲವೂ ವ್ಯಾಪಕವೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ಜೀವನಿಗೆ ಶಿವನೊಡನೆ ಅದ್ವೈತವು ಶಕ್ತಿವಿಕಾಸದಿಂದಲೇ ಸಂಭವಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವೆಂಬ ಪದವು ಶಿವಯೋಗವೆಂಬ ಅರ್ಥವನ್ನೇ ವಿಶದಪಡಿಸಲಿದೆ. ಇಂತಹ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ "ನಮ್ಮ ತತ್ತ್ವವು ಶಿವಾದ್ವೈತವೋ, ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವೋ" ಎಂಬ ಆಲೋಚನೆಯಲ್ಲಿ ಮುಗ್ನರಾಗುವುದು ಅಷ್ಟು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಶಿವನೊಡನೆ ಜೀವನಿಗೆ ಸಾಮರಸ್ಯವೇನೋ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಇಷ್ಟವೇ ಆಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಬದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ, ಬುದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲೂ ಶಕ್ತಿವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೇ ಇದ್ದು ಆ ಶಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಭೇದವು ಸಹಜವಾಗಿ ಇರುವುದರಿಂದ ಅದನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ತೊಲಗಿಸಿ ಅಭೇದಾನಂದ ವನ್ನು ತ್ರಿವಿಧೋಪಾಸನವು ಶಿವಜ್ಞಾನದ ಅವಲಂಬನದ ಮೇಲೆ ದೊರಕಿಸಲಿದೆ ಎಂಬು ದನ್ನು ಸಾಧಕರೆಲ್ಲರೂ ಮನಗಂಡರೆ ಸಾಕಾಗಿದೆ. ಇದುವೆ ನಿಜವಾದ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವಿಕಾಸ. ಇದರಲ್ಲಿ ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟವರು ತತ್ತ್ವದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ವಿವಾದವನ್ನೇ ಮಾಡುವುದಿಲ್ಲ. ಶಿವಾ ದ್ವೈತವೇ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವಿಚಾರದ ಪರಿಣಾಮವಾದರೂ ಅದು ಸಾಧನಮಾರ್ಗವನ್ನು ತಿಳಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ಬದ್ಧಾವಸ್ಥೆಯ ಚಿತ್ತಶಕ್ತಿವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿಕೊಂಡು ಬುದ್ಧಾ ವಸ್ಥೆಯ ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿದಲ್ಲದೆ ಶಿವಾದ್ವೈತವು ಸಿದ್ಧಿಸುವಂತಿಲ್ಲ. ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಈ ಶಿವಾದ್ವೈತವು ಸೇರಿಕೊಂಡಿದ್ದರೂ ಶಿವಾದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವು ಸೇರಿಲ್ಲ. ಶಿವನೆಂದರೆ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟದೇವನೆಂದೇ ಅರ್ಥವಾಗುವು ದಿಲ್ಲ. ನಿರ್ವಿಶೇಷಬ್ರಹ್ಮಕ್ಕೂ ಶಿವಪದವು ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಆದರೆ ಅದು ಈ ಶ್ರುತಿಗೂ ವೀರಶೈವದರ್ಶನಕ್ಕೂ ಇಷ್ಟವಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಿವಾದ್ವೈತವೆಂದರೆ ಅದ್ವೈತಮತದ ಬ್ರಹ್ಮಾದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಕೊನೆಗಾಣುವುದು. ಅದು ಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕೆ ವಿರುದ್ಧವಾದೀತು. ಹೀಗೆ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವು ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದ ಮೂಲಕ ಸಹಜವಾಗಿ ಬಂದಿರುವ ಶಿವ ಜೀವಭೇದವನ್ನು ತೊಲಗಿಸಿ ಶಕ್ತಿವಿಕಾಸದ ಮೂಲಕ ಜೀವನಿಗೆ ಶಿವಾಭೇದದ ದಿವ್ಯಾ ನಂದವನ್ನು ದೊರಕಿಸುವುದರಿಂದ ಸಾಧನ ಮತ್ತು ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳೆರಡನ್ನೂ ತಿಳಿ ಸುತ್ತಲಿದೆ. ಹೀಗೆ ಶಿವಾದ್ವೈತವೂ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದಲ್ಲಿಯೇ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಅವೆರಡಕ್ಕೂ ಭೇದವೇನೆಂಬ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಗೆ ಸಾಧಕರು ಪ್ರವೇಶಿಸದೆ ಆ ಜಿಜ್ಞಾಸೆಯನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿರುವ ಶಕ್ತಿಸಂಕೋಚದ ವ್ಯಾಮೋಹದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ತೊಲಗಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ

ನಿರಂತರವೂ ದೇಹದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿರುವ ಷಟ್ಸ್ಥಲೋಪಾಸನದ ಕಡೆಗೆ ಗಮನವನ್ನು ಕೊಡುವುದು ಮೇಲು. ಇದರಿಂದ ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣವಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣವೂ ಆಗಲಿರುವುದು. ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದಲ್ಲಿ ಶಿವಾದ್ವೈತವೂ ಸೇರಿರುವುದರಿಂದ ಆ ಬಗ್ಗೆ ಯಾರಿಗೂ ವಿವಾದವಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮಾನವೀಪ್ರಕೃತಿಯು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಬದಲಾವಣೆ ಯಾಗಬೇಕಾದ್ದರಿಂದಲೂ, ಕೇವಲ ಶಿವಜ್ಞಾನದಿಂದಲೇ ಅದು ಆಗದಿರುವುದರಿಂದಲೂ, ತ್ರಿವಿಧೋಪಾಸನವನ್ನು ಜೀವನು ಅವಶ್ಯವಾಗಿ ನಡೆಸಲೇಬೇಕಾಗಿರುವುದರಿಂದಲೂ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತವು ಮಾನವಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಯುಕ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಲಿರುವುದು. ಇದರಲ್ಲಿ ವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತಮತದ ಅಂಧಾನುಕರಣವಿದೆಯೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವಲ್ಲ. ಅದಕ್ಕೂ ಇದಕ್ಕೂ ಇರುವ ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವನ್ನು ಬೇರೆ ಕಡೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿದೆ.

ಈ ಬಗೆಯ ಚಿಂತನೆಯಿಂದ ಸಾಧಕರು ತಮ್ಮ ಹೃದಯವನ್ನು ಕೆಡಿಸಿಕೊಳ್ಳದೆ ಅಲ್ಲಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತನಾಗಿ ನೆಲಸಿರುವ ಶಿವನ ಪರಿಚಯವನ್ನು ಪಡೆದು ಅವನೊಡನೆ ಸೇರಿ ತಮ್ಮ ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ವಿಕಾಸಗೊಳಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ವೀರ ಶೈವರು, ಇತರರು ಎಂಬ ಭೇದಭಾವನೆಗೆ ಅವಕಾಶವೇ ಇಲ್ಲ. ಹೃದಯದೊಳಗಿನ ಜ್ಞಾನರತ್ನದಿಂದ ತಮ್ಮನ್ನು ಅಲಂಕರಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಯಾರಿಗೆ ಅರ್ಹತೆ ಇಲ್ಲ? ಆ ಜ್ಞಾನಕ್ಕೆ ಹಿರಿದು ಕಿರಿದೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಅದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅದರೊಡನೆ ಬೆರೆಯು ವುದೇ ಶಿವಯೋಗ. ಅದರಿಂದಲೇ ನಾವು ಅಮೃತಪುತ್ರರಾಗಲಿರುವೆವು. ಹೀಗೆ ಸಾಧಕ ರೆಲ್ಲರೂ ಅಮೃತಪುತ್ರರಾಗಲೆಂಬುದೇ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರಮಹರ್ಷಿಯ ಆಶಯ. ಇದನ್ನು ಜಾತಿ, ಮತ, ಕುಲ, ಗೊತ್ರ, ಸೂತ್ರಗಳ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ ಎಲ್ಲರೂ ಮನಗಾಣಲೆಂಬುದೇ ಈ ಭಾಷ್ಯದ ಆಶಯವಾಗಿದೆ. ಹೀಗೆ ಮಹರ್ಷಿಯ ಸದಾಶಯವನ್ನು ಈ ಮೂಲಕ ವ್ಯಕ್ತಪಡಿಸಲು ಸಿಕ್ಕಿದ ಸದವಕಾಶವನ್ನು ಸದುಪಯೋಗಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿದೆ. ದಿವ್ಯಾ ಮೃತದ ಸವಿಯೂಟಕ್ಕೆ ಎಲೆಯ ಹಂಗಿಲ್ಲ. ಒಲುಮೆಯ ಕೂಟಕ್ಕೆ ಹಾಸಿಗೆಯ ಹಂಗಿಲ್ಲ. ವೀರಶೈವಭಾಷ್ಯವಾದರೂ ಇದು ಆತ್ಮಜ್ಞಾನದ ಬೆಳಕನ್ನು ದೊರಕಿಸು ತ್ತಿರುವುದರಿಂದ ಇದನ್ನು ಎಲ್ಲರೂ ಉಪಯೋಗಿಸಲಿ. ಮಾನವರನ್ನು ಶಿವಾನುಭವಸುಖ ಕ್ಕಾಗಿ ಪ್ರೇರಿಸುವ ಶರಣಗೀತೆಯ ಪದ್ಯದಿಂದ ಈ ಭೂಮಿಕೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಲಾಗಿದೆ.

ಬೀಜೇ ಸ್ಥಿತಂ ವೃಕ್ಷಫಲಂ ಹಿ ಸೂಕ್ಷ್ಮಂ ಕಿಂ ಭೋಕ್ತುಮರ್ಹಂ ಪರಿದೃಶ್ಯತೇಽದ್ಯ ।
ಪಯಃಸ್ಥಿತಂ ಕಿಂ ಘೃತಮಾಶಯಾಪ್ಯತೇ ಇಕ್ಷುಸ್ಥಿತಂ ಕಿಂ ಗುಡಮಾಪ್ಸ್ಯತೇಽಕ್ಷ್ಣಾ ॥
ಸ್ವಸ್ಮಿಂಸ್ಥಿತಂ ಯಜ್ಜಿವತತ್ತ್ವಮೇತತ್ ಸ್ಮೃತಿಕ್ಷಣೇನೈವ ಮತೌ ಸ್ಫುರೇತ್ಕಿಮ್ ।
ವಿಚಿಂತ್ಯ ವಿಜ್ಞಾಯ ಪ್ರಮಥ್ಯ ಭೂಯಃ ಪ್ರಯೋಗತಶ್ಚೈವ ಪ್ರಸಾದ್ಯ ನಿತ್ಯಮ್ ॥
ತತ್ತ್ವಾನುಭಾವೈಕಸುಖೇಽಭಿಷಂಗೋ ನಿಷ್ಣಾತಭಕ್ತಂ ಶರಣಂ ವಿಹಾಯ ।
ಅನ್ಯೈಶ್ಚ ಕಿಂ ಸಾಧಯಿತುಂ ಹಿ ಶಕ್ಯಂ ಗುಹೇಶ್ವರಾಶ್ರಾವಯ ಭೃತ್ಯವಾರ್ತಾಮ್ ॥

ಮಾನಸಗಂಗೋತ್ರಿ,
ಮೈಸೂರುವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯ, ಮೈಸೂರು.

ಟಿ. ಜಿ. ಸಿದ್ಧಾಪ್ಪಾರಾಧ್ಯ,
ಸಜ್ಜನವಿಧೇಯ.

आत्मनिवेदनम्

पूज्यपितृवर्याणामादेशतः पञ्चवार्षिकं ज्ञानयज्ञमुपक्रम्य तदवधौ लोककल्याणकारकाः कतिपय ग्रन्थाः प्रकाशिता इति महाजना विदन्त्येव। प्रथमं रंभापुरीवीरपीठाध्यक्षवर्याणां जगद्गुरुश्रीवीरगङ्गाधरशिवाचार्यमहास्वामिनामुदाराश्रयेण प्रकटितं शक्तिविशिष्टाद्वैतदर्शनं देशविदेशेषु अनेकेषां साधकानां तदन्तर्वर्तिना चिच्छक्तिविशिष्टेनेश्वरेण अद्वैतं साधयद्विलसति। अनन्तरं श्रीशैलपीठाध्यक्षवर्याणां जगद्गुरुश्रीवागीशपण्डिताराध्यमहास्वामिनामुदारप्रोत्साहेण च प्रकटितः श्रीकरभाष्यानुवादः सन्मान्यैः कर्णाटदेशीयविद्यामन्त्रिवर्यैः श्रीमद्भिः एस् आर कण्ठिमहोदयैरुद्घाटितस्सन् महाजनानां जीवनं पावनयन् श्रीकरयंश्च विराजत इत्यपि सुविदितमेव सर्वेषाम्। वीरशैवधर्मेऽभिजातोऽहं व्यवहारकालेऽपि यथा तं धर्ममाचरेयंस्तथा यथामति प्रयतितव्यमिति पित्रादेशं शिरसा वहन् महास्वामिनां दिव्यप्रसादेन तथैव प्रयतितवान्। चित्तशक्तिविशिष्टस्य मम मद्धृदयस्थस्य चिच्छक्तिविशिष्टस्येश्वरस्य च शक्तिवैशिष्ट्येन सहजतया स्थितो यो भेदस्तं गुर्वनुग्रहादेव क्रमशः परिहृत्य हृदयस्थेश्वरे समरसतया विलीनः श्रीकरभाष्यक्रियासारयोः परिचयेन ज्ञानक्रियासमन्वयात्मिकां दृष्टिं जीवनेऽधिगम्य ज्ञानयज्ञेऽवशिष्टं महत्तरं कार्यं परिसमापयितुं तमेवेश्वरं निरन्तरं चिन्तयत् कतिपयदिवसानत्यवाहयम्॥

भगवद्गीतायाः श्वेताश्वतरोपनिषदश्च वीरशैवदर्शनरीत्या भाष्ये विलेख्ये इति पूज्यपितृवर्यस्य आज्ञा आसीत्किल। तन्निर्वाहाय महागुरुः को वा मेऽवकाशं दद्यादिति मे दैनन्दिनी चिन्ता समजनि। एतच्चिन्तामग्नस्य मे चित्रदुर्गप्रान्ते प्रसाराङ्गभाषणाय गन्तुमवकाश एकदा समुपलब्धः। तदानीं चित्रदुर्गनगरे महेश्वरमहोत्सवः जगद्गुरुश्रीमल्लिकार्जुनमुरुघराजेन्द्रमहास्वामिनां दिव्यसन्निधौ प्रचाल्यमान आसीत्। महेश्वरवंशे जातो महेश्वरप्रियश्चाहं महेश्वरप्रसादा-

कांक्षी महेश्वरमहोत्सवं गत्वा तत्र महाजनसमाजे निर्लिप्ततयाऽवस्थितान् जगद्गुरुमहास्वामिनोऽन्तर्बहिश्चापश्यम् । महास्वामिनोऽपि मां दृष्ट्वा सन्तुष्टान्तरङ्गा निरुपाधिकेन वात्सल्येन मदीयं कुशलमपृच्छन् । पुरा शिवानुभवमण्टपे बसवादिप्रमथैस्समावृतो निरञ्जनपीठमधितिष्ठन् अल्लमप्रभुर्यथा सच्चिदानन्दनित्यपरिपूर्णाविरळपरंज्योतिस्स्वरूप अशोभतेति मम मनसि यथा सुप्रतिष्ठितः आसीत्तथैव पवित्रभावना श्रीपूज्यपादानां दिव्यदर्शनेन मय्युत्पन्ना । महास्वामिनो मामेवमन्वगृह्णन् । "त्वया गुरुपीठे यथा सेवा समर्पिता तथा जङ्गमपीठेऽपि काचन सेवा समर्पणीय" इत्येवमुक्त्वा ते कृपया मामपश्यन् ॥

पूज्यपादानाममृतवाणी मन्मनसि सत्परिणाममुत्पादयामास । तदीयं परमवैराग्यं, हृदयस्थे प्राणलिङ्गे तैरनुभूयमानं सामरस्यं, तथापि लोककल्याणाय तैराचर्यमाणः कर्मयोगः, तादृशमेव शिवपूजानुष्ठानं, निष्पक्षपातेन योग्यतापुरस्करणं, स्वाभाविकमौदार्यं, बहिरन्तश्च विलसन्ती परमा शान्तिरसाधारणीतृप्तिः परमवैराग्यं इत्येवमादिभिस्सर्वैर्गुणैराकृष्टोऽहं मनस्येवमचिन्तयम् 'एकस्य वस्तुनः परिचयाय नेत्रद्वयमुपयुज्यतेऽस्माभिः । नेत्रद्वयेनापि दृश्यमानं वस्त्वेकमेव । तथैव हृद्रयेऽमूर्तं शिवमनुभवितुं गुरुजङ्गमावुभावप्युपयोक्तव्यौ । उभयोरेकभावनयार्चनेन लभ्यं परवस्त्वेकमेव । 'भेददृष्टिर्नरकाय ; अभेददृष्टिर्नित्यसुखाय' इति पूज्यपितृवर्याः सदा वदन्त आसन् । निरञ्जनपीठमधितिष्ठन्नपि निर्लिप्ततया स्थित्वा लोककल्याणं विशेषतः साधयन् जङ्गमोऽपि गुरुरिव समाश्रयणीयः । अस्मिन् पीठेऽपि या काचन सेवा समर्प्यते चेत्तदैव मज्जीवनं फलिष्यति ' इति । तदा जगद्गुरुपादयोर्भक्तिपूर्वकं विज्ञापितं मया " भवतामनुग्रहेणैव विलिखितं श्वेताश्वतरोपनिषद्वीरशैवभाष्यं भवत्पादयोर्भक्त्या समर्प्यत "। इति । एतदाकर्ण्य महास्वामिनस्सन्तुष्टा मामाशीर्भिः पर्यपूरयन् ।

महास्वामिनां पादारविन्दयोरिदं भाष्यं समर्पणीयमिति वचनं मया यद्यपि दत्तमेव । तथापि काचन चिन्ता मम मनसि समजनि । महास्वामिनो यद्यपि न केवलं मे, अपि तु मानववर्गस्यैव निरञ्जनतामहत्त्वं स्वीयाचरणद्वारा

प्रतिपादयितुं समागतो महेश्वर एवेत्यत्र न कस्यापि विवादः। तथापि वीरगोत्रोत्पन्नेन गुरुपरंपरानुसारिणा मया निरञ्जनपरंपरानुवर्तनं युज्यते न वेति विचारयितुमुपक्रान्तम्। तदानीं तयोः परंपरयोः परस्परं ऐकरूप्यं साम-रस्यं च वर्तते न वेति विचारस्तदा मे दृष्टिमाकर्षयत्। अनन्तरं गच्छता कालेन वचनवाङ्मये शरणैराचरितं निरञ्जनसंप्रदायं यथामति परिशील्य तमेव रेणुकागस्त्यसंवादरूपे सिद्धान्तशिखामणौ निरूपितेन गुरुसंप्रदायेन च तुल-नात्मिकया दृष्ट्या व्यमृशम्। तदा तयोरुभयोरपि परंपरयोरैक्यं दृष्ट्वा परमा-नन्दभरितोऽभवम्। वीरशैवधर्मे यादृशः सिद्धान्तस्तत्प्रतिपादको यस्संप्रदायश्च रेणुकाचार्यैरगस्त्यमहर्षये यथा प्रतिपादितस्तथैव शरणा अपि तदर्थमेव शिव-प्रेरिता अत्रागत्य तदीयं कार्यं निर्वर्त्य शिवलोकं गता इत्यज्ञासिषम्। आचार्यैः संस्कृतभाषायां निरूपित एव सिद्धान्तः अल्लमादिभिः शरणैः कन्नडभाषायां निरूपितः। अतस्तयोर्न कदापि भेदोऽस्तीत्ययमंशो मन्मनसि सुदृढो बभूव। षट्स्थलोपासमार्गोऽप्याचार्यैर्यथा निरूपितस्तथैव शरणैश्च प्रतिपाद्यत इत्यव-लोक्य परमपूज्यानां जगद्गुरुश्रीमल्लिकार्जुनमहास्वामिनां पादारविन्दयोर्मे मनः सुदृढं विलीनं बभूव। पुरा तेभ्यः प्रदत्तं मदीयं वचनं तथैवाचरितुं दृढ-सङ्कल्पस्तदानीं सञ्जातो मयि ॥

लौकिकदृष्ट्या च मत्सङ्कल्पं परिशील्य भाष्यसमर्पणाय कृतनिश्चय आसम्। शैवाग्रगण्योऽप्पय्यदीक्षितः परमवैष्णववेदान्तदेशिकप्रणीताय याद-वाभ्युदयाय व्याख्यानं कृतवान्। निरञ्जनपरंपरानुगताः श्रीमरितोण्डदार्याः वीरशैवानन्दचन्द्रिकायां गुरुपीठस्थानाचार्यान् गौरवपूर्वकं प्रशंसितवन्तः। मेटी-कुर्केग्रामस्थनिरञ्जनशाखीयैर्विरक्तस्वामिभिर्गुरुपीठीयस्य कुप्पूरुमरुळसिद्धस्वामि-नश्चरितं भक्तिपूर्वकं विलिखितं विराजते। एवं च साक्षात्कृतधर्मसु योगिषु विशालदृष्टिस्साहजिक एव। अतो गुरुजङ्गमयोरुभयोरपि शिवभावनया पुरस्करणं मानववर्गस्य श्रेयस्करमिति सम्यगालोच्य प्रकृतं भाष्यपुष्पं पूज्य-पादेषु निरञ्जनपीठाध्यक्षेषु भक्त्या समर्पयितुमुद्युक्तोऽभवम् ॥

मदाश्रयदातारः पूज्या इति यदाऽहं निश्चितवान् तदा तदीयमूल-पीठाध्यक्षाणां शिवयोगसमाधेस्सन्दर्शनाय प्रस्थितवानहं तदैव महासमाधेर्दक्षिणभागे पतितं पुष्पमेकमपश्यम्। एवं प्रसादमनुगृह्य महादेवस्सर्वसंशय-हान्या मदीयं विश्वासं दृढीचकारेत्यहमचिन्तयम्। एतादृशां शिवयोगिनां समाश्रयेण मे मनसि सन्तोषस्सञ्जातः। ते महास्वामिनो गुरुघेशनामानो निरञ्जन-पीठाधिरूढेभ्यः अल्लमप्रभुवर्येभ्य अष्टमास्तन्नाम्नस्समयस्य च प्रवर्तारः शिवयोगसाम्राज्यमनुभवन्त एव भक्तानुग्रहलीलां निर्वहन्तः श्रीचित्रदुर्गमहाक्षेत्रे शिवयोगसमाधौ विराजमाना वर्तन्त इति प्रमोदस्थानमेतत्॥

निरंजनपरंपरानुगताः सर्वेऽपि महास्वामिनः परमवैराग्यशालिनस्त-तपस्विनश्च आसन्। तेषां महिमातिशयः कर्णाटके सर्वेषां विदित एव। एकदा जगद्गुरुजयदेवमुरुघराजेन्द्रमहास्वामिनः कल्याणनगरे सर्पभूषणमठे भक्तानुग्रहलीलां निर्वहन्त आसन्। तदानीमहं आकस्मिकतया तत्र गतः महास्वामिन अपश्यम्। तस्मिन् दिने मदीया पत्नी हृद्रोगेण, माता च चर्म-रोगेण पीड्यमाने आस्ताम्। महस्वामिनो मामनिमेषदृष्ट्याऽवलोक्य कृपया मे फलद्वयमनुगृह्य अवदन् "तव भार्या माता च रोगग्रस्ते वर्तेते। उभे अपि त्वया समभावनया अवलोक्येते। इयं च ते दृष्टिर्लोककल्याणाय प्रभवेदित्या-शास्महे। तयोः रोगेण ते न कोऽपि बाधः सञ्जायेत। अनयोरेकं फलं मात्रा, अपरं च भार्यया उपयुज्यताम्" इत्युक्त्वा तत्फलद्वयं मे ददुः। तदैव फलद्वयं द्वाभ्यामप्युपयुक्तम्। तद्दिनादरभ्यैतावत्पर्यन्तं द्वयोरपि तादृशो रोगस्य वासनैव नास्ति। इदानीन्तना अपि महास्वामिनो गीताभाष्ये शरण-वचनानि पद्यरूपेण विरच्य तैः समन्वयः कार्य इति मां एकदा आदिशन्। मम पद्यरचनाभ्यास एव नासीत्। मनसि महस्वामिनः स्मारंस्मारं अनेकानि वचनानि निरर्गळतया पद्यरूपेण ग्रथितानि। एवं प्रशांतचित्ताः करुणार्द्र-हृदयास्ते मातृवद्भाव्यन्ते मया। तैः क्रियमाणानि सार्वजनिकहितसाधकानि विद्यावर्धकानि महत्तराणि विश्रुतानि कार्याणि महाजनाः जानन्त्येव॥

तदानीमपि सन्देहान्तरमापतितम् । परशिवार्चननैरन्तर्येण तदेकतामुपगतानामेषां शिवयोगिसार्वभौमानां पादयुगळे श्वेताश्वतरोपनिषद्भाष्यसमर्पणं युक्तं न वेति विचारः पुनरुत्पन्नः । शिवयोगिनस्तु संन्यासयोगात् शुद्धसत्त्वा विराजन्ते । निःस्पृहास्तु महास्वामिनः कैवल्यस्थितिमनुभवन्त एतद्भाष्यं स्वीकर्तुं अनुमोदन्ते न वेति विचारो मय्यस्फुरत् । तथापि तदैव महास्वामिनामनुग्रहेणायं संशयो निवारित एव । शिवयोगस्यैव प्रदिपादकमिदं भाष्यं महाशिवयोगिभ्यो यदार्प्येत तदा ते प्रीता भवेयुरेवेत्यभावयम् । श्वेताश्वतरोपनिषद्भाष्यस्य परमार्थोऽपि " साधकः स्वात्मनिष्ठे महेश्वरे विलीन एवानन्दी भवेत् । तदर्थं सः ज्ञानक्रियासमन्वयमार्गमेवाश्रयेत् ; एवं स्वान्तर्गतं शिवं ज्ञात्वा तदुपासनेनैव तदनुग्रहं लभेत । ततश्च पाशविमोचनेन निर्मलो भूत्वा सः सामरस्यमनुभवेत् " इत्येवं प्रसिद्धः । अतः सामरस्यमनुभवत्सु शिवयोगिषु सामरस्यप्रतिपादकस्यास्य भाष्यस्य समर्पणे औचित्यं महद्वर्तत इति विभाव्य दृढनिर्धारोऽभवम् । एवं विगळितसर्वसंशयेन मया मत्पितृवर्यस्य तुष्ट्यै मद्वंशजानां श्रेयसे च भाष्यमिदमात्मनिवेदनपुरस्सरं मुरुघेशपादयोर्भक्त्या समर्प्यते । अतस्तदीयं ग्रन्थमिमं तदीयेन सेवकेन सकाले परिसमाप्य सदयं स्वीकृत्य च भृत्यमिममनुगृहीतवते तत्त्वात्मकाय श्रीमुरुघेशाय अत्यन्तं कृतज्ञोऽस्मि । तदीयपीठे स्थित्वा तदीयं लोककल्याणकार्यं उत्साहेन निर्वहन्तः श्रीजगद्गुरुमल्लिकार्जुनमहास्वामिनोऽव्याजवात्सल्येन एतं ग्रन्थं श्रीजगद्गुरुमुरुघराजेन्द्रविद्यापीठग्रन्थमालायां प्रकटय्य मां प्रोत्साहितवन्तः । तैरनुगृहीतमिमं महोपकारं न कदापि विस्मर्तुं शक्यम् । एवं चिरस्मरणीयेभ्यः श्रीजगद्गुरुभ्यस्साष्टाङ्गप्रणामपूर्विकां कृतज्ञतां भक्त्या समर्प्य सद्भक्तास्साधकाः भाष्यावलोकनेन संतुष्यन्त्विति प्रार्थये॥

अ. १-५ मन्त्रे 'पञ्चाशद्भेदां' इत्यत्र 'पञ्चावर्तां' इति, भूमिकायां 1 पुटे ' विद्वांसः ' इत्यत्र 'विदुष' एवं मुद्रणदोषाः केचन शोधित अपि प्रमादादवशिष्टा यद्यपि स्फुरेयुः । तान् सहृदयास्सदयं मर्षयन्त्विति सविनयमभ्यर्थये ।

एतन्मुद्रणावसरे मैसूरसर्कारमुद्रणालयाधिकारिणः श्री बि. पि. मल्लराजेअरसु महोदया ह्यमौल्येन सहकारेणोपकृतवन्तः । तेभ्यो गुरुमुरुघेशः प्रसन्नो भवत्वित्यभ्यर्थये । ताण्डवमूर्तिमुद्रणालयमालिकः श्री नटराज्महोदयः प्रेम्णा मुद्रणकार्यं सम्यक् निरुह्य प्रोत्साहितवान् । अतस्तस्मा अपि कृतज्ञतां प्रकटये ॥

ಆತ್ಮನಿವೇದನದ ಅನುವಾದ

ಪೂಜ್ಯಪಿತೃವರ್ಯರ ಆಜ್ಞೆಯಂತೆ ಐದು ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞವನ್ನಾರಂಭಿಸಿ ಆ ಅವಧಿಯೊಳಗೆ ಆತ್ಮಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸುವಂತಹ ಕೆಲವು ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲಿಗೆ ರಂಭಾಪುರೀವೀರಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಜಗದ್ಗುರುಶ್ರೀವೀರಗಂಗಾಧರಶಿವಾಚಾರ್ಯಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಉದಾರಾಶ್ರಯದಿಂದ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ ಶಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಾದ್ವೈತದರ್ಶನವು ದೇಶವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಸಾಧಕರಿಗೆ ಅವರೊಳಗಿರುವ ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಪರಶಿವನೊಡನೆ ಅದ್ವೈತವನ್ನು ಸಾಧಿಸಿಕೊಟ್ಟು, ಅವರ ಶಕ್ತಿವಿಕಾಸಕ್ಕೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿರುವುದು. ಅನಂತರ ಶ್ರೀಶೈಲಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀವಾಗೀಶಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರ ಉದಾರಪ್ರೋತ್ಸಾಹದಿಂದ ಶ್ರೀಕರಭಾಷ್ಯದ ಅನುವಾದವನ್ನು ಮೈಸೂರುದೇಶದ ಮಾನ್ಯ ವಿದ್ಯಾಮಂತ್ರಿ ಶ್ರೀ ಎಸ್. ಆರ್. ಕಂಠಿಯವರ ಉದ್ಘಾಟನೆಯ ಮೂಲಕ ಪ್ರಕಟಿಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಅದು ಮಹಾಜನರ ಜೀವನವನ್ನು ಶ್ರೀಕರಗೊಳಿಸುತ್ತಲಿರುವುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದೇ ಇದೆ. ವೀರಶೈವಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ನಾನು ವ್ಯವಹಾರಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸೂಕ್ತವಾಗಿ ಆಚರಿಸುವಂತೆ ತಿಳಿಸಲು ಸಾಧ್ಯವಾದಷ್ಟು ಯತ್ನಿಸಬೇಕೆಂದು ತಂದೆಯವರು ತಿಳಿಸಿದ್ದ ಅಜ್ಞೆಯನ್ನು ಅವರ ಆಶೀರ್ವಾದದಿಂದಲೇ ದೊರೆತ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ದಿವ್ಯಪ್ರಸಾದದ ಮೂಲಕ ಶಿರಸಾವಹಿಸಿ ನಡೆಸಿದ್ದಾಯಿತು. ಚಿತ್ತಶಕ್ತಿಯೊಡಗೂಡಿದ್ದ ನನಗೂ ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿರುವ ಚಿಚ್ಛಕ್ತಿವಿಶಿಷ್ಟಶಿವನಿಗೂ ಶಕ್ತಿಯ ಮೂಲಕ ಸಹಜವಾಗಿದ್ದ ಭೇದವು ಮಹಾಗುರುಗಳ ಕೃಪಾದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಕ್ರಮವಾಗಿ ತೊಲಗಿ ಆ ಶಿವನೊಡನೆ ಸಮರಸವಾಗಿ ಬೆರೆತು ಶ್ರೀಕರಭಾಷ್ಯ ಕ್ರಿಯಾಸಾರಗಳ ಪರಿಚಯದಿಂದ ಜ್ಞಾನಕ್ರಿಯಾ ಸಮನ್ವಯದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞದಲ್ಲಿ ಉಳಿದಿರುವ ಮಹತ್ತರವಾದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ಮುಗಿಸಲು ಅದೇ ಶಿವನನ್ನೇ ನಿರಂತರವೂ ಧ್ಯಾನಿಸುತ್ತಿದ್ದೆನು.

ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಮತ್ತು ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತು ಇವೆರಡಕ್ಕೂ ವೀರಶೈವ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಅನುಗುಣವಾಗಿ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯಬೇಕೆಂದು ಪಿತೃವರ್ಯರ ಆಜ್ಞೆ

ಯೊಂದು ಉಳಿದಿತ್ತು. ಅದರಂತೆ ಅವನ್ನು ಬರೆದು ಅವುಗಳ ಮುದ್ರಣಕಾರ್ಯವನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸಲು ಯಾವ ಮಹಾಗುರುವು ನನಗೆ ಅವಕಾಶವನ್ನು ನೀಡಿಯಾರು ಎಂಬುದೇ ನನಗೆ ಪ್ರತಿನಿಮಿಷದ ಚಿಂತೆಯಾಯಿತು. ಈ ಚಿಂತೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮುಳುಗಿದ್ದ ನನಗೆ ಒಮ್ಮೆ ಚಿತ್ರದುರ್ಗಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾನಿಲಯದ ಪ್ರಸಾರಾಂಗ ಭಾಷಣಕ್ಕಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕಾದ ಸನ್ನಿವೇಶ ಒದಗಿತು. ಆಗ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದಲ್ಲಿ ಮಹೇಶ್ವರನ ಜಾತ್ರೆಯು ಅಲ್ಲಿಯ ಬೃಹನ್ಮಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀ ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಪಂಡಿತಾರಾಧ್ಯರವರ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಮಹೇಶ್ವರವಂಶದಲ್ಲಿ ಅವತರಿಸಿ ಮಹೇಶ್ವರನಿಗೆ ಪ್ರಿಯನೆನಿಸಿದ್ದ ನನಗೆ ಮಹೇಶ್ವರನ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಬಯಸುತ್ತ ಮಹೇಶ್ವರಜಾತ್ರೆಗೆ ಹೋಗಿ ವೀರಮಾಹೇಶ್ವರರೆನಿಸಿದ ಜಗದ್ಗುರು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳನ್ನು ಭೇಟಿಮಾಡಿದೆನು. ನಾನು ಅವರನ್ನು ಕಂಡದ್ದು ನನ್ನ ಜೀವಮಾನದಲ್ಲಿ ಅದೇ ಮೊದಲನೆಯದು. ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಸಹ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಲು ಇಚ್ಛಿಸಿದ್ದಂತೆ ಅವರ ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ನಾನು ಅರಿತೆನು. ಅವರು ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡು ಬಹಳ ಸಂತೋಷಗೊಂಡು ನನ್ನ ಕುಶಲವನ್ನು ಆ ಜನಸಂದಣಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಶಾಂತತೆಯಿಂದ ವಿಚಾರಿಸಿದರು. ಅವರ ಶಾಂತವರ್ತನೆ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿನ ಮೇಲೆ ಉತ್ತಮಪರಿಣಾಮವನ್ನುಂಟುಮಾಡಿತು. ಹಿಂದೆ ಶಿವಾನುಭವಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಬಸವಾದಿಪ್ರಮಥರೊಡಗೂಡಿ ನಿರಂಜನ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭು ಹೇಗೆ ಸಚ್ಚಿದಾನಂದಸ್ವರೂಪರಾಗಿ ನಿರ್ಲಿಪ್ತತೆಯಿಂದ ಚಿದಾಕಾಶದಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿದ್ದರೆಂದು ವಚನಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಕೇಳಿದ್ದೆನೋ ಅದರ ನೆನಪು ನನಗೆ ಜಗದ್ಗುರುಗಳ ದರ್ಶನದಿಂದ ಉಂಟಾಯಿತು. ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ ಮಹಾವಿಭೂತಿಗಳು ಹೀಗೆಯೇ ಅವ್ಯಾಜವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಜನರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುವುದು ಸಹಜವೆಂಬ ಭಾವನೆ ಅಂದು ನನಗೆ ದೃಢವಾಯಿತು. ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ನನ್ನನ್ನು ದಯೆಯಿಂದ ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ "ಮಾನವಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಶಿವನೇ ಗುರುಜಂಗಮರೂಪದಿಂದ ಅವತರಿಸಿರುವಾಗ ನೀನು ಗುರುಪೀಠಕ್ಕೆ ಸಾಕಷ್ಟು ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವೆ ಎಂಬ ಅಂಶವು ಸನ್ನಿಧಿಗೆ ವೇದ್ಯವಾಗಿ ತುಂಬ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಅದರಂತೆ ಜಂಗಮಪೀಠಕ್ಕೂ ಸಾಕಷ್ಟು ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು ನಿನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯವಲ್ಲವೆ?" ಹೀಗೆ ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯದ ಬಗ್ಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿದರು.

ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೀಗೆ ಎಚ್ಚರಿಸಿ ಮಾತೃವಾತ್ಸಲ್ಯದ ಆನಂದಭಾಷ್ಪದಿಂದ ನನ್ನನ್ನು ನೋಡಿದರು. ನನಗೆ ಬಹುಕಾಲದಿಂದ ಅಗಲಿದ್ದ ತಾಯಿಯನ್ನು ಅಂದು ಕಂಡಂತಾಯಿತು- ಆಗ ಆನಂದಪರವಶನಾಗಿ ನನ್ನನ್ನು ನಾನೇ ವಿಚಾರಿಸತೊಡಗಿದೆನು. "ಒಂದು ವಸ್ತುವಿನ ಪರಿಚಯಕ್ಕಾಗಿ ನಾವು ಎರಡು ಕಣ್ಣುಗಳನ್ನೂ ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತೇವೆ. ಇವೆರಡರಿಂದಲೂ ನಾವು ನೋಡುವ ವಸ್ತು ಒಂದೇ. ಹಾಗೆ ನಿರಾಕಾರ ಪರಮಾತ್ಮನನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡನುಭವಿಸಲು ನಮಗೆ ಗುರುಜಂಗಮರಿಬ್ಬರೂ ಆವಶ್ಯಕ. ಇವರಿಬ್ಬರ ಮೂಲಕ ನಾವು ಪಡೆಯುವ ವಸ್ತು ಒಂದೇ. ಆದರಿಂದ್ದ

ಇಬ್ಬರನ್ನೂ ಏಕಭಾವನೆಯಿಂದ ಗೌರವಿಸುವುದು ನನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯ. ಭೇದದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ದುಃಖವೂ, ಅಭೇದದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ನಿತ್ಯಸುಖವೂ ಉಂಟೆಂದು ಪೂಜ್ಯ ಪಿತೃವರ್ಯರು ಹೇಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಗುರುಪೀಠದಲ್ಲಿ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವಂತೆಯೇ ಜಂಗಮಪೀಠ ದಲ್ಲೂ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುವುದು ನನ್ನ ಧರ್ಮ. ಆದ್ದರಿಂದ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷ ದ್ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸುವುದೇ ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ." ಹೀಗೆ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಭಾವಿಸಿ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಅದೇ ಅಭಿಪ್ರಾಯವನ್ನು ತಿಳಿಸಿದೆನು. ಅವರು ಅದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತುಷ್ಟರಾಗಿ ನನಗೆ ಆಶೀರ್ವದಿಸಿದರು.

ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಹೀಗೆ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಮೇಲೂ ನನಗೆ ಬೇರೊಂದು ಸಂಶಯವು ತಲೆದೋರಿತು. ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ನನಗಷ್ಟೇ ಅಲ್ಲದೆ ಮಾನವವರ್ಗಕ್ಕೇ ನಿರಂಜನಸ್ಥಿತಿಯ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಸ್ವಂತ ಆಚರಣದಿಂದ ತಿಳಿಸಲಿಕ್ಕಾಗಿ ಅವತರಿಸಿದ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಮಹೇಶ್ವರನೇ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಯಾರಿಗೂ ಸಂಶಯವಿಲ್ಲ. ಆದರೂ "ವೀರಗೋತ್ರ ದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿ ಗುರುಪರಂಪರೆಗೆ ಸೇರಿದ ನಾನು ನಿರಂಜನಪರಂಪರೆಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸು ವುದು ಯುಕ್ತವೆ? ಇವೆರಡು ಪರಂಪರೆಗಳಲ್ಲಿ ಏಕರೂಪತೆಯೂ, ಸಾಮರಸ್ಯವೂ ಉಂಟೆ?" ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ನನ್ನ ಗಮನವನ್ನು ಸೆಳೆಯಿತು. ಅನಂತರ ವಚನ ವಾಙ್ಮಯದಲ್ಲಿ ಶರಣರು ಆಚರಿಸಿ ತೋರಿಸಿರುವ ಸಾಧನಮಾರ್ಗವನ್ನು ರೇಣುಕಾ ಗಸ್ತ್ಯ ಸಂವಾದರೂಪವಾದ ಸಿದ್ಧಾಂತಶಿಖಾಮಣಿಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವ ಸಾಧನಮಾರ್ಗ ದೊಡನೆ ತುಲನಾತ್ಮಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಪರಿಶೀಲಿಸತೊಡಗಿದೆನು. ಆಗ ಅವೆರಡರ ಗುರಿಯೂ ಒಂದೇ ಎಂಬುದನ್ನು ಕಂಡು ನಾನು ಸಂತೋಷಗೊಂಡೆನು. ವೀರಶೈವ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧಾಂತ ಮತ್ತು ಸಂಪ್ರದಾಯಗಳನ್ನು ರೇಣುಕಾಚಾರ್ಯರು ಅಗಸ್ತ್ಯ ಮಹರ್ಷಿಗೆ ಹೇಳಿರುವಂತೆಯೇ ಶರಣರೂ ಸಹ ಅದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ಶಿವನ ಪ್ರೇರಣೆಯಂತೆ ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದು ತಮ್ಮ ಭಾಗದ ಕಾರ್ಯವನ್ನು ನೆರವೇರಿಸಿ ಶಿವನ ಅನುಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಪಾತ್ರರಾಗಿ ಶಿವಲೋಕಕ್ಕೆ ತೆರಳಿರುವರು. ಆಚಾರ್ಯರು ಸಂಸ್ಕೃತ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಹೇಳಿರುವುದನ್ನೇ ಶರಣರು ಕನ್ನಡಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ತಿಳಿಸಿರುವರು. ಅಲ್ಲಿ ಇಷ್ಟು ಮಾತ್ರವೇ ಹೊರತು ಬೇರೆ ಯಾವ ವ್ಯತ್ಯಾಸವೂ ಕಾಣುವುದಿಲ್ಲ. ಹಾಗೆಯೇ ಷಟ್ಸ್ಥಲೋಪಾಸನಮಾರ್ಗವನ್ನೂ ಸಹ ಆಚಾರ್ಯರು ತೋರಿಸಿದಂತೆಯೇ ಶರಣರೂ ಸಹ ಆಚರಿಸಿ ತೋರಿಸಿರುವರು. ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಹೀಗಿರುವಾಗ ಸಾಧಕರು ಗುರು ಜಂಗಮರಿಬ್ಬರಲ್ಲೂ ಭೇದವನ್ನೆಣಿಸದೆ ಗೌರವಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಆವಶ್ಯಕವೆಂದು ತಿಳಿದು ಪರಮಪೂಜ್ಯರಾದ ಜಗದ್ಗುರುಶ್ರೀಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪಾದಾರವಿಂದ ಗಳಲ್ಲಿ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ದೃಢವಾಗಿ ಅಂಟಿಸಿಕೊಂಡೆನು. ಹಿಂದೆ ಅವರಿಗೆ ಮಹೇಶ್ವರ ಜಾತ್ರೆಯಲ್ಲಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದ ವಚನವನ್ನು ಅದರಂತೆಯೇ ಆಚರಿಸಲು ಸಂಕಲ್ಪಮಾಡಿದೆನು.

ಲೌಕಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ನನ್ನ ಸಂಕಲ್ಪವನ್ನು ಪರಿಶೀಲಿಸಿದೆನು. ಶೈವಾಗ್ರ ಗಣ್ಯರಾದ ಅಪ್ಪಯ್ಯದೀಕ್ಷಿತರು ಪರಮವೈಷ್ಣವರೆನಿಸಿದ ವೇದಾಂತದೇಶಿಕರಿಂದ ರಚಿತ

ವಾದ ಯಾದವಾಭ್ಯುದಯಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಖ್ಯಾನವನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ನಿರಂಜನಪರಂಪರೆಯ ಶ್ರೀಮರಿತೋಂಟದಾರ್ಯರು ತಮ್ಮ ವೀರಶೈವಾನಂದಚಂದ್ರಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಗುರುಪೀಠದ ಆಚಾರ್ಯರನ್ನು ಗೌರವದಿಂದ ಪ್ರಶಂಸಿಸಿರುವರು. ಮೋಟಕುರ್ಕೆಗ್ರಾಮದ ವಿರಕ್ತ ಮಠಾಧಿಪತಿಗಳು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಬರೆದಿರುವ ಗುರುಪೀಠದ ಕುಪ್ಪೂರು ಮರುಳಸಿದ್ಧ ಸ್ವಾಮಿಗಳ ಚರಿತ್ರವು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ತತ್ತ್ವವನ್ನು ತಿಳಿದ ಶಿವಯೋಗಿ ಗಳಲ್ಲಿ ವಿಶಾಲದೃಷ್ಟಿಯು ಸಹಜವಾಗಿ ನೆಲಸಿರುತ್ತದೆ. ಹೀಗೆ ಗುರುಜಂಗಮರು ತಾವಾಗಿಯೇ ಸಮರಸವಾಗಿ ಬಾಳುತ್ತಿರುವುದನ್ನು ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ನಾವು ಕಾಣುತ್ತಿರು ವುದರಿಂದ ವರ್ಧಿಷ್ಣು ಮಾನವರೂ ಸಹ ಅದೇ ಮಾರ್ಗವನ್ನಾಚರಿಸುವುದು ಶ್ರೇಯಸ್ಕರ ವೆಂದು ತೀರ್ಮಾನಿಸಿ ನಿರಂಜನಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಪಾದಾರವಿಂದ ಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಮರ್ಪಿಸಲು ಅನುವಾದನು.

ನನಗೆ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ನೀಡಿದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಪೂಜ್ಯರೆಂದು ತಿಳಿದಮೇಲೆ ಅವರ ಮೂಲಪೀಠದ ಕರ್ತೃಗಳ ಶಿವಯೋಗಸಮಾಧಿಯನ್ನು ನೋಡಲು ಹೊರಟೆನು. ನನ್ನನ್ನು ಕಂಡೊಡನೆ ಶಿವಯೋಗದಲ್ಲಿದ್ದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಕೃಪೆಮಾಡಿ ಸಮಾಧಿಯ ಬಲಗಡೆ ಒಂದು ಪುಷ್ಪವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದರು. ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಹೀಗೆ ಪ್ರಸಾದವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿ ನನ್ನ ಸಂಶಯಗಳನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಿ ನನ್ನಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವಾಸವನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿದರೆಂದು ಭಾವಿಸಿದೆನು. ಇಂತಹ ಮಹಾಶಿವಯೋಗಿಗಳನ್ನಾಶ್ರಯಿಸಿದ್ದ ರಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಸಂತೋಷವುಂಟಾಯಿತು. ಶಿವಯೋಗಿಸಾರ್ವಭೌಮರೆನಿಸಿದ ಆ ಮರುಘೇಶಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ನಿರಂಜನಪೀಠಾಧ್ಯಕ್ಷರಾದ ಅಲ್ಲಮಪ್ರಭುವಿನಿಂದ ಎಂಟನೆಯವರಾಗಿ ಮುರುಘಸಮಯಕ್ಕೆ ಪ್ರವರ್ತಕರೆನಿಸಿ ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಬೃಹನ್ಮಠ ದಲ್ಲಿ ಶಿವಯೋಗಸಮಾಧಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲಸಿ ಶಿವಯೋಗಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಲೇ ಭಕ್ತಾನುಗ್ರಹಲೀಲೆಯನ್ನು ನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿರುವರೆಂಬುದು ಸಂತೋಷದ ಸಂಗತಿ.

ಇದೇ ಪರಂಪರೆಯ ಶ್ರೀಜಗದ್ಗುರುಜಯದೇವಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರಮಹಾ ಸ್ವಾಮಿಗಳು ಒಮ್ಮೆ ಬೆಂಗಳೂರಿನ ಸರ್ಪಭೂಷಣಮಠದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸು ತ್ತಿದ್ದ ವೇಳೆ ನಾನು ಆಕಸ್ಮಿಕವಾಗಿ ಅವರ ದರ್ಶನಕ್ಕೆ ಹೋದೆನು. ಅಂದು ಮನೆ ಯಲ್ಲಿ ಚಿ|| ಸೌ||ಗೆ ಹೊಟ್ಟೆನೋವೂ, ಮಾತೃಶ್ರೀಯವರಿಗೆ ಚರ್ಮರೋಗವೂ ಬಹಳ ವಾಗಿ ಇದ್ದುದರಿಂದ ನನ್ನ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಕೊಂಚ ನೋವಾಗಿತ್ತು. ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ನನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಅರಿತು ನನಗೆ ಎರಡು ಹಣ್ಣುಗಳನ್ನು ಆಶೀರ್ವದಿಸಿ ಒಂದನ್ನು ಹೆಂಡತಿಗೂ, ಮತ್ತೊಂದನ್ನು ತಾಯಿಗೂ ಕೊಡುವಂತೆ ಹೇಳಿದರು. "ಇಬ್ಬರೂ ನಿನಗೆ ತಾಯಿಯರೇ ಆಗಿದ್ದಾರೆ. ಈಗ ಅವರಿಗೆ ಮೈಯಲ್ಲಿ ಚೆನ್ನಾಗಿಲ್ಲ. ಇವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಕೊಡು" ಎಂದು ಅವರು ಹೇಳಿದಾಗ ನನಗೆ ಅವರ ತಪಶ್ಶಕ್ತಿಯೂ ಜಿತೇಂದ್ರಿಯತ್ವವೂ ಎಷ್ಟು ಮಹತ್ತ್ವದನೆಂಬ ಅರಿವುಂಟಾಯಿತು. ಅವನ್ನು ಅಂದೇ ಇಬ್ಬರಿಗೂ ಕೊಟ್ಟೆನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇಂದಿನವರೆಗೂ ಅವರಿಬ್ಬರೂ ಆರೋಗ್ಯವಾಗಿರು

ವರು. ಈಗ ನಿರಂಜನಪೀಠದಲ್ಲಿರುವ ಜಗದ್ಗುರು ಶ್ರೀಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಶರಣವಚನಗಳನ್ನು ಪದ್ಯಗಳಾಗಿ ಬರೆದು ಗೀತಾಭಾಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಉದಾಹರಿಸುವಂತೆ ಅಪ್ಪಣೆಮಾಡಿದರು. ಅವರ ಪ್ರಸಾದದಿಂದ ಅನೇಕ ವಚನಗಳನ್ನು ಛಂದೋಬದ್ಧವಾಗಿ ಬರೆಯುವ ಪ್ರತಿಭೆಯುಂಟಾಯಿತು. ಹೀಗೆ ನಿರಂಜನಪೀಠದ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ತಪೋವೈಭವದಿಂದ ಯೋಗನಿಷ್ಠರಾಗಿ ಅದ್ಭುತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಕ್ತರನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಿರುವುದು ವಿಶ್ರುತವಾಗಿದೆ. ಅದರಲ್ಲೂ ಈಗಿನ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಪರಮವೈರಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳೂ ಆಗಿ ಉದಾರಭಾವದಿಂದ ವಿದ್ಯಾಪೀಠವನ್ನೇರ್ಪಡಿಸಿ ಅದರ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುತ್ತಲೂ, ಸಾರ್ವಜನಿಕಹಿತಕ್ಕಾಗಿ ಅನೇಕ ಧರ್ಮಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಲೂ ಮಾನವಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ವಿಶೇಷರೀತಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಲೂ ಇರುವುದನ್ನು ಮಹಾಜನರೆಲ್ಲರೂ ಕಂಡು ಸಂತೋಷಗೊಂಡಿರುವರು.

ಅವರ ಉದಾರಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ, ಯೋಗ್ಯತಾಪ್ರೇಮವನ್ನೂ, ಸಾಹಿತ್ಯಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಪ್ರಸಾರದಲ್ಲಿ ಅವರಿಗಿರುವ ಉತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ಕಂಡು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಲು ಸಮ್ಮತಿಸಿದರೂ ಸಹ ನನಗೆ ಬೇರೊಂದು ಸಂದೇಹವು ತಲೆದೋರಿತು. ಪರಶಿವನ ಅರ್ಚನೆಯಲ್ಲಿಯೇ ತನ್ಮಯರಾಗಿರುವ ಈ ಶಿವಯೋಗಿವರ್ಯರಿಗೆ ಈ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅರ್ಪಿಸುವುದು ಯುಕ್ತವೇ ಅಲ್ಲವೇ ಎಂಬ ವಿಚಾರವು ಮತ್ತೆ ಸಂಭವಿಸಿತು. ಶಿವಯೋಗಿಗಳು ಸಂನ್ಯಾಸಯೋಗದಿಂದ ನಿರ್ಮಲರಾಗಿರುವರು. 'ನಿಸ್ಪೃಹಸ್ಯ ತೃಣಂ ಜಗತ್" ಎಂಬಂತೆ ಎಲ್ಲಾ ಬಗೆಯ ಆಶೆಗಳನ್ನು ತೊರೆದು ಕೈವಲ್ಯಾನಂದವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಇಂತಹ ವೈರಾಗ್ಯಶಾಲಿಗಳು ಈ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಲು ಒಪ್ಪುವರೇ ಎಂಬುವ ವಿಚಾರವು ನನ್ನಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿತು. ಆದರೂ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ನನ್ನ ಸಂಶಯವು ಆಗಲೇ ಪರಿಹಾರವಾಯಿತು. ಶಿವಯೋಗವನ್ನೇ ವಿವರಿಸುವ ಈ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಮಹಾಶಿವಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಅರ್ಪಿಸಿದರೆ ಇದರಿಂದ ಅವರಿಗೆ ನಿಜವಾಗಿಯೂ ಸಂತೋಷವಾಗುವುದೆಂದು ನಾನು ಭಾವಿಸಿಡೆನು. ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತಿನ ಪರಮಾರ್ಥವಾದರೂ ಇಷ್ಟೇಯೆ. "ಸಾಧಕನು ತನ್ನೊಳಗಿರುವ ಮಹೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಬೆರೆತು ನಿತ್ಯಸುಖಿಯಾಗಬೇಕು. ಅದಕ್ಕಾಗಿ ಅವನು ಸಮನ್ವಯದ ಮಾರ್ಗವನ್ನೆ ಆಶ್ರಯಿಸಬೇಕು. ತಿಳಿವಿಲ್ಲದೆ ಮಾಡುವ ಕ್ರಿಯೆಯೊಂದೂ ಫಲಿಸುವುದಿಲ್ಲ. ತನ್ನೊಳಗೆ ತನ್ನ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಶಿವನಿರುವನೆಂಬುದನ್ನು ತಿಳಿದು ಅವನಿಗೆ ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಸುಖಸಾಧನಗಳನ್ನು ಅರ್ಪಿಸಿ ಸೇವಿಸುವುದರಿಂದಲೇ ಅವನ ಅನುಗ್ರಹವು ದೊರೆಯಲಿರುವುದು. ಆಗಲೇ ಮಾನವನು ಪಾಶವಿಮೋಚನದಿಂದ ನಿರ್ಮಲನಾಗಿ ಶಿವನೊಡನೆ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುವನು." ಇದೇ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಸಾರಸಂದೇಶವೆಂಬುದು ಸುಪ್ರಸಿದ್ಧವೆನಿಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದಲೇ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು ಅನುಭವಿಸುತ್ತಿರುವ ಶಿವಯೋಗಿಗಳಿಗೆ ಅದೇ ಸಾಮರಸ್ಯವನ್ನು

ಬೋಧಿಸುವ ಈ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಸಮರ್ಪಿಸುವುದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಚ್ಚಿನ ಔಚಿತ್ಯವಿದೆ" ಎಂದು ಭಾವಿಸಿ ನನ್ನ ಹಿಂದಿನ ನಿರ್ಧಾರಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿದೆನು. ಹೀಗೆ ಎಲ್ಲಾ ಸಂಶಯ ಗಳನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಪಿತೃವರ್ಯರ ಸಂತೋಷಕ್ಕಾಗಿಯೂ, ನನ್ನ ವಂಶೀಯರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗಾಗಿಯೂ ಆತ್ಮನಿವೇದನಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ಈ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಶ್ರೀ ಮುರು ಘೇಶನ ಪಾದಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಅರ್ಪಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಶ್ರೀ ಮುರುಘೇಶನು ತನ್ನ ಮಹಿಮಾತಿಶಯವನ್ನು ಪ್ರಶಂಸಿಸುವ ಪರಮಪವಿತ್ರವೆನಿಸಿದ ಈ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ತನ್ನ ಸೇವಕನ ಕಡೆಯಿಂದ ಸಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೇರವೇರಿಸಿಕೊಂಡು ದಯೆಯಿಂದ ಇದನ್ನು ಒಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ತನ್ನ ಸೇವಕನನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಅತ್ಯಂತ ಕೃತಜ್ಞ ನಾಗಿದ್ದೇನೆ. ಅವರ ಪೀಠದಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಅವನು ವಹಿಸಿದ ಲೋಕಕಲ್ಯಾಣಕಾರ್ಯ ಗಳನ್ನು ಉತ್ಸಾಹದಿಂದ ನೆರವೇರಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನ ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳು ಅವ್ಯಾಜಪ್ರೇಮದಿಂದ ಈ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರವಿದ್ಯಾಪೀಠಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟಿಸಿ ನನ್ನನ್ನು ವಾತ್ಸಲ್ಯದಿಂದ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿರುವರು. ಅವರು ಅನುಗ್ರಹಿಸಿದ ಈ ಮಹೋಪ ಕಾರವನ್ನು ನಾನು ಎಂದೆಂದಿಗೂ ಮರೆಯಲಾರೆನು. ಹೀಗೆ ಚಿರಸ್ಮರಣೀಯರಾದ ಜಗದ್ಗುರು ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರಲ್ಲಿ ಸಾಷ್ಟಾಂಗಪ್ರಣಾಮಪೂರ್ವಕವಾದ ಕೃತಜ್ಞತೆ ಯನ್ನು ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಸಲ್ಲಿಸಿದ್ದೇನೆ. ಸದ್ಭಕ್ತರೆಲ್ಲರೂ ಈ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಓದಿ ಸಂತೋಷಪಡಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುವ, ಟಿ. ಜಿ. ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾರಾಧ್ಯ

ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳು

Sahitya Siromani S. Ramachandra Rao, M.A.
Professor of Post Graduate Studies in Sanskrit
Mysore University, Mysore.

अध्यात्मक्षेत्रे प्रस्थानत्रयं मानवकल्याणसाधनाय बद्धकक्षं वर्तत इति सुप्रसिद्धमेव । तत्राप्युपनिषत्प्रस्थानं मानवश्रेयसे महत्तरं सौकर्यं परि- कल्प्य इह परत्र च सुखं सन्तोषं चावहतीति सुविदितमेव । तत्रापि श्वेताश्वतरोपनिषत् मानवस्वरूपं यथार्थरीत्या विवेचयन्ती तदीयं मनः तदन्तरङ्गस्थेश्वरे द्रढयितुं विशेषतः प्रयतते । द्वेषमात्सर्यादिभिः कलुषिते जगति मानवो यथा स्वीयहृदयं परिशोध्य सत्यशुद्धं व्यवहारं यथा शान्त्या निर्वहेत् तथा दिव्यमुपदेशं कुर्वतीयमुपनिषत् सर्वैरप्यवश्यमवलोकनीया ।

तादृश्याः पवित्राया उपनिषदोऽर्थं भाष्यरूपेण विशदीकृत्य तदीयानुवादेन सह तां इदंप्रथमतया प्रकटयन्तो डा. टि. जि. सिद्धप्पाराध्यमहोदयाः सर्वैरभिनन्द्याः एतादृशं भाष्यं श्री जगद्गुरुमुरुघराजेन्द्रविद्यापीठग्रन्थमालायां प्रथमपुष्प-रूपेण प्रकट्यत इत्येतत्सन्तोषावहम् । हृदयङ्गमया ललितया च रीत्या भाष्यमनुवादं च विलेख्य असदृशं ज्ञानयज्ञं सन्तोषेण निर्वहन्तो डा. सिद्धप्पा-राध्याः मैसूरुविश्वविद्यालये संस्कृतविभागस्य उज्वलकीर्तिं सुप्रतिष्ठितवन्तः । भाष्यकर्तारः एते महाशया एवमेव इतरभाष्यग्रन्थान्विरच्य मानवकल्याणं परमात्मानुग्रहेण विशेषतः साधयन्त्वित्यभ्यर्थये ॥

मैसूरु, 26–9–65.   एस्. रामचन्द्रराव्.

Sri M. Yamunacharya, M.A.   *Mysore University*
Professor of philosophy (Rtd.)   *29–9–1965*

Svetasvatara Upanishad is *par excellence* a theistic Upanishad and a source of the ideas of Vedantic Theism in India. This Upanishad has been commented upon by the great Vedantic teachers of the past. Dr. Siddapparadhya has done a distinct service to Upanishadic Scholarship by furnishing us with a very lucid commentary on this Upanishad in Sanskrit and has also appended a Kannada translation of his Sanskrit commentary. This commentary is in the light of the doctrines of Virasaivism and is being published as the first flower or pushpa in the list of Philosophical works to be published by Sri Jagadguru Murugharajendra Vidyapitha of Brihanmatha, Chitaldurg. Students of Virasaivism and of the theistic movements of India will welcome greatly a commentary of this type from a modern Scholar of distinction.

M. Yamunacharya.

ಪ್ರೊ॥ M. ಯಾಮುನಾಚಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಅನುವಾದ.

ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತು ಮಾನವಕಲ್ಯಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಸಗುಣೇಶ್ವರನ ಆರಾಧನದ ಮಹತ್ತ್ವವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಶ್ರೇಷ್ಠವರ್ಗದ ಉಪನಿಷತ್ತೆನಿಸಿ ಆ ಬಗೆಯ ಭಾವನೆಗಳಿಗೆ ಉದಾರಾಶ್ರಯವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಇದಕ್ಕೆ ಹಿಂದಿನಿಂದಲೂ ಅನೇಕ ದಾರ್ಶನಿಕ ಆಚಾರ್ಯರು ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆದಿರುವರು. ಈಗ ಡಾ॥ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾರಾಧ್ಯರು ಈ ಉಪನಿಷತ್ತಿಗೆ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿಯುವಷ್ಟು ಸುಲಭವಾದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅನುವಾದದೊಡನೆ ಬರೆದು ಉಪನಿಷತ್ತಿನ ಜ್ಞಾನಭಂಡಾರವನ್ನು ತಿಳಿಯಲು ಬಯಸುವವರಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವರು. ಈ ಭಾಷ್ಯವು ವೀರಶೈವಸಿದ್ಧಾಂತಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿದ್ದು ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರವಿದ್ಯಾಪೀಠದ ಆಶ್ರಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಪುಷ್ಪವಾಗಿ ಪ್ರಕಟವಾಗಿದೆ. ಆಳವಾದ ಪಾಂಡಿತ್ಯವನ್ನು ಆಧುನಿಕರೀತಿಯ ಸಂಶೋಧನದೊಡನೆ ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡಿರುವ ಈ ವಿದ್ವಾಂಸರ ಅಮೋಘವಾದ ಈ ಭಾಷ್ಯವು ವೀರಶೈವತತ್ತ್ವಜಿಜ್ಞಾಸುಗಳಿಗೂ ಭಾರತೀಯಸಗುಣಾರಾಧಕರೆಲ್ಲರಿಗೂ ಅತ್ಯಂತೋಪಕಾರಕವೆನಿಸಿದೆ.

Sri V. T. Tirunarayana Iyangar, M.A. Mysore,
Professor of Sanskrit, (*Rtd.*) 28–9–65.

डाक्टर् प्रशस्तिभाजा श्रीमता सिद्धप्पाराध्यविदुषा केचन ग्रन्था दार्शनिका आलङ्कारिकाश्च संस्कृतभाषायां कर्णाटकभाषायां च विरचिताः । अद्य वेदान्तशास्त्रे उपनिषदां भगवद्गीतायाश्च वीरशैवदर्शनानुगुणं संस्कृतभाषायां विरचिता व्याख्याग्रन्थाः अद्यावधि नोपलब्धा इति तद्वैकल्यपरिजिहीर्षया अयं महाशयः संस्कृतवाण्यां प्रथमं श्वेताश्वतरोपनिषन्मन्त्राणां सुलभशैल्या व्याख्यानं कर्तुं प्रवृत्त इत्यभिनन्दनीयः । सनातनतत्त्वस्य धर्मस्य च प्रकाशनपरिपालनभरः आर्षमतानुसारिणां स्वाभाविक एव । भाष्यकर्तुरस्य महोदयस्येतरभाष्यविलेखने विशुद्धां दृष्टिं, दृढं सङ्कल्पं, महाजनप्रोत्साहं च वर्धयतु सर्वथा भगवानिति प्रार्थये । चित्रदुर्गस्थजगद्गुरुविद्यापीठग्रन्थमालायां श्रीजगद्गुरुमल्लिकार्जुनमुरुघराजेन्द्रमहास्वामिभिः सादरमयं पवित्रो धार्मिकग्रन्थः प्रकाश्यत इत्याकर्ण्य मुदितोऽस्मि । मठाधीशानां ईदृशेषु ज्ञानवर्धकेषु सत्कर्मसु श्रद्धा अभिनन्दनीया

वि. टि. तिरुनारणय्यङ्गार्

ಪ್ರೊಫೆಸರ್ S. ರಾಮಚಂದ್ರರಾಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಅನುವಾದ

ಅಧ್ಯಾತ್ಮಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮಸೂತ್ರ, ಭಗವದ್ಗೀತೆ ಇವು ಮಾನವರೆಲ್ಲರ ಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಸಾಧಿಸಲು ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆ ಎಂಬುದು ವಿಶ್ರುತವಾಗಿದೆ. ಅದರೊಳಗೆ ಉಪನಿಷತ್ಪ್ರಸ್ಥಾನವು ಮಾನವರ ಶ್ರೇಯಸ್ಸಿಗೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೌಕರ್ಯವನ್ನು ಕಲ್ಪಿಸಿ ಇಹಪರಸುಖಸಂತೋಷಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸುತ್ತಲಿದೆ ಎಂಬುದು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ತಿಳಿದಿದೆ. ಆದರಲ್ಲೂ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತು ಮಾನವನ ಸ್ವರೂಪವನ್ನು ಸೂಕ್ತರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪರಿಶೀಲಿಸಿ ಅವನ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹೃದಯದಲ್ಲಿರುವ ಈಶ್ವರನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಗೊಳಿಸಲು ಹೆಚ್ಚಿನ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದೆ. ದ್ವೇಷಮಾತ್ಸರ್ಯಗಳಿಂದ ಕಲುಷಿತನಾದ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿ ಮಾನವನು ತನ್ನ ಹೃದಯವನ್ನು ಪರಿಶೋಧಿಸಿ ಸತ್ಯ ಶುದ್ಧವಾದ ವ್ಯವಹಾರವನ್ನು ಶಾಂತರೀತಿಯಿಂದ ನಡೆಸುವಂತೆ ಅವನಿಗೆ ಸೂಕ್ತವಾದ ಉಪದೇಶವನ್ನು ಅನುಗ್ರಹಿಸುತ್ತಲಿರುವ ಈ ಉಪನಿಷತ್ತು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆದರಣೀಯ ವೆನಿಸಿದೆ. ಇಂತಹ ಪವಿತ್ರವಾದ ಉಪನಿಷತ್ತಿಗೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಬರೆದು ಅದರ ಅನುವಾದದೊಡನೆ ಈಗ ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವ ವಿದ್ವಾನ್ ಡಾ॥ ಟಿ. ಜಿ. ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾರಾಧ್ಯ ರನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಅಭಿನಂದಿಸಬೇಕಾಗಿದೆ. ಈ ಭಾಷ್ಯವು ಶ್ರೀಜಗದ್ಗುರು ಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರವಿದ್ಯಾಪೀಠಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಪ್ರಥಮಪುಷ್ಪವಾಗಿ ಪ್ರಕಟಿತ ವಾಗುವುದನ್ನು ಕೇಳಿ ಸಂತೋಷವಾಗಿದೆ. ಮನೋಹರವೂ ಸುಂದರವೂ ಆದ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅನುವಾದದೊಡನೆ ಬರೆದು ಅದ್ಭುತವಾದ ಜ್ಞಾನಯಜ್ಞ ವನ್ನು ಸಂತೋಷದಿಂದ ನಡೆಸಿರುವ ಡಾ॥ ಸಿದ್ಧಪ್ಪಾರಾಧ್ಯರು ಮೈಸೂರು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾ ನಿಲಯದ ಸಂಸ್ಕೃತಶಾಖೆಯ ಉಜ್ವಲಕೀರ್ತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಗೊಳಿಸಿರುವರು. ಭಾಷ್ಯಕರ್ತರಾದ ಈ ಮಹಾಶಯರು ಹೀಗೆಯೇ ಇತರ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನೂ ರಚಿಸಿ ಮಾನವಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ಪರಮಾತ್ಮನ ಅನುಗ್ರಹದಿಂದ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಸಾಧಿಸಲೆಂದು ಆತ್ಮೀಯತೆಯಿಂದ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

ಪ್ರೊ॥ V. T. ತಿರುನಾರಣಯ್ಯಂಗಾರ್ಯರ ಅಭಿಪ್ರಾಯದ ಅನುವಾದ

ಡಾಕ್ಟರೇಟ್ ಪ್ರಶಸ್ತಿಯನ್ನು ಹೊಂದಿರುವ ಶ್ರೀ ಸಿದ್ದಪ್ಪಾರಾಧ್ಯರು ಈಗಾಗಲೇ ಕೆಲವು ದಾರ್ಶನಿಕ ಹಾಗೂ ಆಲಂಕಾರಿಕಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಸಂಸ್ಕೃತಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ಕನ್ನಡ ಭಾಷೆಯಲ್ಲೂ ರಚಿಸಿರುವರು. ಈಗ ವೇದಾಂತಶಾಸ್ತ್ರದಲ್ಲಿ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಗೂ ಭಗವದ್ಗೀತೆಗೂ ವೀರಶೈವದರ್ಶನಕ್ಕನುಗುಣವಾಗಿ ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಭಾಷ್ಯಗ್ರಂಥಗಳು ಈವರಿವಿಗೂ ಪ್ರಕಟವಾಗದಿರುವ ಕೊರತೆಯನ್ನು ಪರಿಹರಿಸಲು ಈ ಮಹಾಶಯರು ಮೊದಲಿಗೆ ಶ್ವೇತಾಶ್ವತರೋಪನಿಷತ್ತಿಗೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಅನುವಾದದೊಡನೆ ಬರೆದಿರು ವುದು ಅಭಿನಂದನೀಯವೆನಿಸಿದೆ. ಸನಾತನತತ್ತ್ವವನ್ನೂ, ಧರ್ಮವನ್ನೂ ಪ್ರಕಾಶ

ಪಡಿಸುವ ಹೊಣೆ ಆರ್ಯಮತಾನುಯಾಯಿಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಮಾನವಾಗಿ ಅನ್ವಯಿಸುತ್ತದೆ. ಸತ್ಸಂಪ್ರದಾಯಬದ್ಧರಾದ ಈ ಮಹಾಶಯರು ಸರ್ವರಿಗೂ ಅನ್ವಯಿಸುವಂತೆ ಭಾಷ್ಯವನ್ನು ಸಮಂಜಸವಾಗಿ ಬರೆದು ದರ್ಶನಕ್ಷೇತ್ರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿನ ಸೇವೆಯನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿರುವುದು ಪಂಡಿತಪಾಮರರೆಲ್ಲರನ್ನೂ ಸಂತೈಸುತ್ತಿದೆ. ಇದರಂತೆಯೇ ಇತರ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಬರೆಯಲು ಪರಿಶುದ್ಧದೃಷ್ಟಿಯನ್ನೂ, ದೃಢಸಂಕಲ್ಪವನ್ನೂ, ಮಹಾಜನರ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹವನ್ನೂ ಭಗವಂತನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ದೊರಕಿಸಲೆಂದು ಪ್ರಾರ್ಥಿಸುತ್ತೇನೆ. ಚಿತ್ರದುರ್ಗದ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ವಿದ್ಯಾಪೀಠಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಜಗದ್ಗುರು ಮಲ್ಲಿಕಾರ್ಜುನಮುರುಘರಾಜೇಂದ್ರ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳವರು ಪವಿತ್ರವಾದ ಈ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥವನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿರುವುದು ನಾಡಿಗೆ ಸಂತೋಷವನ್ನು ನೀಡಿದೆ. ಈ ಬಗೆಯ ಜ್ಞಾನವರ್ಧಕವಾದ ಸತ್ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಾಸ್ವಾಮಿಗಳಿಗೆ ಇರುವ ಶ್ರದ್ಧೋತ್ಸಾಹವು ಅಭಿನಂದನೀಯವೂ, ಇತರರಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಕವೂ ಆಗಿದೆ. ಈ ಗ್ರಂಥಮಾಲೆಯು ಹೀಗೆಯೇ ಅನೇಕಸದ್ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಿಸಿ ಸಮಾಜಕಲ್ಯಾಣವನ್ನು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ನೆರವೇರಿಸಲೆಂದು ಸಂತೋಷದಿಂದ ಬಯಸುತ್ತೇನೆ.

अवशिष्टानां शुद्धाशुद्धानां सूची

पुट	अशुद्धः	शुद्धः	पुट	अशुद्धः	शुद्धः
1	अर्वायीना	अर्वाचीना	13	शिवं—	शिवं
	निर्मातॄणां	निर्मातृणां	16	एव च	एवं च
	निरूषित	निरूपित	17	सङ्कायो	सङ्कोचो
6	विदुषः	विद्वांसः		जीवस्प	जीमस्प
	विलीनोपि	विलीनोऽपि		मिमान	भिमान
7	हृदयस्यं	हृदयस्थं		जोवनं	जीवं
	दिषयभूता	विषयभूताः		साधक	साधकाः
	श्रीशङ्कर	तथापि श्रीशङ्कर	18	निर्यल	निर्मल
	चार्येरपि	चार्यैरपि		भवन्तु	भवन्तु ।
8	प्यास्यमेव	प्यस्यामेव	36	मेऽवकाश	मेऽवकाशं
	सर्वेषमपि	सर्वेषामपि	37	पूज्पादा	पूज्यपादा
	स्थेस्वरे	स्थेश्वरे		समर्पणीय	समर्पणीया

	अत:श्च	अतश्च		अयेदव्रष्टि	अभेददृष्टि
	रसेम:	रसेद:	१	दुरोर्मे	दुरुर्मे
13	जीवस्स्य	जीवस्य		काम	काम: ।
१	प्रसायात्	प्रसादात्	३८	जानप्ति	जानन्ति
२	दोंपो	दोपो		यप्ति	यन्ति
	एर्वं	एवं	३९	न्वथतया	न्वर्थतया
४	र्नाम–	र्नाम		विकासक	विकासक:
६	अश क्ति	अशक्ति	४०	प्रकुतिक	प्रकृतिक
	तदसिद्धौ:	त्वसिद्धौ		तरतिति	तरत्विति ।
	ग्यैश्वर्या	ग्यैश्वर्या	४१	समस्त	" समस
	मङ्गळ	मङ्गळं	४३	भेदं अभेदं	भेद: अभेद:
९	ब्रह्म	ब्रह्म		विद्यमा	विद्यमान
११	रोपासेन	रोपासनेन		पेक्षयापि ।	पेक्षयापि
१३	एतत्रयं	एतत् त्रयं		नेत्यानन्द:	नित्यानन्द:
१४	प्रद याख्ये	प्रदायाख्ये	४५	तमग्त्यं	तमाहुरग्र्यं
१७	मप्युक्तम्	मप्युक्तम्	४७	प्राययति	प्रापयति
१९	सर्पि:	सर्पि:	४८	स्वयंम	स्वयम
२०	तोन्नि	तो नि		भक्त	भक्त:
	बुद्धे	बुद्धे--		सपस्त	समस्त
२६	इत्यनुवृत्ति	इत्यनुवृत्ति:		त्व पुमा	त्वं पुमा
२७	प्रमञ्च	प्रपञ्च	४९	व्यवथित	व्यवस्थित
२८	यद्ववर्तते	यद्वर्तते		वोपादन	वोपादान
३१	पशायां	दशायां	५०	लीहित	लोहित
३४	सर्वतो बहु	सर्वतोवाहु		अतश्च	अतश्च
३६	सुख तव्नन्	सुखं तन्वन्		समघि	समधि
	मत्कृष्टं	मुत्कृष्टं	५२	कृस्याकृत्य	कृत्याकृत्य

३८ भन्ति	भवन्ति	जन्म	जन्म——
५३ रुपयिष्ट	रूपदिष्ट	८१ परस्त्रिकाल	परस्त्रिकाल
५५ मात्म जना	मात्मना	८२ पूवं	पूर्वं
निष्टां	निष्ठां	वत्सलत्वंम्	वत्सल त्वम्
५६ वैत्र या	वैत्र व्या	८३ पण्ययीथ्यां	पण्यवीथ्यां
५७ तत्प्रप्य	तत्प्राप्त्य	चेस्किमहं	चेत्किमहं
५८ हावीपा	हविषा	८४ मिद्रिया	मिन्द्रिया
५९ । इति	इति	णायतस्मै	णाय । तस्मै
६० भंवन्ति	भवन्ति	विवेपिनां	विवेचनां
६३ सोभ्यया	सौम्यया	८५ जनुमातुं	अनुमातुं
६७ पचनि	पचति	स्वुभावतो	स्वभावतो
७० नांशोपे	नांशोऽपि	मायायवृत	माययावृत
७१ अत्धर्मो	आत्मधर्मो	सोऽस्याकं	सोऽस्माकं
शरीरकै	शरीरैक	८७ वस्यायां	वस्थायां
७२ णामगन्	णामवान्	तत्साधंका	तत्साधका
७४ राजादीनां	गजादीनां	८८ यया	मया
जीव तेषां	जीवस्तेषां	भूर्तन	भूतेन
७६ यो व्यवहारं	व्यवहारं यो	मनसा ।	मनसा
नीडाख्य	नीडाख्यं	८९ कुत्तत्त	कुतस्त
७७ वा सर्वस्य	सर्वस्य	रजस्तसां	रजस्तमसां
७९ मानवैरिति—	मानवैरिति	संसारमोक्षे	ससारमोक्ष
८० कामक्रोघ	कामक्रोध	९० मवणमिव	मनलमिव
तधापि	तथापि	आच्छाद	आच्छाद——
कर्तृन्	कर्तृन्	९१ दैवप्रसा	द्वेवप्रसा
८१ चेसत्	चेत्सत्	तद्वध्द्वो	तद्वद्वयो

श्वेताश्वतरोपनिषद्वीरशैवभाष्यम्

प्रथम अध्यायः

हरः ॐ

श्रीरेणुकार्यं गुरुवर्यमीडे भक्तौघसंरक्षणबद्धकक्ष्यम् ।
मदीयहृत्पद्मविराजमानः सोऽयं गुरुर्भाष्यमिदं तनोति ॥ १ ॥
आचार्यवर्यो हि महाकृपालुस्तदीयभृत्ये विहितानुकम्प ।
गुर्वर्थमेतत्पुरुषार्थमूलं प्रकाशयत्येव सतां हिताय ॥ २ ॥
गुर्वाज्ञया केवलमात्मश्रेयस्संप्राप्तयेऽर्थं विवृणोति कामम् ।
स्वचित्तदोषप्रशमाय भृत्यो ह्यात्मार्पणेनैव तदंघ्रिपद्मे ॥ ३ ॥
निरञ्जनार्यो मुरुघेशयोगी जगद्गुरोर्मे कुरुतां प्रसादम् ।
विना प्रसादं कथमेष भृत्यः प्रवर्तते भाष्यविलेखनाय ॥ ४ ॥
श्रीतोण्टदार्यो भवरोगवैद्यस्समाधिमग्नश्चरजङ्गमाख्यः ।
चिदात्मभावे विलसन्मुदैव संप्रेरयत्यद्य तदीयभृत्यम् ॥ ५ ॥
सदानुरक्तो गुरुपादयुग्मे संन्यस्तचित्तः परया हि भक्त्या ।
गुरुप्रसादात्कुरुतेऽद्य भाष्यं वेदार्थसारं गुरुतुष्टयेऽस्तु ॥ ६ ॥
गुब्बय्यपुत्रः सुगृहीतनामा सिद्धार्थ एषः शिवपादमग्नः ।
पितुर्नियोगात्कुरुतेऽद्य भाष्यं सुनिश्चितार्थं खलु चन्द्रिकाख्यम् ॥ ७
श्रीवीरगोत्रोत्थित एप भृत्यः श्रीरेणुकाचार्यवरप्रसादात् ।
वीरेशयोगान्न च बुद्धिलोभाल्लब्धाधिकारोऽत्र हि संप्रयुङ्क्ते ॥ ८ ॥
श्वेताश्वनामा मुनिसार्वभौमः शिवस्य तत्त्वं विवृणीतुकामः ।
स्वेनानुभूतां शिवशक्तिलीलां प्रशंसयत्यत्र तपःप्रभावात् ॥ ९ ॥
तदीयश्रुत्यर्थविवेचनाय भाष्यं प्रवृत्तं शिवसंप्रसायात् ।
सर्वैः परिग्राह्यमिदं यथा स्यात् तथैव यत्नः क्रियतेऽनुरागात् ॥ १०

कर्णाटवाण्या समलंकृतं चेद्भाष्यं समूलं लभते प्रसारम् ।
एवं विचिन्त्यैव तथा प्रवृत्तं तदीयलाभोऽस्तु जगत्यजस्रम् ॥ ११
यद्यत्र दोषो विशदार्थबोधे मदीयबुद्धेर्हि विकासनार्थम् ।
निवेद्य निष्णातसुहृद्वरेण्यः गुरुप्रसादं लभतां प्रकामम् ॥ १२ ॥

शक्तिविशिष्टं परशिवब्रह्मैव चिदचिन्मिश्रविचित्रजगदाकारेण परिरमते । अतश्च कारणावस्थायां तस्य जगतो अभेदः, कार्यावस्थायां भेदः, अत एव भेदाभेदयोर्न विरोधः इत्यादिकं सविशदं निरूपितं मदीये 'शक्तिविशिष्टाद्वैतदर्शन' नाम्नि ग्रन्थे । इदं च दर्शनं वीरशैवसम्मतमिति विश्रुतम् । एतद्दर्शनरीत्या श्वेताश्वतरोपनिषदद्य व्याख्यायते—

ब्रह्मवादिनो वदन्ति किं कारणं ब्रह्म, कुतः स्म जाताः जीवाम केन । क्व च संप्रतिष्ठा अधिष्ठिताः केन सुखेतरेषु वर्तामहे ब्रह्मविदो व्यवस्थाम्

अद्य उत्तरत्र निरूपयिष्यमाणविषयोपयोगितया पीठिकामारचयति श्वेताश्वतरो महर्षिः प्रथममन्त्रे । ब्रह्म वदन्तीति ब्रह्मवादिनः—ब्रह्मवदनशीलाः परशिवब्रह्मस्वरूपविवेचनपराः शिवयोगमग्ना महर्षय इत्यर्थः । ते वदन्ति वक्ष्यमाणरीत्या ब्रुवन्ति अथवा विचारयन्तीत्यर्थः । किं ते वदन्तीत्याह—किं कारणमित्यादि । कारणं दृश्यमानजगतः कारणत्वेन तत्र तत्र प्रतिपाद्यमानं परशिवाख्यं ब्रह्म—किं किंस्वरूपं इति स्वरूपप्रश्नः । अथवा ब्रह्म किं कारणं—कीदृशकारणं—किं निमित्तमात्रं, उत उपादानमात्रं अथवा उभयरूपमपि ? उत्तरवाक्यानुसारेण प्रत्यक्षमनुभूयमानस्यास्य जगतः कारणं किं ब्रह्म उतान्यत् ? इति प्रश्नः । एवं कारणप्रश्नः कृतः । अद्य कार्यस्वरूपदृष्ट्या प्रश्नः प्रदर्श्यते कुत इत्यादिना । वयं अस्मिन् देहे वर्तमानाः जीवाः कुतो जाताः स्म ? केन वा जीवामः ? कुत्र वा प्रतिष्ठिता वर्तामहे ? एवं केन बलवत्तरेण कारणभूतेन सुखेतरेषु सुखेषु दुःखेषु च अधिष्ठिताः सन्तः ब्रह्म-

विदो वयं एतादृशीं सुखदुःखानुभवव्यवस्थामाश्रित्य वर्तामहे । असदिच्छादिकमन्तरापि सुखदुःखादीनां द्वन्द्वानां प्राप्तिर्व्यवस्था वा किंमूलेत्याशयः ॥

कालः स्वभावो नियतिर्यदृच्छा भूतानि योनिः पुरुष इति चिन्त्यम् ।
संयोग एषां न त्वात्मभावात् आत्माप्यनीशः सुखदुःखहेतोः ॥ २

ब्रह्मवादिनः किं विचारयन्तीति प्रदर्शयति—काल इत्यादिना । कालः योनिः कारणं वा ? 'सर्वाधारः कालः' इति हि न्यायः प्रसिद्धः । पदार्थानां स्वभाव एव कारणं वा ? नियतिः तन्नामकं तत्त्वं कारणं वा ? 'नियतिः कर्म' इति शाङ्करभाष्यम् । यदृच्छा आकस्मिकमेव वा सर्वं चिदचिदात्मकं वस्तुजालम् ? भूतानि पञ्चभूतानि वा जगत्कारणत्वेन व्यवस्थाप्यन्ते ? पुरुषः चेतनो वा अस्य जगतः करणम् ? अथवा एषां संयोगः समूहो वा कारणम् ? समूहस्य कारणत्वं तु न तु नैवोपपद्यते । कुतः ? आत्मभावात्—आत्मनः भावात् विद्यमानत्वात् । संहतेः परार्थत्वेन इतरार्थमेव सर्वत्र विद्यमानपरमात्मप्रीत्यर्थमेव प्रवृत्त्या स्वातन्त्र्येण तस्याः कारणत्वं न संभवतीत्यर्थः । एवं तर्हि स्वतन्त्रः सर्वप्रेरकः आत्मैव जीवात्मैव कारणमस्तु इत्यत्राह आत्मापीति । आत्मापि अनीशः न स्वतन्त्रः । कुतः ? सुखदुःखहेतोः सुखदुःखकारणस्य कर्मणः सत्वात् विद्यमानत्वात् । अतश्च आत्मापि देहे सर्वत्र व्यापकोऽपि चेतनो जीवः कर्मपरवशः सन् न स्वतन्त्र इति सोऽपि न कारणं भवितुमर्हति । तथोच्यते—"अजो जन्तुरनीशोऽयमात्मनः सुखदुःखयोः" इति । अतः किं वास्य जगतः कारणमेति विचारोपक्षेपः ॥

ते ध्यानयोगानुगता अपश्यन् देवात्मशक्तिं स्वगुणैर्निगूढाम् ।
यः कारणानि निखिलानि तानि कालात्मयुक्तान्यधितिष्ठत्येकः ॥

एवं स्वबुद्ध्या विचार्य जगत्कारणं निर्धारयितुमशक्तास्ते ब्रह्मवादिनो महर्षयः ध्यानयोगानुगताः—ध्यानं नाम चित्तैकाग्र्यं तदेव योगः, तेन अनु-

गताः समाहिताः सन्तः जगत्कारणमपश्यन् अन्वभवन् । किं तत्कारणं अन्वभवन्नित्याह—देवात्मशक्तिमित्यादिना । देवस्य दिवु क्रीडायां—क्रीडनं भक्तानुग्रहलीलां कुर्वतः परमात्मनः परशिवब्रह्मणः आत्मभूतां प्राणरूपिणीं स्वाभिन्नां सच्चिदानन्दात्मिकां शक्तिमेव चिच्छक्तिमेव जगत्कारणं अपश्यन् । शक्तिशक्तिमतोरभेदात् आत्मभूतामिति । एवं च शक्तेर्जगत्कारणत्वे तदभिन्नस्य परशिवब्रह्मणोऽपि जगत्कारणत्वं सिद्धमेव । अथवा देवस्य परमात्मनः आत्मभूतां स्वरूपभूतां चिच्छक्तिमित्यर्थः । शक्तिशक्तिमतोरभेद एव अङ्गीक्रियत अस्मिन् सिद्धान्ते । अत एव जगतो ब्रह्म निमित्तं उपादानं च भवितुमर्हति । यतो हि ब्रह्म जगदुपादानभूतशक्त्या अभिन्नम् । एवं सङ्कल्पाश्रयत्वात् ब्रह्म निमित्तं च सम्पद्यते । अतश्च भेदाभेदयोरपि सिद्धिः । इयमेव शक्तिः परिणामपरंपरया प्रकृतिपदवाच्या भवति । प्रकृतिर्नाम-प्रकृष्टा अद्भुता कृती रचना । अत एवेयं त्रिगुणद्रव्यं सम्पद्यते निरालंबायाः रचनाया अनुपपद्यमानत्वात् । एवं च पारमेश्वरी चिद्रूपा शक्तिः रजस्तमोरूपत्रिगुणद्रव्यात्मना परिणमते । ननु तर्हि त्रिगुणद्रव्यस्य अङ्गीकारात् उपादानभूतायां शक्तावपि त्रिगुणसद्भावः वक्तव्यः । एतदङ्गीकारे अपसिद्धान्तः सम्भवेत् । शक्तिरत्र चिच्छक्तिरूपा इति हि तव मतमित्यालोच्योक्तं—स्वगुणैर्निगूढामिति । सत्यं सत्त्वादयो गुणाः प्रकृतिगता एव । अत एवेयं प्रकृतिः विचित्ररूपवत्त्वात् सर्वाकर्षकत्वाच्च मायेति प्रोच्यते । "मायां तु प्रकृतिं विन्यात्" इति हि श्रुतिः । एवं च मायाऽपरनामधेयेयं प्रकृतिश्च चिच्छक्तिपरिणाम एव । परं तु ते गुणाः मूलभूतायां चिच्छक्त्यवस्थायां न व्यक्ताः; किं तु निगूढाः—नितरां गूढा विद्यन्ते । प्रकाशं विनापि वस्तुतः तत्र विद्यन्त एव । अतस्तैः सत्त्वरजस्तमोभिः स्वगुणभूतैरेव निगूढां—तादृशगुणवत्त्वेन कारणावस्थायां द्रष्टुमनर्हामित्यर्थः । कथमिदं युज्यते शक्तौ तेन रूपेणानुपलभ्यमानाः सत्त्वादयः मायायां नाम प्रकृतौ लक्ष्यन्त इति चेदुच्यते

File No. ________